1984/85:128

Torsdagen den 25 april fm.

Kl. 11.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 17 innevarande månad.

2 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprövningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare

Till valprövningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Karl Erik Olsson (c), Sösdala, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr. o. m. den 1 maj 1985 sedan Einar Larsson (c) avsagt sig uppdraget.

Till ersättare för riksdagsledamöter har utsetts Silwa Cedell, Kristianstad, och Kalevi Wernebrink, Klippan (båda c).

Valprövningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 24 april 1985

Stig Nordlund

/Sven-Georg Grahn

3 § Svar på fråga 1984/85:511 om begränsningen av löntagarfondernas köp av aktier

Anf. 1 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Gunnar Hökmark har frågat mig dels om jag anser att tre löntagarfonders gemensamma förvärv av aktier i AB Fagerhults är förenligt med ambitionen att begränsa fondernas makt i enskilt företag, dels om jag anser att fondernas gemensamma uppträdande är förenligt med de motiv som redovisades för att tillskapa fem fonder.

Enligt 37 § lagen (1983:1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden får en löntagarfondsstyrelse inte förvärva så många börsregistrerade aktier i ett och samma företag att dessa uppgår till 8 % eller mer av samtliga aktier i bolaget eller, om aktierna har olika röstvärde, till 8 % eller mer av

Om begränsningen av löntagarfondernas köp av aktier

röstetalet för samtliga aktier i bolaget. Fjärde fondstyrelsen får förvärva aktier motsvarande högst 10 % av röstetalet.

Genom att på det sätt jag nu redovisat begränsa varje löntagarfondsstyrelses möjligheter att förvärva aktier ville man undvika att de fem löntagarfondsstyrelsernas och fjärde fondstyrelsens sammanlagda aktieinnehav i ett företag skulle komma att motsvara 50 % eller mer av röstetalet i bolaget.

Skälet till att fem löntagarfondsstyrelser inrättades var att man ville tillgodose krav på decentraliserad förvaltning och spritt inflytande. Som placerare av riskkapital och aktieförvaltare är också fondstyrelserna oberoende av varandra och sinsemellan helt självständiga.

När det gäller AB Fagerhults så förvärvade tre löntagarfondsstyrelser aktier motsvarande tillsammans 23 % av röstetalet i bolaget. Inte för någon av de tre fondstyrelserna uppgick röstetalet till 8 %. Enligt uppgift har en av fondstyrelserna nu sålt sitt innehav i Fagerhults.

Av vad jag nu har sagt framgår att fondstyrelsernas förvärv inte strider mot lagstiftningen om AP-fonden eller mot de motiv som redovisades för att tillskapa fem löntagarfondsstyrelser.

Anf. 2 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Först ber jag att få tacka finansministern för svaret på min fråga.

Det har inte så mycket med saken att göra att inte någon av fonderna har köpt exakt 8 % av aktierna i företaget utan bara nästan 8 %. Det har inte heller så mycket med saken att göra att en av fonderna har sålt sina aktier i företaget. Det intressanta med frågeställningen är att fondmotståndarna hävdar att införandet av löntagarfonder skulle leda till att man gav löntagarfonderna en möjlighet att ta makten över det svenska näringslivet. Som argument mot detta hävdade man från socialdemokratins sida att fonderna var för sig skulle ha en oberoende ställning. Man inskärpte detta mycket klart genom att säga att fonderna skulle ha självständiga kanslier och att de skulle agera självständigt. Fondmotståndarna sade: Det kommer de inte att göra, utan de kommer att agera gemensamt.

Socialdemokratin försökte också framställa fonderna som mindre farliga genom att införa en begränsning till 8 % av aktierna. Det är riktigt, som finansministern säger, att taket på 8 % för de enskilda fonderna från början genomfördes för att man inte skulle behöva ha ett generellt tak på maximalt 50 %. Att fonderna bara skulle få köpa 8 % var just ett uttryck för att man inte ville att fonderna skulle kunna samverka för att komma över 50 %.

Men nu gäller inte mina frågor om det är så att fonderna var för sig får lov att köpa 8 %. Frågan baserade sig på det faktum att fonderna i det här fallet har samverkat och uppträtt gemensamt, och det måste rimligtvis stå i strid med de mycket klara löften som gavs att fonderna inte skulle agera gemensamt.

Vad som har hänt är också att de de facto medvetet har kringgått denna begränsning. Ett av skälen till att finansministern i sin egen proposition talade om att 8 % skulle vara det maximala innehavet var att den enskilda

Om begränsningen av löntagarfondernas köp av aktier

fonden inte skulle ta företagaransvar. Om man, som i det här fallet, hade kommit upp i 23 % i ett annat företag, hade man otvivelaktigt tvingats ta ett ägaransvar.

Jag måste därför framföra min fråga en gång till och understryka det som är själva frågeställningen, nämligen om finansministern anser att det är förenligt med motiven och riktlinjerna för löntagarfonderna att de uppträder gemensamt för att kringgå denna 8-procentsregel. Om han svarar ja, säger han också ja till det som fondmotståndarna hela tiden har sagt, nämligen att detta är inte ett sätt att skapa löneåterhållsamhet, inflytande eller insyn utan ett sätt att ta makten över företagen i det svenska näringslivet.

Än en gång: Vad frågan gällde var om finansministern anser att det gemensamma uppträdandet för att gå runt 8-procentsregeln är förenligt med de riktlinjer som angavs i propositionen.

Anf. 3 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Mitt svar på den frågan är att fondernas inköp av aktier i detta företag icke skedde i avsikt att kringgå 8-procentsregeln. Den samverkan som här ägde rum bestod i att fonderna när denna aktiepost utbjöds köpte aktieposter vid samma tillfälle. Att hävda att fonderna därutöver kommer att verka såsom ägare i detta företag, i strid med lagstiftningen och riksdagens intentioner, har Gunnar Hökmark över huvud taget inget underlag för.

Anf. 4 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det är heller inte vad jag sade. Jag ställde frågan, om det gemensamma uppträdandet för att ta över röstvärdet i ett företag var förenligt med de mycket klara riktlinjerna om fondernas oberoende ställning.

Finansministern anförde ju själv i propositionen att 8-procentsregeln kom till för att fonderna inte skulle ta på sig något företagaransvar. Detta är någonting som finansministern särskilt underströk i sin proposition om löntagarfonderna. Sedan agerar fonderna inte som oberoende och självständiga fonder utan gemensamt och gör ett mycket överraskande köp. Då är frågan – den förblir säkert obesvarad här i kammaren – om det är så att det är förenligt med deras oberoende ställning och begränsningen till 8 %, avseende att de icke skall ta på sig företagaransvar, att de köper en så här stor summa tillsammans.

Detta är precis vad vi fondmotståndare hävdade skulle komma att ske: att fonderna uppträder gemensamt och steg för steg kommer att kunna ta makten över företagen. Även herr Feldts uteblivna svar på frågan är ett klart besked om att vi fondmotståndare hade rätt och att vad socialdemokraterna sade bara var en försvarslinje.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om vidgad rätt till avdrag för skuldräntor i vissa fall

4 § Svar på fråga 1984/85:520 om vidgad rätt till avdrag för skuldräntor i vissa fall

Anf. 5 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Erkki Tammenoksa har frågat mig om jag avser att föreslå ändringar i skattelagen i syfte att ändra lagen så att låneräntorna är avdragsgilla även om fastigheten är belägen i en annan kommun.

Inkomst av fastighet skall beskattas i den kommun där fastigheten är belägen. Om underskott av fastighet uppkommer vid taxeringen, t. ex. på grund av ränta på lån som lagts ned i fastigheten, och denna är belägen i en annan kommun än hemortskommunen får underskottet inte dras av vid taxeringen i hemortskommunen. Detta har, som Erkki Tammenoksa nämnt, behandlats av bostadskommittén (Bo 1982:02) i delbetänkandena SOU 1984:34–36. Kommittén har därvid uttalat att den överväger att föreslå att förbudet mot avdrag i hemortskommunen för ett underskott av fastighet i en annan kommun tas bort. Kommittén kommer således att i sitt fortsatta arbete behandla denna fråga. Enligt min mening bör arbetet slutföras och ett förslag från kommittén avvaktas innan ställning tas till hur bestämmelserna bör se ut i framtiden.

Anf. 6 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag förstår att statsrådet inte kan komma med ett klart besked om lagändringar.

Det är så att skatterna, som är det mest överlägsna instrumentet för att skaffa inkomster till samhället i syfte att skapa en rättvis fördelning bland medborgarna, också ger sidoeffekter så att en gång beslutade regler förlorar sitt värde.

Medborgarna måste uppleva skattesystemet som rättvist. Men i vissa fall har en gång beslutade lagändringar förlorat sitt innehåll.

Jag har under min tid här i riksdagen följt frågan om ränteavdrag för lån beträffande fastighet som är belägen i en annan kommun än den som man är skriven i. Efter flera turer har frågan vandrat till bostadskommittén, som framgick av statsrådets svar. När lagändringen kom till stånd var syftet givetvis att man inte skulle utnyttja ränteavdrag för lån avseende kommunalskatt, om fastigheten var belägen i en annan kommun än hemortskommunen. Tanken var väl att endast räntan på lån för egen bostad i hemkommunen skulle vara avdragsgill.

Bostadskommittén har i sitt delbetänkande konstaterat att det finns olika sätt att kringgå denna begränsning. Det vore bra om skattelagarna ändrades så som bostadskommittén avser att föreslå, så att man i fortsättningen helt i lagens anda kan dra av skuldränta även från kommunalskatten.

När LO överlämnade sitt remissvar beträffande inkomstskattereformen år 1981 tog man upp frågan om kommunal hemortsrätt vid beskattningen. LO tyckte också att de nuvarande reglerna kan framstå som godtyckliga. Eftersom ett kringgående av bestämmelserna såvitt jag förstår är möjligt endast mellan makar eller motsvarande, återstår givetvis frågan varför inte

Om skattebefrielserna i samband med Vänerskogs konkurs

ensamstående skall ha samma möjligheter att dra av räntan i kommunalskatten.

Det vore bra om statsrådet kunde instämma med mig i att lagen borde ses över.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1984/85:524 om skattebefrielserna i samband med Vänerskogs konkurs

Anf. 7 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Bertil Jonasson har frågat mig om jag avser att vidta någon åtgärd med anledning av vissa leveransdelägares behandling i skattehänseende till följd av de särskilda bestämmelserna i anslutning till Vänerskogskonkursen.

Riksdagens beslut innebär i princip att en skogsägare skall kunna få skattekompensation för den del av förlusten i konkursen som överstiger 4 000 kr. Bertil Jonassons fråga gäller hur bestämmelserna skall tolkas när skogsförsäljningen skett från en samägd fastighet. Enligt Bertil Jonasson synes bestämmelserna tillämpas så att varje delägares underlag för kompensation reduceras med 4 000 kr. Bertil Jonasson anser att man därmed i många fall skulle kringgå avsikten med riksdagsbeslutet. Han anser att man i samägandefallen bör undanta bara *ett* belopp om 4 000 kr.

En utgångspunkt i propositionen var att kompensation skulle lämnas endast om förlusten var av sådan storleksordning att skatteuttaget kunde väntas ha en påtaglig effekt på skogsägarens ekonomiska situation. Skatteutskottet instämde i detta. Utskottet slog också fast att vid samäganderätt varje delägares kompensation borde beräknas på den del av förlusten som belöpte på honom. Riksdagen godkände de grunder för kompensationen som angetts i propositionen och skatteutskottets betänkande.

Mot den här redovisade bakgrunden anser jag det riktigt att i samägandefallen reducera underlaget för varje delägares kompensation med 4 000 kr. Någon särskild åtgärd från min sida är därför inte aktuell.

Anf. 8 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga. Låt mig säga att jag ingalunda är nöjd med det. Jag är förvånad över svarets innehåll.

Vi har många gånger diskuterat frågan om kompensation för den skatt som medlemmar i Vänerskog måste betala för pengar som de aldrig har erhållit. I interpellationer, frågor och motioner har bl. a. jag haft anledning att följa upp denna fråga. Det är skogsägare i västra Sverige, speciellt i Värmland, som drabbats. Enligt min uppfattning borde hel kompensation ha utgått, dvs. man borde icke behöva betala skatt för pengar som man icke har fått. Detta borde ha varit möjligt med tanke på nuvarande resurser med datateknik o. d.

Om skattebefrielserna i samband med Vänerskogs konkurs

Jag är den förste att säga att man skall betala skatt om man har inkomster. Men det måste ligga utanför möjligheternas gräns att ålägga något att betala skatt på pengar som vederbörande aldrig har fått eller sett. Efter många turer kom man ändå fram till det resonemang som har redovisats i svaret. Det är riktigt att vi fick nöja oss med det beslut som fattades. Man får 50 % av den del av förlusten, som överstiger 4 000 kr. Man skall också få tillbaka momsen på det belopp som överstiger 4 000 kr. enligt min tolkning. Jag har förstått att riksskatteverket har tolkat det på så sätt att det skall bli 4 000 kr. per deltagare i självrisk i här angivna avseenden.

I utskottets betänkande står det emellertid på s. 5: "Vad gäller sådana dödsbon och handelsbolag bör varje delägare kunna erhålla kompensation beräknat på den del av förlusten som belöper på honom. Motsvarande bör gälla också vid samäganderätt."

Jag tolkar detta – och det gör inte bara jag, utan jag kan också stödja mig på uttalanden från jurister – som att det skall gälla fastigheten som sådan. När man skall deklarera momsen handlar det ju om hela fastigheten. Jag har utgått ifrån – och det har riksdagen och utskottet också gjort – att det var leverantör och hel fastighet som avsågs.

Jag vill fråga finansministern: Hur har finansministern själv tänkt när han skrev proposition 196? Kan det vara riktigt att varje familj som är delägare skall förlora 4 000 kr. per medlem? Det drabbar den familjen mycket hårt. Hur kan man komma fram till en sådan ståndpunkt? Dessa frågor tycker jag att man har rätt att få svar på från finansministern i dag.

Anf. 9 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Först vill jag säga att jag tycker att Bertil Jonasson skall vara ganska nöjd – inte nödvändigtvis med mitt svar, men med hur hela denna fråga avlöpte. Det var Bertil Jonasson som fäste min uppmärksamhet på vilka konsekvenser det här skulle få för skogsägarna i Värmland, och han har också varit mycket aktiv för att driva fram det som blev riksdagens beslut.

Det har skett något ganska unikt i lagstiftningssammanhang. Ett utslag i högsta domstolen – inte inom skatteväsendet – ledde till detta resultat. Det var också det som gjorde att riksdagen på regeringens förslag beslutade om sådan här kompensation, något som jag inte tror har utgått tidigare.

När jag gör samma tolkning som riksskatteverket är det därför att kompensationen faktiskt gällde den enskilde skogsägaren. Det hjälper inte att Bertil Jonasson anser att skogsägarna vid samäganderätt ingår i en familj. Var och en av dem var skogsägare. Hade en enda av medlemmarna i en sådan familj ägt skogsfastigheten skulle också i det fallet bara 4 000 kr. gälla vid beräkningen av förlusterna. Om vi tillämpade Bertil Jonassons metod skulle vi skapa en annan orättvisa, om vi jämför mellan dem som bara har en ägare till fastigheten och dem som har kunnat delat upp äganderätten på flera.

Syftet var att lindra de ekonomiska konsekvenserna för den enskilde skogsägaren, och det är detta vi måste ha som utgångspunkt när vi tolkar riksdagsbeslutet om att kompensationen skulle gälla förluster ovanför en nivå på 4 000 kr. Kompensationen skulle gälla för den enskilde skogsägaren. Det var regeringens avsikt med det förslag som lades fram.

Anf. 10 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Finansministern säger att han tycker att jag borde vara nöjd med hur frågan avlöpte. Jag upprepar det jag sade när beslutet fattades, vilket framgår av protokollet, nämligen att jag är tacksam för att finansministern tog upp den här frågan. Jag har, som finansministern också säger, kämpat väldigt hårt för att rättvisa skulle uppnås i det här fallet. Hela riksdagen var på det klara med att den tidigare lagstiftningen var felaktig, och därför har den också ändrats. Detta är tacknämligt. Men det hjälper ändå inte de människor som har fått och får genomlida konsekvenserna av konkursen, med många tragedier som följd. Jag skall inte än en gång gå in på dem här i riksdagen, men jag skulle kunna ge exempel på många sådana tragedier.

Syftet med beslutet var att man skulle lindra konsekvenserna av konkursen, och det gör man. Men jag tycker inte att man gör det till fullo när man tolkar beslutet så att varje enskild delägare skall vara tvungen att göra reduktionen. Jag tycker det är inkonsekvent, eftersom ju momsen redovisas för hela fastigheten. Jag har i och för sig ingenting emot att momsen redovisas för hela fastigheten, men det blir inkonsekvent om man ej följer samma princip beträffande kompensation.

Jag måste uttrycka mitt missnöje med att det har blivit så här. Vi som agerade i frågan utgick ifrån att samma princip skulle gälla i det här avseendet som vid momsberäkningen, då det är fråga om en fastighet eller en leverantör.

Av skadan blir man vis, heter det. Jag är trots allt tacksam för att vi kunde uppnå någorlunda rättvisa i det här fallet, och jag har också uttryckt min tacksamhet till finansministern. Men jag beklagar att man inte velat fullfölja syftet helt när det gäller de fall vi har diskuterat. Jag avser då både enskilda skogsägare med samäganderätt och sterbhusdelägare.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Uppskov med besvarande av fråga 1984/85:519

Anf. 11 TREDJE VICE TALMANNEN:

På grund av att jordbruksminister Svante Lundkvist är sjuk måste besvarandet av Jörn Svenssons fråga uppskjutas till ett senare sammanträde.

7 § Föredrogs och hänvisades

Proposition
1984/85:150 enligt följande:
Hemställan mom. 5 till näringsutskottet
Hemställan mom. 16 till skatteutskottet
Bil. 2:1 avsn. C till utbildningsutskottet
Bil. 2:1 avsn. E till socialförsäkringsutskottet
Bil. 2:2 till arbetsmarknadsutskottet

Bil. 3 till kulturutskottet
I övrigt till finansutskottet

8 § Föredrogs men bordlades åter
Lagutskottets betänkanden 1984/85:34 och 37
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:28
Kulturutskottets betänkande 1984/85:16
Trafikutskottets betänkande 1984/85:25

9 § Föredrogs
näringsutskottets betänkanden
1984/85:22 om vissa anslag inom industridepartementets område (prop. 1984/85:100 delvis),
1984/85:23 om näringspolitik,
1984/85:19 om kontroll av rådgivare, m. m. (prop. 1984/85:90),
1984/85:21 om offentliga styrelseledamöter i vissa stiftelser (prop. 1984/85:113) och
1984/85:24 om tillfällig handel.

Anf. 12 TREDJE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden 22, 23, 19, 21 och 24 kommer att debatteras i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså näringsutskottets betänkande 22 om vissa anslag inom industridepartementets område.

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anslag inom industridepartementets område

Anf. 13 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 22 behandlas budgetpropositionens förslag om vissa anslag inom industridepartementets område. Förutom motioner som direkt berör de aktuella förslagen behandlas motionsyrkanden beträffande de regionala utvecklingsfonderna, räntestöd till varvsföretag m. m.

Till betänkandet har fogats 32 reservationer. Ett flertal av dessa har föranletts av yrkanden i den moderata besparingsmotion som väckts bl. a. med anledning av propositionen.

Våra besparingsförslag skall ses i relation till de andra åtgärder – t. ex. på skattepolitikens område – som vi föreslagit i syfte att främja näringslivets konkurrenskraft och förbättra lönsamheten. Dessa förslag utgår från vårt synsätt att man med en mer generell ekonomisk politik bättre kan främja näringslivets utveckling än med olika former av bidrag och subventioner. Besparingar blir alltmer ofrånkomliga i ett läge med allt större utlandsupplå-

ning och ökade statsskuldsräntor. Även här, för att ånyo anknyta till det långsiktiga perspektivet, innebär uteblivna åtgärder en tempoförlust i vår strävan att skapa ett mer företagsvänligt näringsklimat, som kan ges förutsättningar att generera en ekonomisk resurstillväxt inom den produktiva sektor som skall bära upp och kunna försörja den offentliga sektorn.

Jag vill därför erinra om de besparingsförslag som framlagts från vår sida avseende budgetåret 1983/84 och nu löpande budgetår. Genom att den socialistiska riksdagsmajoriteten konsekvent har motsatt sig dessa förslag till omfattande besparingar har statsutgifterna tillåtits växa i motsvarande mån, vilket i sin tur försämrar utgångsläget för de på sikt ofrånkomliga åtgärder som måste sättas in för att få balans i den svenska ekonomin. Jag vill med detta, herr talman, kraftigt understryka vilken betydelse uteblivna besparingsåtgärder har, sett i ett mera långsiktigt perspektiv.

Sammanfattningsvis innebär våra yrkanden i de reservationer som fogats till det betänkande som kammaren nu behandlar besparingar på drygt 442 milj. kr. Härutöver tillkommer det förslag om redovisas i reservationen nr 12 beträffande omläggning av utvecklingsfondernas verksamhet. Enligt vår mening bör fondernas utlåning successivt minskas med sikte på avveckling. Härigenom kan en del av det kapital som tidigare har ställts till fondernas förfogande återföras till staten. I vår motion nr 2623 anger vi att riktpunkten bör vara att minst 50 milj. kr. under budgetåret 1985/86 skall komma staten till godo på detta sätt. På sikt bör detta innebära betydande minskning av upplåningsbehovet med hänsyn till fondernas totala tillgångar.

Av balansräkningen för 1983 – det är alltså den senast tillgängliga – framgår bl. a. att den totala utlåningen av statsmedel och landstingsmedel från utvecklingsfonderna uppgick till 1 053 milj. kr. De likvida medlen uppgick samtidigt till ett något större belopp, nämligen 1 063 milj. kr. Det förtjänar dock påpekas att ett antal faktorer bör beaktas när man diskuterar relationen mellan utlåningen och de likvida medlen.

Uppgifterna avser situationen vid årskiftet 1983/84, dvs. den 31 december, då likviditeten var som bäst. Återbetalning av lån sker ofta i slutet av året.

Eftersom de likvida medlen är länsfördelade och varje fond behöver en viss rörelsefrihet blir den sammanlagda likviditeten för hela landet relativt stor. Likviditeten och utlåningen skall ses i relation till att utvecklingsfonderna årligen omsätter ungefär 500 milj. kr.

Men, herr talman, även med beaktande av dessa påpekanden kan det bli fråga om betydande belopp som kan återföras till statsbudgetens inkomstsida.

Min kollega Lars Ahlström kommer i ett senare inlägg att ytterligare kommentera de förslag som vi fört fram beträffande en omläggning av utvecklingsfondernas verksamhet.

Jag skall i det följande redovisa motiven för en rad andra reservationer.

I reservation nr 1 begär vi en minskning av kommittéanslaget. Från detta anslag bestrids även utgifter för ett antal branschpolitiska råd. Dessa bör enligt vår uppfattning successivt läggas ned, varför ytterligare besparingseffekter kan åstadkommas i kommande budget. Detta arbete bör inledas

Anslag inom industridepartementets område

snarast. Av denna anledning beräknar vi ett, i förhållande till regeringens förslag, med 4 milj. kr. minskat anslag.

Regeringen föreslår att drygt 46 milj. kr. anslås till statens industriverk (SIND) för nästa budgetår för förvaltningskostnader samt 4,5 milj. kr. för utredningsverksamhet.

Enligt vår uppfattning måste en neddragning av verkets verksamhet inledas med sikte på en snar nedläggning, varvid vissa verksamheter överförs till andra myndigheter – i första hand till styrelsen för teknisk utveckling (STU). Det måste allvarligt ifrågasättas om nyttan av många av de verksamheter som SIND i dag svarar för står i rimlig proportion till kostnaderna.

I samband med övervägandena år 1983 om SINDS:s organisation riktades från vår sida mycket stark kritik mot regeringens förslag. Vi står fast vid den kritiken. Kritiken gällde – som vi påpekar i reservation nr 3 – bl. a. överföringen till SIND av vissa regionalpolitiska uppgifter och de ökade resurserna för branschutredningar och olika slag av riktade stödinsatser.

De beslut om industripolitiken under budgetåren 1984/85–1985/86 som riksdagen på regeringens förslag fattade våren 1984 innebar att en rad nya uppgifter lades på SIND. Därmed betonades ytterligare SIND:s roll som huvudinstrument för en selektiv och centralistisk statlig industripolitik. Det finns därför starka skäl att ta upp frågan om myndighetsorganisationen till ny prövning.

En sådan prövning bör ingå som ett led i en mer genomgripande omorganisation, omläggning, av industripolitiken – det handlar mera om en avveckling av näringspolitiken för att i stället öka inslaget av näringsfrihet. Det är det yttersta syftet med vår politik. Genom en övergång från selektiva stödformer till generellt verkande åtgärder bör huvuddelen av den verksamhet som för närvarande bedrivs inom SIND kunna avvecklas. Återstoden bör föras över till andra myndigheter senast under budgetåret 1985/86. Regeringen bör därför lägga fram förslag till en ny organisationsstruktur enligt de riktlinjer som vi har redovisat i våra motioner.

Redan under nästa budgetår bör betydande besparingar kunna göras på de olika anslagen till SIND:s verksamhet. I reservation nr 4 begär vi en minskning av anslaget till förvaltningskostnader med 11 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

Utredningsverksamheten vid SIND bör därför, som vi anför i reservation nr 6, avbrytas. Något särskilt anslag för experter m. m. i samband med verksamheten bör inte anvisas för nästa budgetår. Härigenom och genom den föreslagna minskningen av anslaget till förvaltningskostnader uppnås en besparing av sammanlagt 15,5 milj. kr.

I den mån det anses önskvärt att utredningar nära slutskedet fullföljs, bör kostnaderna härför bestridas från det sistnämnda anslaget genom besparingar i fråga om andra program.

I budgetpropositionen föreslår regeringen att riksdagen anvisar ett förslagsanslag om 90 milj. kr. som ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder. Samtidigt påpekar regeringen att

riksdagen nyligen beslutat om ett nytt system för s. k. u-krediter. Det aktuella anslaget kommer därför för nästa budgetår endast att belastas av kostnader för åtaganden som ingås intill utgången av år 1984. I reservation nr 10 föreslår vi att riksdagen avslår regeringens förslag. Enligt vår mening skall kostnaderna för gjorda åtaganden täckas av medel från biståndsanslagen under utrikesdepartementets huvudtitel, utan någon motsvarande uppräkning av anslagen. Den reella budgetbelastningen under nästkommande budgetår kan då minskas med 90 milj. kr.

Från ett anslag som disponeras av SIND bestrids kostnader för struktur- och utvecklingsprogram inom olika industrisektorer. Dessutom ges stöd till vissa exportfrämjande åtgärder. Med hänvisning till vad vi säger i den moderata partimotionen om behovet av omläggning av näringspolitiken bör denna typ av anslagsposter successivt avvecklas. Vi noterar emellertid att en betydande del av anslaget behövs för redan gjorda åtaganden samt som reservmedel i extraordinära situationer, t. ex. rörande tekoområdet.

Denna typ av selektivt stöd bör snarast avvecklas som ett led i en allmän avreglering inom näringspolitikens område. Anslaget för nästa budgetår bör, som anges i reservation 11, minskas med 10 milj. kr. jämfört med regeringens förslag. Programmet för övriga industrisektorer bör avvecklas omedelbart, medan branschprogrammet för den trätekniska industrin bör upphöra under budgetåret 1986/87.

Regeringen föreslår att stödformen strukturgaranti upphör med utgången av innevarande budgetår. Vi föreslår, med hänvisning till motion 1983/84:2644, att även systemet med industrigarantilån slopas från samma tidpunkt. Anslaget för täckande av förluster med anledning av garantigivningen bör därigenom kunna minskas med 25 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

Denna typ av garantier medför, som vi framhåller i reservation 19, att riskbedömningen av olika projekt snedvrids. En sedvanlig kommersiell kreditprövning leder till en bättre fördelning av resurser.

I reservationerna 20, 21 och 23 tar vi bl. a. upp frågan om ett fristående forskningsråd. Vi anser, i likhet med våra moderata kolleger i utbildningsutskottet, att det skulle vara en styrka för den tekniska forskningen om huvuddelen av anslagen till denna forskning fördelades av ett fristående tekniskt forskningsråd. Riksdagen bör alltså uttala sig för att ett tekniskt forskningsråd inrättas under utbildningsdepartementet och att detta råd övertar den s. k. tekniska forskningsrådsfunktionen inom STU.

Teknisk forskning och utveckling är nödvändig för att svensk industri skall kunna behålla sin konkurrensförmåga. En mycket stor del av den tekniska forskningen finansieras i dag med medel fördelade av STU. Däremot saknas inom det tekniska forskningsområdet en motsvarighet till de forskningsråd som finns t. ex. inom de medicinska och naturvetenskapliga områdena.

Den nya forskningsrådsfunktion som knutits till STU är enbart rådgivande. Detta är en avgörande skillnad i jämförelse med forskningsråden i övrigt. I dessa råd fattas besluten på inomvetenskapliga grunder av forskare. Det skulle vara en styrka för den tekniska forskningen att en huvuddel av

Anslag inom industridepartementets område

anslagen till denna forskning fördelas av ett fristående tekniskt forskningsråd.

Statens primära roll är att svara för uppbyggnaden av kvalitativt högtstående basresurser och att vidta sådana generella åtgärder, bl. a. på beskattningens område, som ökar företagens möjligheter att själva satsa på teknisk forskning och utveckling i nära samverkan med universitet och högskolor. Ett återinförande av det särskilda forskningsavdraget är, enligt våra moderata förslag, ett angeläget steg i denna riktning.

Från dessa utgångspunkter bör anslaget till STU minskas med 100 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Som framgår av våra reservationer som berör STU skall 70 milj. kr. föras över till det föreslagna fristående tekniska forskningsrådet under utbildningsdepartementet, medan 30 milj. kr. kommer att utgöra en real besparing. Därtill bör det bättre resursutnyttjande som en samordning mellan SIND och STU innebär enligt vårt förslag kunna ge möjlighet till ytterligare besparingar.

Den utveckling som har skett på kreditmarknaden under senare år har inneburit väsentligt bättre möjligheter för företagen att skaffa kapital för finansiering av riskfyllda investeringar. Dessutom har företagens behov av extern finansiering minskat. De motiv som låg bakom bildandet av industrifonden 1979 har således försvagats högst väsentligt. Fonden bör, som vi anger i reservationerna 27 och 28, avvecklas genom att influtna medel i form av återbetalningar tillförs statsbudgetens inkomstsida.

Vi föreslår därför att regeringens hemställan om ett reservationsanslag om 200 milj. kr. avslås av riksdagen. Vi vill i detta sammanhang återigen påminna om vårt förslag om ett återinfört forsknings- och utvecklingsavdrag för näringslivet. Den föreslagna besparingen bör delvis kunna finansiera det intäktsbortfall som ett återinfört forsknings- och utvecklingsavdrag innebär för statskassan.

I en enskild motion av Göran Riegnell m. fl. moderater hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en samlad behandling av fartygskreditärenden i riksgäldskontoret.

I motionen erinras om att nuvarande former för statligt varvsstöd gäller till utgången av år 1986. Dessförinnan skall riksdagen ta ställning till huruvida stödet skall avvecklas eller fortsätta i nuvarande eller i någon annan form. Enligt motionärernas mening finns det anledning att då allvarligt överväga att samla besluten i samtliga kreditärenden till riksgäldskontoret. I samband med detta bör särskild vikt läggas vid rekryteringen av kommersiellt erfaren personal till riksgäldskontoret.

I vår reservation nr 32 instämmer vi i motionens synpunkter om organisationen för det statliga varvsstödet. Vi har funnit att övervägande skäl talar för att besluten i stödärenden skall samlas till riksgäldskontoret. Därför föreslår vi i reservationen ett uttalande från riksdagens sida med den innebörden att regeringens kommande förslag i organisationsfrågan skall bygga på en sådan lösning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att till sist få yrka bifall till samtliga moderata reservationer som fogats till detta betänkande från näringsutskottet.

Anf. 14 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Betänkande nr 22 från näringsutskottet avser ju nästan hälften av industridepartementets verksamhet, åtminstone om man räknar i pengar och summerar de olika anslagen. Det handlar om anslag till företagsutveckling, till teknikutveckling, till småföretagen, till hemslöjd osv.

Det är förstås av stort intresse att få en sådan inriktning och fördelning av de olika anslagen, att det långsiktigt främjar en positiv näringslivsutveckling i landet. De övergripande målen måste vara att kunna flytta fram positionerna för företagen, och då alldeles speciellt för de mindre och medelstora företagen, som är så avgörande för landets utveckling.

Utformningen av samhällets industripolitiska organisation spelar ju också i det sammanhanget en mycket viktig roll. Jag vill påstå att den här regeringen har en mycket stark förkärlek för statens industriverk och för selektiva industripolitiska åtgärder, t. ex. via Industrifonden. Det kommer till uttryck på flera olika sätt.

Från centerns sida efterlyser vi en mycket bättre och mera naturlig arbetsfördelning mellan SIND och styrelsen för teknisk utveckling och en annan resursfördelning mellan Industrifonden och t. ex. de regionala utvecklingsfonderna. Ansvaret för teknikutvecklingen inom småföretagen bör åvila STU, som genom samarbete med de regionala utvecklingsfonderna kan åstadkomma en positiv teknikutveckling inom småföretagen.

Av avgörande betydelse för möjligheterna att upprätthålla en spridd näringsstruktur är ju en livskraftig initiativrik småföretagsamhet. Det ger också i sin tur möjligheter till en decentraliserad bosättning över hela landet och goda servicefunktioner.

I Sverige finns det drygt 290 000 privata företag, och nästan alla dessa har färre än 200 anställda. Småföretagens roll i en decentraliserad industripolitik är därför något av A och O, vill jag påstå.

Vi har från centerns sida många gånger haft anledning att rikta kritik mot socialdemokraterna för deras bristande intresse för småföretagen och för skapandet av en decentraliserad näringsstruktur. När riksdagen nu behandlar årets regeringsförslag avseende industridepartementets verksamhetsområde i detta avseende kvarstår faktiskt vår kritik. Alltför mycket, anser jag, i regeringens och socialdemokraternas politik är ägnat åt de stora företagen. Det är dit de stora resurserna går. Jag vill påstå att man visar en betydande njugghet när det gäller stödet till småföretagsutvecklingen men visar stor generositet i fråga om stöd till större industriföretag. På den punkten har vi många exempel. Stödet till de regionala utvecklingsfonderna är ett sådant exempel – det stödet hålls nere.

I industriverkets petita för nästa budgetår, alltså det vi nu behandlar, äskar man ökade anslag på totalt 66 milj. kr. för bl. a. administrationstillskott till de regionala utvecklingsfonderna och för att förstärka fondernas finansieringsverksamhet. Till finansieringsverksamheten har SIND begärt 50 milj. kr. Men regeringen säger nej och detsamma gör utskottets majoritet, som faktiskt i denna fråga består av fler partier än socialdemokraterna.

När jag lyssnade på vad Sten Svensson tidigare sade i sitt anförande, blev

Anslag inom industridepartementets område

jag litet orolig inför framtiden därför att man från moderaternas sida vill gå så långt att man t. o. m. ifrågasätter om utvecklingsfonderna över huvud taget skall syssla med kreditgivning. Vidhåller man i fortsättningen den uppfattningen så finns det en uppenbar risk för att man minskar förtroendet för en slagkraftig icke-socialistisk småföretagspolitik, där utvecklingsfonderna faktiskt utgör ett väsentligt inslag.

Socialdemokraterna visar en större givmildhet när det gäller Industrifonden. Då bör vi hålla en sak i minnet, och det är att de som i första hand kan utnyttja stöd via Industrifonden är i huvudsak de större företagen. Och de företagen har i regel betydligt större möjligheter än småföretagen att tillgodose sitt behov av kapital.

Enligt centerns mening – och vi har anmält det i motioner och även i reservationer till detta betänkande – bör anslaget till Industrifonden halveras i förhållande till regeringens förslag och endast uppgå till 100 milj. kr. De 100 milj. kr. som då frigörs bör i stället anslås till småföretagsutveckling i enlighet med det förslag som industriverket lämnat, till ökade anslag till STU, till hantverksnäringen och till hemslöjden. Det innebär att ytterligare 66 milj. kr. skulle kunna tillföras utvecklingsfonderna för ökade insatser inom områden som nyetablering av företag och utbildning samt för att stärka finansieringsverksamheten hos de regionala utvecklingsfonderna. Den är betydelsefull, inte minst i de s. k. skogslänen.

Jag vill också i detta sammanhang betona att STU inte bör ha någon direkt långivning till storföretagen, utan stödet bör inriktas att utgå uteslutande till de mindre och medelstora företagen. Det har vi anmält i en reservation och också baserat det på motioner.

Herr talman! Hantverksnäringarna har en stor betydelse för möjligheterna att upprätthålla sysselsättning och service. De behandlas också i detta betänkande, och jag vill påminna om vad dåvarande industriministern framhöll i 1982 års småföretagsproposition, då man behandlade just hantverksnäringarna. Jag vill också påminna om att över 200 000 människor i det här landet är sysselsatta inom hantverksnäringarna. De spelar alltså en mycket betydelsefull roll i sysselsättningssammanhang. Från centerns sida har vi tidigare föreslagit att en särskild statlig hantverksnämnd skall inrättas för att tillvarata och utveckla hantverksnäringarna. Tyvärr har riksdagen avvisat det kravet, och det kan jag inte tolka på annat sätt än att regeringen och socialdemokraterna inte visar särskilt stort intresse för hantverksfrågorna.

Nu har emellertid en särskild nämnd inrättats på initiativ av SHIO-Familjeföretagen. Det är bra. Det är ett steg i rätt riktning. Vi menar från centerns sida att staten med tanke på vikten av att upprätthålla och skapa sysselsättning samt att bevara kunskapen om de gamla hantverksyrkena bör ta ett ansvar för dessa frågor och anvisa ett anslag till den hantverksnämnd som SHIO-Familjeföretagen inrättat. Vi har tillsammans med folkpartiet föreslagit att 1 milj. kr. skall anslås till den nämnden. Dessa pengar kan lämpligen tas från de medel som blir över genom att man minskar anslaget till Industrifonden.

Närbesläktad med hantverksnäringarna är otvivelaktigt hemslöjden. Även den näringen får en mycket njugg behandling av utskottets majoritet. Utskottsmajoriteten hänvisar till det statsfinansiella läget när man inte vill ge större anslag till hemslöjden och följa det förslag som nämnden för hemslöjdsfrågor lagt fram. Jag vill påstå att utskottets ställningstagande och även regeringens förslag på den punkten närmast är skandalöst.

Det som hemslöjden behöver är en förstärkning av konsulentverksamheten, men det, menar först regeringen och sedan utskottet, får ske genom en neddragning av anslagen till övrig verksamhet inom slöjdsektorn och anslaget till Svenska hemslöjdsföreningars riksförbund. Det är, herr talman, inget annat än ett dråpslag mot strävandena att förbättra förutsättningarna för hemslöjden och går stick i stäv med de intentioner och beslut som riksdagen för något år sedan fattade.

Jag vill fråga Wivi-Anne Radesjö, som företräder socialdemokraterna i den här debatten: Varför hänvisar ni socialdemokrater alltid till det statsfinansiella läget när det gäller småskalig verksamhet, när det gäller stöd till näringar som har betydelse för bl. a. glesbygdsregionen, men aldrig när det gäller storskaliga satsningar? Varför saknas det alltid pengar för småskalig verksamhet men inte när det gäller större industriföretag?

Jag vill göra en jämförelse för att visa hur njuggt man behandlar en del verksamheter. I Tilläggsbudget III, som nu håller på att behandlas i riksdagens utskott, föreslår man att anslaget för utländska ministerbesök skall uppräknas med 1 milj. kr. Det är ett kommittéanslag. Man skulle kunna påstå att socialdemokraterna värderar det här enmiljonsanslaget för att ta emot utländska ministerbesök högre än att satsa på hantverksnäringen eller slöjdnäringen. Man skulle kanske kunna påstå att regeringen anslår pengar för att visa stor gästfrihet men snålar med pengar till hemslöjd och hantverk, det som kan ge sysselsättning framför allt i regioner vilka som regel är undersysselsatta.

Från centerns sida föreslår vi att ytterligare 1,2 milj. kr. anvisas som en förstärkning av anslaget till främjande av hemslöjden. Det här utökade anslaget får avse utbyggnad av konsulentverksamheten och skulle då också ge utrymme för ytterligare satsningar på sameslöjden genom att man därigenom kunde inrätta en tredje slöjdkonsulenttjänst för sameslöjd.

Sedan över till anslaget för Norrlandsfonden, som också tas upp i det här betänkandet.

Jag vill påminna om att Norrlandsfonden alltsedan bildandet spelat en mycket aktiv roll inom närings- och regionalpolitik. Många industriprojekt skulle inte ha kommit till utförande om inte fonden medverkat med riskkapital. Många gånger har Norrlandsfondens risktagande också möjliggjort satsningar där andra finansiärer tvekat.

År 1983 beslutade riksdagen på regeringens förslag att medelsramen för Norrlandsfonden skulle minska med 10 milj. kr. årligen. Jag vill påstå att det på ett avgörande sätt har försvårat för Norrlandsfonden att uppfylla sin roll för näringslivet i norra Sverige. Den slutsatsen har också styrelsen för Norrlandsfonden kommit till. Man har begärt att det årliga anslaget nästa

budgetår, som vi nu behandlar, åter skall uppgå till 30 milj. kr. Det har vi från centerns sida funnit välgrundat.

I ett läge med fortsatt hög arbetslöshet och betydande avfolkningsproblem i Norrlandslänen är det inte försvarbart att på det sätt som utskottets majoritet gör försvåra näringslivsutvecklingen genom att hålla nere anslaget till Norrlandsfonden. Man håller ju samtidigt också nere anslagen till utvecklingsfonderna. Sammantaget får det här en mycket negativ effekt.

Till sist, herr talman, några ord om utvecklingsfonderna, styrelserna och målgruppen.

Jag vill först uttala en stor tillfredsställelse över att industriministern inte funnit anledning att förändra avtalen med landstingen när det gäller styrelsens sammansättning. Den uppfattningen har också utskottet enhälligt kommit fram till. Jag vill uttala en stor tillfredsställelse på den punkten.

Det är viktigt att utvecklingsfonderna nu får arbetsro. Det råder en bred enighet inom landstingen, som är den andra parten när det gäller utvecklingsfonderna – staten och landstingen delar ju på huvudmannaskapet – om att de regler som nu gäller för utvecklingsfonderna utgör ett viktigt inslag i samarbetet mellan just staten och landstingen. Det är viktigt att det goda samarbete som har funnits sedan ett antal år tillbaka kan få fortsätta i framtiden.

Landstingen och de berörda kommunerna bör då det gäller styrelserna se till att man väljer sådana ledamöter som har goda kunskaper och erfarenheter från arbete i företag. Det är synpunkter som har kommit fram under årens lopp. Ytterst måste landstingen – jag vill betona detta – som är valförrättare i detta sammanhang, och de politiska partierna se till att man får en sådan sammansättning på utvecklingsfondernas styrelser att arbetstagare och representanter för småföretagarna i länet ingår. Ansvaret för att man får en allsidigt sammansatt styrelse åvilar ytterst landstingen och de politiska partierna.

Utvecklingsfonderna måste i framtiden vara öppna för de nya krav som reses på fonderna. Inledningsvis skulle fonderna uteslutande vara inriktade på industriföretag med industriproduktion. Men vi vet att detta under årens lopp har förändrats. Kraven har ökat på satsningar på servicenäringar av betydelse för industrin. Därför är det viktigt att man prövar möjligheterna att vidga utvecklingsfondernas målgrupper.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till de reservationer till detta betänkande som centern har undertecknat. Det är dels separata centerreservationer, dels reservationer som centern har undertecknat tillsammans med folkpartiet och moderaterna.

Anf. 15 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! I årets budgetproposition fullföljs den omläggning av industripolitiken som regeringen redan i sin regeringsdeklaration aviserade hösten 1982. Utgångspunkten för regeringens politik har varit behovet av att stärka industrisektorn. Vi kan inte heller nöja oss med den positiva utveckling som har skett under de två senaste åren, utan satsningen på att stärka industrin måste fortsätta.

Vad har då gjorts? Det första steget gäller "ny grund för tillväxt". För att ge industrin ett förmånligt kostnadsläge och därigenom öka exporten och stärka konkurrenskraften för den importkonkurrerande industrin genomfördes devalveringen i oktober 1982. Tack vare denna har svensk industri återhämtat sig efter en tid med betydligt sämre utveckling än industrin i våra konkurrentländer. Industripolitiken har åter börjat inriktas på stöd till tillväxt, förnyelse och industriell omvandling, och subventionerna till krisföretag har minskat.

Det andra steget gäller "förnyelse". Det innebär offensiva insatser inom industripolitikens område. Denna politik lades fast i den proposition om industriell förnyelse och tillväxt som presenterades våren 1984. Detta följs nu upp i årets proposition.

Det tredje steget innebär "kreativ industriell miljö". Arbetet med att undanröja onödiga regler och krångel och att motverka byråkratisering har inletts inom regeringen. Syftet är att underlätta ett seriöst företagande. För näringslivets utveckling är det angeläget att motverka osund konkurrens från företag som undandrar sig skyldigheter mot samhället bl. a.

Det här, herr talman, var en liten inledning, och jag går nu över till att något kommentera en del av de reservationer som är fogade till utskottets betänkande. Sivert Andersson kommer senare i debatten att ta upp bl. a. det som gäller styrelsen för teknisk utveckling och därmed sammanhängande delar samt de reservationer som hör till det området.

I reservation nr 1 yrkas bifall till två motioner som vi i utskottet känner igen sedan tidigare. Senast vi träffade på dem var vid behandlingen av 1984 års budget, då riksdagen avstyrkte liknande motionsyrkanden om avveckling av branschråden. Utskottet har inte ändrat uppfattning utan anser fortfarande att varje regering bör ha viss frihet att välja former för sina överläggningar med näringslivet.

Jag yrkar därför avslag på reservation nr 1 från moderaterna och folkpartiet.

När det gäller statens industriverk har tre motioner behandlats. Moderaterna vill i sina två motioner att SIND avvecklas som fristående ämbetsverk och menar att det behövs en ny organisationsstruktur för både SIND och STU. Folkpartiet och centern menar att man bör åstadkomma en bättre fördelning mellan SIND och STU.

Vi i utskottsmajoriteten vill då påminna om att 1984 antogs ett treårsprogram för verksamheten inom SIND och det utgick från den organisation som genomfördes 1983. Vi menar att det finns ingen anledning att ompröva detta beslut nu, utan jag yrkar avslag på reservationerna 2 och 3.

Jag vill också yrka avslag på reservationerna 4 och 5 av samma skäl.

Vad gäller utredningsverksamheten anser utskottet att det av regeringen föreslagna reservationsanslaget är väl motiverat. Utskottet avstyrker därför reservation nr 6 från moderaterna, som vill avbryta all utredningsverksamhet, och också reservation nr 7 från folkpartiet som vill begränsa densamma.

Under punkten 9 i betänkandet behandlas främjande av hemslöjden. Utskottet är positivt till en utökning av konsulentverksamheten, men i dag

finns tyvärr ingen möjlighet att öka på anslaget på grund av det statsfinansiella läget. Därför avstyrks reservation nr 8 från centern. När det gäller huvudmannaskapet finns det möjlighet till en viss flexibilitet, och vi motsätter oss inte möjligheten till att även utvecklingsfonden kan svara för huvudmannaskapet i ett län där man kanske är enig om att det skulle vara att föredra.

Punkten 10 i utskottsbetänkandet tar upp medelstillskott till Norrlandsfonden. Regeringens förslag innebär ett anslag på 20 milj. kr. för kommande budgetår. Detta är helt i linje med 1983 års riksdagsbeslut. Nu vill centerpartiet höja detta anslag med 10 milj. kr. Det tycker jag är litet underligt, inte bara med tanke på att centern minsann vill spara på alla områden i övrigt – möjliga som omöjliga – utan kanske främst därför att det just nu pågår ett intensivt arbete med att gå igenom och utvärdera fondens inriktning och omfattning under den kommande femårsperioden.

Styrelsens förslag är nu ute på remiss, och vi kan räkna med att inom en snar framtid få ta ställning till det förslaget här i riksdagen. Därför bör det nu föreslagna anslaget stå fast för den nuvarande femårsperioden. Därmed avstyrks reservation nr 9.

Reservation nr 10 från moderaterna tar upp krediten till u-länder. Regeringens förslagsanslag på 90 milj. kr. skall täcka redan gjorda åtaganden och kan inte så där direkt avbrytas. Därför menar utskottsmajoriteten att detta anslag bör tillstyrkas och till följd av detta avstyrks reservation nr 10.

Under rubriken Branschfrämjande åtgärder har lämnats en reservation av moderaterna och folkpartiet. Reservanterna vill att anslaget skall minskas med 10 milj. kr. Utskottet anser dock att de branschfrämjande åtgärder som finansieras från det här anslaget skall fullföljas i enlighet med riksdagens tidigare beslut om treårsprogram för SIND och avstyrker därför reservation nr 11 och tillstyrker regeringens förslag.

Under punkten 16, Småföretagsutveckling, har utskottet behandlat flera motioner om utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet. Det har bl. a. krävts i motioner att en omläggning skall ske. Utskottsmajoriteten anser att det är överflödigt att nu fatta ett sådant beslut, då det i enlighet med tidigare beslut har skett en successiv minskning på rörelselån och mera pengar har gått och går till utveckling. Utskottet vill inte heller urholka fondernas kapitalbas. Därför yrkar vi avslag på moderaternas reservation nr 12.

När det gäller fondernas styrelsesammansättning är vi överens om i utskottet att styrelserna bör innehålla ledamöter som representerar både näringslivsorganisationer och fackliga organisationer. Detta har vi i tidigare betänkanden här i kammaren poängterat, och detsamma framhålls också av industriministern i propositionen. Vi anser därför att det inte behöver tas något ytterligare initiativ nu och avstyrker därför reservation nr 13.

Så över till målgrupperna.

Vi har ingen ekonomisk möjlighet i dag att utvidga målgruppen för fondernas verksamhet, även om det skulle vara önskvärt. Vi avstyrker därför reservation nr 14.

När det gäller Stöd till hantverket vill vi erinra om följande. SIND är den

centrala myndigheten för stöd till bl. a. hantverk, ett stöd som lämnas inom ramen för småföretagsutvecklingen. Det bör också fortsättningsvis kunna åläggas SIND och utvecklingsfonden att klara fördelning och prioritering av detta stöd. Utskottet avstyrker därför förslaget om särskilt anslag till hantverksnämnden. Därför yrkar vi avslag på reservation nr 15.

Under punkten Anslag till småföretagsutveckling har moderater och folkpartister i motioner krävt en nedskärning av detta anslag. Vi socialdemokrater tycker det är viktigt att fullfölja den påbörjade verksamheten med att stödja de mindre företagen och avvisar därför reservationerna 16 och 18.

Tyvärr kan vi inte heller stödja centerreservation nr 17, som innebär en ökning av anslaget, då vårt budgetläge inte tillåter detta. Vi avstyrker därför också denna reservation.

Jag vill sluta mitt inlägg med att yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på de reservationer som jag nämnt. Sivert Andersson kommer att ta upp de övriga delarna i betänkandet.

Anf. 16 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! När man lyssnar till Wivi-Anne Radesjös anförande framstår det helt klart att socialdemokraterna inte vill spara. Hur skall man då lösa problemen med underskott i budgeten etc.? Jo, man skall höja skatterna. Det var det besked vi fick i de 100 debatter som fördes häromdagen.

Men vad detta betyder har vi mångårig och mycket dyster erfarenhet av. Det betyder framför allt minskad konkurrenskraft för näringslivet, som måste bära upp och försörja den offentliga sektorn.

I går fick vi kompletteringspropositionen. Av de många kurvor som pekar uppåt kan vi notera att statsskuldräntan, som tidigare var beräknad till 71,2 miljarder, nu skall öka med 2,6 miljarder. I kompletteringspropositionen beräknas statsskuldräntan för nästa budgetår till 73,8 miljarder.

Vi har alltså en stigande utlandsupplåning och en stigande statsskuldränta. Ja, många kurvor pekar uppåt, det är förvisso sant. Mot bakgrunden av detta vill jag fråga Wivi-Anne Radesjö: Hur mycket anser hon att statsskuldräntan skall kunna öka? Hur långt skall statsskulden och utlandsupplåningen öka innan socialdemokraterna på allvar prövar de besparingsförslag vi redovisat eller eljest åstadkommer besparingar i de statliga utgifterna?

Anf. 17 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Wivi-Anne Radesjö inledde sitt anförande med ett allmänt resonemang om industripolitiken. Hon sade bl. a. att stödet till tillväxtföretag har ökat medan subventionerna till krisföretag minskat. Den historieskrivningen, Wivi-Anne Radesjö, vet vi är grovt förvanskad och har väldigt litet med verkligheten att göra. Socialdemokraterna har nämligen under många år krävt ökade anslag för just krisföretag. Därför fick vi också många gånger satsa på dessa. Men låt oss lämna den frågan, för den har vi diskuterat många gånger tidigare.

När det gäller hemslöjdsverksamheten noterade jag att Wivi-Anne Radesjö inte svarade på mina frågor utan hänvisade kallt och kyligt till det

statsfinansiella läget. Varför skall man alltid hänvisa till det statsfinansiella läget då det gäller småskaliga satsningar, som har betydelse för människor bl. a. i de mest utpräglade glesbygdsregionerna, där hantverksnäringen och hemslöjdsnäringen är av stor betydelse?

Sedan till Norrlandsfonden. Det är riktigt, Wivi-Anne Radesjö, att riksdagen har fattat beslut om att dra ner medelsramen, men det beslutet står inte centerpartiet bakom. Vi hävdade 1983 då medelsramen minskades att det skulle få konsekvenser för Norrlandsfondens möjligheter att aktivt verka för att skapa sysselsättning. Nu kommer Norrlandsfonden tillbaka med ett anslagskrav som ligger helt i linje med vad centern krävt. För det kravet finns det ju sympatier också i de socialdemokratiska leden i näringsutskottet. Det känner vi till.

Då det sedan gäller utvecklingsfonderna vill jag påminna Wivi-Anne Radesjö om att vi i vår reservation inte föreslagit några ytterligare initiativ när det gäller fondernas styrelser. Vi har understrukit att de regler som gäller för val av styrelseledamöter i utvecklingsfonderna alltjämt skall ligga fast. Vi betonar att det ytterst är landstingen och de berörda kommunerna som har att se till att man väljer styrelseledamöter som har erfarenhet från företagande, näringsliv och fackliga organisationer. Det är nämligen socialdemokraterna som i sin skrivning i utskottsbetänkandet satt upp pekpinnar för landstingen. Ni säger att man skall ta ytterligare ökad hänsyn till de krav som näringslivets organisationer har. De pekpinnarna tycker vi är onödiga. Låt landstingen, med det ansvar som de känner för utvecklingsfonderna, sköta den här uppgiften. Landstingen känner sitt ansvar och kommer också att lösa frågan.

Anf. 18 WIVI-ANNE RADESJÖ (s) replik:

Herr talman! När Sten Svensson talar om att socialdemokraterna försämrar ekonomin kan jag hålla med så långt som att vi har en väldigt tung ekonomisk börda att bära efter de sex borgerliga regeringsåren. Trots allt har ekonomin förbättrats. Sverige är inte längre ett land som lånar till konsumtion. Det tycker jag att vi skall komma ihåg i den ekonomiska diskussionen. Om jag inte missminner mig genomfördes stora skattehöjningar också under den tid moderaterna hade säte i finansdepartementet. Nu har vi inga egentliga skattehöjningar, utan vi har föreslagit skattesänkningar i vår budget.

Per-Ola Eriksson kom tillbaka till det här med Norrlandsfonden. Jag har för mig att det finns pengar kvar i Norrlandsfonden, så att det nu inte finns några större behov att pressa fram pengar till Norrlandsfonden. Eftersom vi nu får den här genomgången och kommer att få ett förslag till riksdagen inom en snar framtid, efter det här årets utgång, är det ingen mening med att nu pressa fram pengar som egentligen inte behövs. Vi får ta ställning i frågan längre fram.

Per-Ola Eriksson tar också upp frågan om hemslöjdsnäringen och säger att vi är mot alla småskaliga satsningar. Jag vill inte hålla med honom. Vi värnar från utskottets sida om hemslöjdsverksamheten. Men finns det inte pengar,

har vi inga möjligheter att göra någonting just nu.

Ansvaret för valet av ledamöter i utvecklingsfondernas styrelser har vi ju redan lagt över på landstingen. Vi har också tidigare i utskottsbetänkanden satt upp s. k. pekpinnar för landstingen. Jag tycker inte att det är fel att vi från riksdagens sida talar om hur vi tycker att styrelserna bör se ut. Sedan ankommer det på varje landsting att avgöra saken.

Anf. 19 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag undrar verkligen om Wivi-Anne Radesjö tror på det hon säger. Det är faktiskt så att sedan socialdemokraterna återtog regeringsmakten 1982 har de höjt 75 olika skatter. Sammanlagt har skattebelastningen ökat med 30 miljarder, vilket för hushållens del innebär en ökad beslastning på i genomsnitt 8 500 kr. per hushåll. Det har vi påmint om flera gånger här i kammaren.

Jag vill påpeka för Wivi-Anne Radesjö att under de sex borgerliga åren kom inga besparingsförslag från socialdemokratin, bara en mängd överbud. Mera pengar till varv och andra industrier skulle betalas ut, för sysselsättningen var hotad. Inte minst från näringsutskottets socialdemokratiska ledamöter fick vi höra att mera pengar skulle betalas ut. Jag vill påminna om de majoriteter som skapades för att trumfa igenom förslaget om anställningstrygghet när det gäller varven och en hel del pengar till Öresundsvarvet i Landskrona. Wivi-Anne Radesjö är medveten om att den arbetsplatsen inte längre existerar, i varje fall inte som varv.

Jag frågade hur stor statsskuldräntan skall behöva bli innan ni börjar spara. Wivi-Anne Radesjö svarade inte. Jag påpekade också att man i kompletteringspropositionen har räknat upp statsskuldräntan från 71,2 miljarder med 2,6 miljarder till 73,8 miljarder för nästa budgetår. Hur länge skall detta fortsätta? Hur länge skall kurvorna fortsätta att peka uppåt, innan ni på allvar börjar spara på statsutgifterna? Det var den fråga jag ställde, men Wivi-Anne Radesjö svarade inte på den – varför?

Jag påpekade i mitt anförande att vi enligt den senast tillgängliga balansräkningen för utvecklingsfondernas tillgångar kunde konstatera att utvecklingsfonderna förfogar över statsmedel och landstingsmedel till ett sammanlagt värde av 2 miljarder. Litet drygt hälften av detta var likvida medel, alltså inte placerade i de objekt som utvecklingsfondernas medel är till för. Jag träffade en fondstyrelseledamot häromdagen, och han berättade för mig att man hade problem i styrelsen med att placera 40 à 45 milj. kr. därför att det inte fanns några aktuella projekt. Vad drar Wivi-Anne Radesjö för slutsats av detta? Min slutsats är att det är fel på näringspolitiken. Detta skall vi diskutera i samband med behandlingen av betänkande 23. Det finns alltså inte några lönsamma projekt. Då spelar det ju ingen roll hur mycket pengar utvecklingsfonderna förfogar över.

Jag drar en annan slutsats också, och den är att regeringen inte vill spara. Skulle man vilja spara, skulle man kunna gå in här på samma sätt som man gör i fråga om kommunerna och, som vi föreslagit i våra reservationer, ställa återbetalningskrav efter förhandlingar med landstingen. På det sättet skulle

man kunna minska behovet av den statliga upplåningen. Varför gör man inte detta? Nej, man vill naturligtvis inte spara, som jag sade i min förra replik.

Slutligen, herr talman, gjorde Wivi-Anne Radesjö ett stort nummer av att regeringen håller på att avreglera, och det framgångsrikt. Det har vi inte sett så mycket av. I näringsutskottets betänkande 23 avstyrker man en lång rad borgerliga motioner i detta syfte. Vi väntar fortfarande på propositioner från civilministern.

Anf. 20 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Wivi-Anne Radesjö sade att vi skall pressa fram pengar till Norrlandsfonden. Då Norrlandsfondens styrelse och ledning, vilka jag känner stort förtroende för, analyserat Norrlandsfondens möjligheter att fungera som ett närings- och regionalpolitiskt organ i den del av landet det gäller – Norrlandslänen –, så har man ordentligt på fötterna när man kommer till regeringen och begär ökade anslag. Man har sett konsekvenserna av den neddragning av anslaget som riksdagen 1983 fattade beslut om.

Jag tycker att det är synd att man är så här njugg med anslagen såväl till Norrlandsfonden som till de regionala utvecklingsfonderna. Inte ens de regionala utvecklingsfonderna har ju fått de pengar som industriverket, som är tillsynsmyndighet för utvecklingsfonderna, lagt fram förslag om. Jag är säker på att industriverket har sakligt stöd för sin bedömning av hur stora medel utvecklingsfonderna behöver. Det handlar om ökade anslag till nyetablering, till utbildning och till insatser för att småföretagen skall bli mer offensiva.

När det gäller hemslöjden hänvisar Wivi-Anne Radesjö än en gång till det statsfinansiella läget. Men centern har inte föreslagit att vi skall öka belastningen på statsfinanserna. Vi har föreslagit en annan fördelning av de anslag som finns inom ramen för industridepartementets verksamhetsområde, nämligen att man skall ta pengar från Industrifonden, som uteslutande används för de större företagen, för satsningar på utvecklingsfonderna, på hantverksnäringen och hemslöjdsnäringen. Men inte ens den omfördelningen har socialdemokraterna ställt upp på, utan man faller tillbaka på samma gamla kyliga resonemang: Det statsfinansiella läget gör att vi inte har råd att satsa på småskalig verksamhet – på hemslöjden och hantverksnäringen, som ändå ur sysselsättningspolitisk synpunkt har så enormt stor betydelse för de mest utsatta regionerna. Jag beklagar, Wivi-Anne Radesjö, detta ert ställningstagande.

Anf. 21 WIVI-ANNE RADESJÖ (s) replik:

Herr talman! Jag överlåter, Sten Svensson, till mina kamrater i finansutskottet att diskutera frågan om statsskuldsräntan och liknande ekonomiska frågor.

Sten Svensson tar återigen upp frågan om finansieringsverksamheten inom utvecklingsfonden. Jag konstaterar att moderaterna är rätt isolerade i sitt ställningstagande när det gäller utvecklingsfonden, varför vi har en rejäl majoritet i riksdagen för att fortsätta att stödja utvecklingsfonden.

Per-Ola Eriksson tog än en gång upp frågan om hemslöjden. Jag kan även i det fallet konstatera att den borgerliga enigheten inte är så stor.

I min förra replik glömde jag att ta upp Per-Ola Erikssons jämförelse mellan våra internationella kontakter och hemslöjden. Jag tycker faktiskt att det är en mycket långsökt jämförelse; det är t. o. m. värre än att jämföra äpplen och päron.

Jag vill återigen poängtera att vi från utskottets sida är positiva till hemslöjden och gärna vill satsa mer pengar på denna, när vi får möjligheter härtill.

Anf. 22 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Innan jag kommenterar några av de reservationer som företrädare för moderata samlingspartiet har undertecknat vill jag gärna framföra en del allmänna synpunkter i anledning av näringsutskottets betänkande nr 22.

I proposition nr 100 finns en del meningar värda att beakta och även att instämma i. Det har ju tillsatts en s. k. normgrupp, som skall medverka till avreglering och motverka byråkratisering och krångel – detta bl. a. för att ge företagen goda produktionsvillkor. Det är bara att beklaga att några mer påtagliga resultat ännu inte syns. Man påpekar – helt riktigt – att det gäller att skapa enkla regler för näringslivet och att onödiga regler kan få "avsevärda negativa samhällsekonomiska verkningar".

Vad som här finns i tryck överensstämmer med vad vi moderater anser. Det ligger också helt i linje med vad SHIO-Familjeföretagen säger i sitt näringspolitiska program, ur vilket jag tillåter mig att citera några meningar: "En rad lagar har ökat byråkrati och krångel för företagen. Dessa i förening med växande skatteproblem har på ett avgörande sätt minskat nyföretagandets motiv. Lagar och andra bestämmelser som hindrar eller försvårar såväl företagande som nyföretagande måste ändras. En god grund för nyföretagande är ett bra företagsklimat."

Vi måste alla lära oss inse vikten av att värna fri företagsamhet, att värna den fria marknaden och att värna den fria etableringsrätten.

Socialdemokratisk näringspolitik följer fortfarande i allt väsentligt gammalt vedertaget mönster – alla vackra ord till trots. Man fortsätter att förlita sig på en selektiv industripolitik.

Moderat näringspolitik, dokumenterad i vår partimotion nr 559, är en politik som genom generella åtgärder och genom borttagande av byråkrati och krångel blir till gagn för *hela* det svenska näringslivet.

När vi talar om det svenska näringslivets framtid betonas från de flesta håll den stora betydelse som småföretagen kommer att få. Menar vi allvar med vad vi säger, då skall vi också se till att vi genom riktiga, verklighetsanknutna beslut i denna kammare skapar förutsättningar för småföretagen att verkligen motsvara de stora förväntningar vi ställer på dem.

Herr talman! De regionala utvecklingsfondernas verksamhet har alltmer fått bankkaraktär. Den kreditgivning näringslivet är i behov av bör handhas av banker, och dessa bör faktiskt kunna ta större risker än vad de gör i dag

och därmed befria utvecklingsfonderna från stora delar av denna verksamhet. Vi framhåller i vår kommittémotion nr 2623 att i verklig mening lönsamma projekt alltid bör kunna påräkna intresse från kreditinstitutens sida. Jag understryker vad Sten Svensson tidigare i dag anförde i just denna fråga. I den moderata reservationen nr 12 har vi utvecklat detta närmare.

När det gäller sammansättningen av utvecklingsfondernas styrelser måste vi tyvärr konstatera att den i de flesta län lämnar en hel del övrigt att önska. Det är förvisso en grannlaga uppgift att till småföretagen ge råd och anvisningar när det gäller ekonomisk planering, marknadsföring och tillämpning av ny teknik. Det är därför utomordentligt viktigt att utvecklingsfonderna leds av styrelser i vilka ingår människor med stor praktisk erfarenhet från näringslivets hårda verklighet. I den gemensamma borgerliga reservationen nr 13 framhåller vi vikten av att landsting och berörda kommuner strävar efter att välja ledamöter med erforderligt kunnande från arbete i företag.

I linje med vår syn på hur småföretagens utveckling bäst främjas och mot bakgrund av vad jag nyss sagt om att utvecklingsfonderna bör koncentrera sig på rådgivnings- och konsultinsatser, som i flera fall kan avgiftsfinansieras, yrkar vi moderater i reservation nr 16 på en minskning av anslaget till småföretagsutveckling med 47,4 milj. kr.

År 1984 infördes ett forskningsbidrag till teknikbaserade småföretag. Vi moderater motsatte oss då detta anslag. I vår näringspolitiska partimotion framhåller vi nämligen att det bästa stöd staten kan ge dylik verksamhet är att genom generella åtgärder skapa det företagsklimat som är grundförutsättningen för en långsiktig och god expansion.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till de moderata reservationerna nr 12 och 16, till den borgerliga trepartireservationen nr 13 och till reservation nr 31 av moderata samlingspartiet och folkpartiet.

Anf. 23 SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag skulle vilja inleda med att erinra kammarens ledamöter om att under de tre år, sju månader och fem dagar som moderaterna satt i regeringsställning lyckades man höja 75 skatter. Skattetrycket ökades, bl. a. momsbeskattningen högst väsentligt. Höjningarna företogs trots att man under de valrörelser som föregick perioderna i regeringsställning hade lovat omfattande skattesänkningar. Det är verkligheten.

Med anledning av näringsutskottets betänkande nr 22 kommer jag att ta upp punkterna 18–44 i utskottets betänkande. Därvid kommer jag att främst beröra de punkter som har föranlett reservationer. De ifrågavarande reservationerna är alltså reservationerna 18–32. De förslag till anslag för olika industripolitiska ändamål och teknisk forskning som vi nu behandlar bygger på riksdagsbeslut våren 1984 om treårsprogram för bl. a. STU och Industrifonden. Även anslagen till industriverket bygger på ett sådant treårsprogram, men detta har ju Wivi-Anne Radesjö kommenterat.

Beträffande STU vill jag framhålla att det ju rör sig om bemyndiganden för regeringen att för statens räkning få ikläda sig förpliktelser i ekonomiska avseenden för teknisk forskning och utveckling inom den ram på 260 milj. kr.

som föreslagits för budgetåret 1985/86. Därutöver föreslås också bemyndiganden för kommande budgetår. Dessutom finns det ett reservationsanslag på 644 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Den reala resursramen för STU blir därmed i stort sett oförändrad. Detta kommer att leda till en koncentration av insatserna, varvid vissa oprioriterade områden måste begränsas.

I reservation 20 har moderaterna föreslagit att ett tekniskt forskningsråd skall inrättas vid STU. Sten Svensson har ju tidigare argumenterat för detta. Utskottsmajoriteten yrkar på avslag och ansluter sig till utbildningsutskottets majoritetsyttrande, av vilket framgår att den forskningsrådsfunktion som inrättades 1984 inom STU beräknas börja sin verksamhet under våren 1985. Det är alltså för tidigt att nu ta ställning till en organisationsförändring. Den bör ju först träda i kraft.

Beträffande frågan om återinförande av bl. a. forskningsavdraget anför utskottsmajoriteten på s. 37 i betänkandet bl. a. följande, som jag gärna vill peka på:

"I detta sammanhang vill utskottet dock peka på önskvärdheten av att frågan om de samlade effekterna av det statliga stödet till teknisk forskning och utveckling och av de skatteregler som gäller på området blir närmare belysta. Utskottet räknar med att regeringen tar initiativ till en översyn på området inför kommande ställningstaganden till olika frågor som rör industrins forskning och utveckling."

Jag vill framhålla för Sten Svensson att detta faktiskt är ett exempel på en av de socialdemokratiska besparingarna. Att återinföra det här forskningsavdraget lär kosta ett par hundra miljoner kronor. Vi tycker att det, innan man över huvud taget diskuterar denna fråga, är angeläget att se på den samlade effekten av skatter och bidrag. Detta är alltså ett exempel på en besparing, inte på en nedskärning, som ju moderaterna i praktiskt taget alla andra sammanhang talar om, fast de gärna förskönar det hela och talar om besparingar.

I två reservationer, 21 och 22, tas frågan om inriktningen av STU:s stöd upp. I reservation 21 diskuteras riktade eller generella åtgärder, medan det i reservation 22 framhålls att stora, exportinriktade företag inte bör få detta omfattande stöd från STU. Utskottsmajoriteten avstyrker båda kraven med hänvisning till att det stöd som lämnas av STU har betydelse för industrin i dess helhet, således också för de mindre företagen.

I reservationerna 23 och 24 tas anslagen till STU upp. Utskottsmajoriteten avstyrker, eftersom anslagen ligger inom ramen för den treårsram som fastslogs 1984. Det finns, enligt utskottsmajoriteten, inte några skäl att nu göra någonting åt saken.

I reservationerna 25 och 26 tas det upp materialteknisk forskning. Härvidlag skulle jag gärna vilja säga att reservation 26 närmast är obegriplig. Det vore bra om någon av dem som har skrivit på reservationen talade om vad som egentligen menas.

De frågor som berörs i reservation 25 gäller verksamheten vid Plast- och Gummitekniska Institutet samt korrosionsforskningen vid Korrosionsinstitutet. Utskottsmajoriteten ifrågasätter inte önskvärdheten av stöd när det

Anslag inom industridepartementets område

gäller dessa ändamål. STU har emellertid nyligen slutit avtal med Korrosionsinstitutet för nästa treårsperiod, och beträffande Plast- och Gummitekniska Institutet skall förhandlingar tas upp nästa år. Därför menar vi att STU inom ramen för sina riktlinjer har att fördela tillgängliga resurser.

Beträffande Industrifonden är att säga att regeringen i enlighet med treårsplanen från 1984 föreslår att fonden tillförs 200 milj. kr. budgetåret 1985/86, vilket också tillstyrks av utskottsmajoriteten. Frågan tas upp i reservationerna 27–30 där moderatreservanterna går längst och säger att fonden i praktiken bör upphöra med sin verksamhet. I centerpartireservationen talas det om att man skall omfördela fondens resurser, och folkpartiet vill inte ge mer anslag med mindre än att en utvärdering av fondens verksamhet skall göras.

Utskottsmajoriteten finner inte något skäl för att ompröva fjolårets ställningstagande. Vi anser att fondens verksamhet skall fullföljas enligt treårsprogrammet.

I reservation 31 föreslår riksdagens högerpartier att anslaget till teknikbaserade småföretag skall upphöra. Motivet är att man förespråkar mer generellt verkande åtgärder. Mot detta står utskottsmajoritetens mening, att det program som man fattade beslut om för ett år sedan skall fullföljas.

Slutligen föreligger en reservation från moderaterna beträffande organisationen för det statliga varvsstödet. I fråga om detta väntar vi på förslag från regeringen. Vi avstyrker därför reservationen från moderaterna.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna 20–32 och bifall till hemställan i utskottets betänkande i dess helhet.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 24 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Det är en myt som Sivert Andersson kommer med när han säger att kraftfulla skattehöjningar skulle ha genomförts under de sex borgerliga regeringsåren.

Skatter både höjdes och sänktes, och jag vill påminna om att momsen både höjdes och sänktes. Visst höjde vi vin- och spritskatter, men vi sänkte också skatter. Vi tog bort den allmänna löneavgiften – 4 % på lönesumman. Detta skedde i två steg. Har Sivert Andersson glömt det? Man kan också notera att en hel rad beslut om skattehöjningar fattades av socialdemokraterna före regeringsskiftet 1976, och dessa beslut trädde i kraft under 1977. Dessa skattehöjningar har naturligtvis räknats in i detta sammanhang.

Om Sivert Andersson verkligen ser på skattekvotens utveckling under dessa sex år kommer han snart att finna, om han bedömer den sakligt, att han inte har grund för sina påståenden.

Vi har noterat att socialdemokraterna till synes gör vissa förändringar, som de kallar besparingar, men detta sker för att åstadkomma omfördelningar. Dessa förändringar leder inte till det vi är ute efter, nämligen att åstadkomma sänkta statsutgifter. Vi ser ju i budgetförslag efter budgetförslag – senast i går

bekräftat av förslaget i kompletteringspropositionen – att statsutgifterna ökar.

Jag upprepar nu den fråga till Sivert Andersson som jag ställde till Wivi-Anne Radesjö, men som hon inte kunde besvara: Hur mycket skall statsskuldräntan behöva öka? Hur mycket skall statsskulden totalt behöva öka? Hur många fler utlandslån skall socialdemokraterna ta ansvar för innan man på allvar inleder en besparingspolitik av det slag vi pläderar för, nämligen en som leder till sänkta statsutgifter?

Anf. 25 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Mycket av det som Sivert Andersson sade var en repetition av den debatt som vi hade för en stund sedan med Wivi-Anne Radesjö. Låt mig ändå ta upp några frågor.

Pengarna till STU irriterar tydligen Sivert Andersson. Jag tror att Sivert Andersson mycket väl känner till att de större företag som i dag kommer i åtnjutande av pengar från STU och som lägger beslag på en ganska stor andel av STU:s resurser många gånger har bättre möjligheter att själva finansiera mycket riskfyllda projekt än vad t. ex. utpräglade småföretag har – de småföretag som utvecklingsfonderna har som målgrupp. Om man inom STU fördelar mer pengar till utvecklingsfonderna – vi vill ju tillföra STU mer pengar för just denna satsning – är vi övertygade om att detta kommer att stimulera teknikutvecklingen inom de små och medelstora företagen. Med den bakgrund som Sivert Andersson har tror jag att han känner till vilken betydelse teknikutvecklingen har inom de små och medelstora företagen. För dem är det kanske inte möjligt att finansiera sådant inom ramen för deras befintliga verksamhet. De lever på små marginaler. Men kan samhället gå in via STU och satsa pengar till detta, är det ur samhällets totala synpunkt mycket värdefullt.

När det gäller Industrifonden är det på samma sätt. Industrifondens resurser används ju i dag till övervägande delen för att finansiera projekt inom exportinriktade företag som har god lönsamhet. Vi menar att när resurserna är knappa – vilket de är i vårt samhälle – skall man i stället använda pengarna till satsningar på andra sektorer. Industrifondspengarna, som vi har föreslagit skall minskas med 100 milj. kr., bör användas till småföretagsutveckling, teknikutveckling och förnyelse av små och medelstora företag. Det ger totalt sett bättre effekt.

Anf. 26 SIVERT ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att det faktum att vi genom STU vill satsa på hela industrin och inte bara inrikta oss på en viss typ av företag hänger samman med att vi har kunskap om att om hela industrin har möjlighet att utveckla sin tekniska standard så kommer detta alla företag till del, såväl stora som små. Vi vill alltså inte ställa de olika kategorierna emot varandra.

Sedan hoppas jag att jag faktiskt inte repeterade vad Wivi-Anne Radesjö har sagt. Vi har gjort en strikt uppdelning och kommenterade var sin halva av näringsutskottets betänkande 22. Jag har inte med ett ord berört de

reservationer eller de punkter som Wivi-Anne Radesjö har behandlat. Jag hoppas verkligen att det inte har uppfattats på det sättet.

Beträffande skatter och skattesänkarpartier: Jo, Sten Svensson, det var faktiskt på det viset att moderaterna under de tre år, sju månader och fem dagar som ni deltog i regeringsarbetet framstod som skattehöjare över hela linjen. Vem var det som höjde momsen från dryga 17 % till 23 %? Jo, det var ju ni! Vem var det som höjde bensinskatten från 48 öre till 1:30? Jo, det var ju ni! Det var faktiskt moderaterna, ingen annan. Så där kan vi gå igenom hela paketet och finna just att ni bröt era löften om skattesänkningar och i stället höjde skatterna.

Jag vill nu ställa frågan – eftersom vi har gett oss in på finanspolitiken: Hur många miljoner löntagare kommer att få höjda skatter om ni får tillfälle att genomföra era skatteförslag? Det vore intressant att få en uppgift på det.

Beträffande statsskuldsräntorna och underskotten i statens finanser är det faktiskt mycket tydligt att dessa omsorgsfullt grundlades av de borgerliga regeringarna under de sex år som de fanns vid makten. Att moderaterna inte var med hela tiden hjälper er inte särskilt mycket, utan vad det här är fråga om är en ackumulerad statsskuld som ni aktivt har medverkat till att bygga upp. Vi kommer att på bästa sätt försöka sanera landets ekonomi för att klara det här för framtiden.

Anf. 27 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Hur skall Sivert Andersson få det här att gå ihop, när det inte finns någonting i skattekvotens utveckling som visar att det har varit sådana kraftiga skattehöjningar som han talar om?

Det var faktiskt på det sättet att skatterna justerades åt båda håll. Jag gav alldelse nyss exempel på att vi höjde vin- och spritskatten, att momsen både höjdes och sänktes under de här åren och att vi tog bort den allmänna löneavgiften på 4 %. Jag påpekade också att en lång rad beslut som trädde i kraft 1977 var fattade under 1976. Dem hade socialdemokraterna ansvaret för, men dem har ni naturligtvis räknat in i sammanhanget.

Nej, Sivert Anderssons resonemang håller inte. Förklara i stället varför ni har ökat skatteuttaget sedan 1982 med 30 miljarder, vilket innebär en ökad belastning på i genomsnitt 8 500 kr. per hushåll.

Genom att sänka skatterna och sänka kostnadsläget för näringslivet kan vi skapa fler trygga arbetsplatser i det reguljära näringslivet som kan producera varor och tjänster som går att sälja, vilket ytterst leder till att vi kan försörja och bära upp den offentliga sektorn.

Vad ligger det för logik i, Sivert Andersson, att först dränera företagen på resurser genom att ta ut skatter och avgifter, för att sedan i efterhand via en rad selektiva bidrag och subventioner reparera skadan? Vi har väldigt många människor i arbetsmarknadspolitiska åtgärder, i ungdomslag etc. Hade det inte varit bättre att redan i utgångsläget låta dessa resurser stanna kvar i företagen? Då hade de fått det lägre kostnadsläge som kunnat hjälpa dem till en ökad konkurrenskraft, och då hade vi sysselsatt flera människor i det reguljära näringslivet, i stället för att ta bort dem från arbetslöshetsstatistiken genom konstlad sysselsättning via AMS.

Vad ligger det för logik i att dränera näringslivet på resurser för att sedan i efterhand reparera skadan med subventioner, bidrag och anslag via AMS?

Anf. 28 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Några korta ord till Sivert Andersson om anslaget till STU. Det är riktigt rörande att höra Sivert Anderssons lovsång till storindustrin och om att öka resurserna till storindustrin genom att anslå pengar från STU till de företag som har en betydligt bättre ekonomisk situation än de små företagen. Det är riktigt rörande med hans tilltro till storindustrin, medan han lämnar de mindre företagen därhän.

Visst kan det ha betydelse för småföretagen om man satsar på de stora företagen. Men varför inte gå vägen direkt genom att öka anslagen till utvecklingsfonderna via STU, för teknikutveckling inom småföretagen? Varför måste man gå vägen över de stora vinstgivande företagen?

Vi vill gå den rakt motsatta vägen, gå direkt till utvecklingsfonderna och ge dem bättre resurser och ge STU mer pengar, för att satsa på teknikutveckling. Det gynnar i förlängningen kanske också de stora företagen. Vi vet att många affärsidéer och många tekniska innovationer har kommit fram via de små och medelstora företagen.

Var inte njugg med pengarna, utan omfördela dem i riktning mot en positiv näringslivsutveckling och teknikutveckling över hela landet!

Tittar man på vilka storföretag som i dag kommer i åtnjutande av STU-pengar ser man var de ligger. De är koncentrerade till ett fåtal orter i landet. Men den väg som vi vill vandra är en betydligt bättre väg, som sätter fart på näringslivet och teknikutvecklingen över hela landet.

Jag beklagar att socialdemokraterna har börjat i fel ända.

Anf. 29 SIVERT ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Till Per-Ola Eriksson måste jag säga att det jag nu hör bara är prat rätt ut i luften – det stämmer inte med vår syn på företagsamheten. Vi satsar på de olika typerna av företag och menar att såväl stora som små företag måste ha stöd. Vi är mycket angelägna om att också de små och medelstora företagen skall kunna växa och frodas i ett bra klimat.

Det kanske vore bättre om Per-Ola Eriksson i de här frågorna vände sig till de partier som han räknar med att regera ihop med till hösten.

Sten Svensson sade att momsen både höjdes och sänktes – tydligen omedveten om att när moderaterna sitter i regeringsställning, då höjs momsen, inte sänks. Den sänktes när ni inte var i regeringsställning – det var de andra borgerliga partierna som sänkte momsen, enbart med det uttryckliga motivet att man ville undvika att de då löpande avtalens prisgarantier inte skulle utlösas. Det fick naturligtvis statsfinansiella konsekvenser.

Vi sänkte arbetsgivaravgifterna med 4 %, sade Sten Svensson. Ja, det gjorde ni – i två omgångar. Det innebar att storföretagen fick betydande finansiella tillgångar, som den borgerliga regeringen – för att täcka hålen i budgeten – var tvungen att låna upp och sedan betala ordentlig ränta på. Det är sanningen om er ekonomiska politik. Den var bottenlöst dålig, Sten Svensson.

Det är fortfarande angeläget att vi får reda på hur många miljoner löntagare som kommer att drabbas av skattehöjningar till följd av de marginalskattesänkningar och det skattepaket som ni har föreslagit här i riksdagen.

Andre vice talmannen anmälde att Sten Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 30 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Jag ber först kammaren och mina utskottskolleger om ursäkt för min sena ankomst. Jag har straffat mig själv genom att inte delta i replikskiftena.

De olika uppfattningar som redovisas i detta betänkande om anslagsfrågor är i stor utsträckning en direkt följd av den skillnad i grundsyn på näringspolitik som kommer till uttryck i betänkande 23, nästa ärende på dagordningen.

På punkt efter punkt handlar det om vilken tilltro vi sätter till vad myndigheter och politiker med hjälp av olika selektiva insatser kan åstadkomma för att hjälpa näringslivet, då framför allt de mindre företagen.

Det är uppenbart att den socialdemokratiska utskottsmajoriteten delar sin regerings uppfattning att våra företag inte har en chans utan massiva insatser från politiker, olika statliga och regionala organ eller arbetsgrupper i kanslihuset.

I folkpartiet har vi betydligt större respekt för det kunnande och den erfarenhet som finns ute i de enskilda företagen – och som kommer att ge resultat den dag politikerna ger näringslivet generellt bra förutsättningar, i stället för att gå in och styra och ställa i den ena branschen efter den andra.

Folkpartiet ser flera olika nackdelar med en näringspolitisk strategi där det är STU, SIND eller utvecklingsfonderna som skall spå om framtiden och välja ut vinnande produkter och företag. Vi tror inte på ett system där den påhittige inte ser någon annan möjlighet än att vända sig till något av dessa eller liknande organ.

Risken att idéerna blockeras av prestigetänkande, kommer bort i administrationen eller helt enkelt avvisas av tjänstemän som väljer trygghet framför chans är uppenbar.

Det är alltså det här synsättet som ligger bakom att folkpartiet inte delar den socialdemokratiska entusiasmen för alla kommittéer, branschråd och delegationer.

Det är inte bara det att man oftast får dålig utdelning på pengarna som talar emot den selektiva, statliga industripolitiken. Vi hävdar dessutom att den har direkt skadliga inverkningar.

Våra totala resurser riskerar att användas fel, därför att marknadskrafterna helt eller delvis sätts ur spel.

Herr talman! Diskussionen om utvecklingsfonderna upptar en ganska stor del av betänkandet. Utvecklingsfonderna har kommit att spela en viktig roll som förmedlare av samhällets stöd till mindre företag.

Den nuvarande tendensen att serviceverksamheten inriktas på allt större företag menar vi är olycklig. Vi anser också att en av fondernas viktigaste uppgifter är att vara förmedlare av kontakter mellan småföretagen och olika myndigheter.

När det gäller utvecklingsfondernas målgrupp hävdar vi att det nu är dags att utvidga denna till att omfatta också serviceföretag. Om vi tror på att utvecklingsfonderna kan göra en viktig insats, ser folkpartiet ingen anledning att lämna den snabbt växande tjänstesektorn utanför.

Som så många gånger förr diskuteras också utvecklingsfondernas styrelser. Folkpartiet anser i dag, liksom tidigare, att det nuvarande systemet att utse ledamöter inte skall ändras. Vi tror inte att det är bra om fonden blir ett partssammansatt organ. Vårt ställningstagande betyder däremot inte att vi bortser från vikten av att ha folk med näringslivskännedom i styrelserna. Men det ansvaret måste ligga på landstingen och på de politiska partierna.

Ett anslag som vi säger nej till och som på ett bra sätt illustrerar skillnaden i synsätt mellan oss och regeringen är det som kallas Anslag till småföretagsutveckling. Den del som är avsedd för utvecklingsfondernas företagsservice har vi inga invändningar emot. Men närmare 60 milj. kr. skall användas för att stödja, som det heter, "en identifierad grupp företag". Kan selektiv industripolitik egentligen illustreras på ett bättre sätt? Identifierad av vem, eller av vilka? Ja, inte är det konsumenten eller marknaden som svarar för urvalet.

De företag som skall kunna komma i fråga beskrivs så här: De "bör kunna höja sin produktion, förbättra produktionsstrukturen, bidra till ökad export eller i övrigt bidra till att angelägna samhälleliga mål uppfylls." Vad som är "angelägna samhälleliga mål" framgår inte, och det är inte troligt att konsumenterna kommer att få vara med och avgöra det heller. Folkpartiet motsatte sig det här anslaget när det infördes, och vi har samma uppfattning nu.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som representanter för folkpartiet har undertecknat.

Anf. 31 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få göra en kort röstförklaring till punkt 16 mom. 2 och reservation 13.

Varken utskottet eller reservanterna vill ha någon ändring i nu gällande ordning – att landstingen ensamma skall utse styrelseledamöterna i utvecklingsfonderna – och man kan inte av själva texterna utläsa några skillnader i åsikter. Vi har därför känt oss oförhindrade att rösta med utskottet, om det skulle bli votering på den punkten.

Vi är dock medvetna om att det bakom den här bilden finns vissa faktiska åsiktsskillnader. Det finns exempelvis tankar om att styrelserna till en del skall innehålla representanter för speciella grupper utsedda i speciell ordning. Vi vill deklarera att om sådana förslag framöver skulle framläggas för riksdagen kommer vi inte att stödja dem. Vi är inte anhängare av sådana korporativa representationsprinciper när det gäller utvecklingsfonderna. Vi

föredrar en rak parlamentarisk ordning. Vi är också övertygade om att det behov som kan finnas av förstärkt facklig representation kan tillgodoses med den gällande ordningen. En sådan position menar vi bestämt att socialdemokraterna med vpk:s stöd har i landstingen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 24.)

Anf. 32 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 23 om näringspolitik.

Näringspolitik

Anf. 33 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 1984/85:23 behandlas bl. a. de allmänna riktlinjerna för näringspolitiken, dvs. själva basen för synen på hur företagen skall fungera och den roll som samhället skall spela i näringslivets utvecklingsprocess.

Från moderata samlingspartiets sida hävdar vi att grunden för näringspolitiken måste vara marknadsekonomin. Skälen till detta är flera, men sammantaget kan sägas att detta ekonomiska system ger såväl företagare som konsumenter den största friheten och det bästa ekonomiska utbytet.

Från socialdemokratiskt håll hörs då och då instämmanden som tyder på att även socialdemokraterna finner att marknadsekonomin bör vara basen för näringspolitiken. Men tyvärr är det mycket prat och väldigt litet handling från detta håll. Genom dogmatiska föreställningar har praktiskt taget hela den offentliga egenregiverksamheten tabubelagts, och den får inte röras. Statsrådet Bo Holmberg var ute och talade om detta häromdagen. De affärsdrivande verken ökar sin verksamhet på den konkurrensutsatta sektorn, och genom en högskattepolitik som förstärkt den offentliga sektorns roll sker ökningar av antalet anställda inom främst den kommunala sektorn.

Enligt regeringen har nu arbetet inletts med industripolitikens tredje steg, dvs. skapandet av en kreativ industriell miljö. Detta tredje steg bygger emellertid på att industrins konkurrenskraft bevaras samt att insatserna för industriell tillväxt och förnyelse fullföljs.

Och visst har industriinvesteringarna ökat i rask takt, om än från ett bottenläge, och vårt lands export ökat positivt. För detta bör man kunna ge regeringen en eloge, även om det vore skam att inte se positiva siffror under en stark högkonjunktur. Men jag vill varna för att det tredje steget inte kommer till stånd och att de bägge andra visar sig vara av tillfällig natur.

Regeringen har ju haft tre viktiga mål för sin ekonomiska politik: balans i utrikesaffärerna, en inflationstakt som inte är högre än i konkurrentländerna och att tillväxten skall ske i näringslivet.

Inget av dessa mål tycks emellertid gå i uppfyllelse. Utvecklingen av

bytesbalansen i år väntas inte stanna på den av regeringen avsedda siffran – 3 miljarder – utan tycks i stället enligt ganska pålitliga bedömare sluta på minst 10 miljarder kronor.

Inflationstakten är dubbelt så hög som i våra viktigaste konkurrentländer. Under första kvartalet steg nettoprisindex med 2,6 %. Sverige ligger just nu t. o. m. sämre till än Italien.

Sensationella är siffrorna i den reviderade finansplanen, som tyder på att den totala arbetslösheten under innevarande högkonjunktur faktiskt är högre än vid motsvarande tid under förra lågkonjunkturen.

Det framgår vidare att det av 60 000 nya jobb, som trots allt tillkommit under de senaste åren, 40 000 skapats i den offentliga sektorn. I sysselsättningstermer är det alltså inte näringslivet som har lett till expansionen, utan det är den offentliga sektorn.

Detta, herr talman, visar att det behövs en ny näringspolitik om vi skall återställa balansen i den svenska ekonomin – en politik som inte bygger på skattehöjningar, likviditetsindragningar, ökad offentlig sektor, byråkrati, utan som i stället bygger på en skattepolitik som ökar intresset för nysatsningar och merarbete, en politik som leder till minskad byråkrati och ökad valfrihet när det gäller användandet av våra gemensamma resurser.

Med detta, herr talman, övergår jag till att helt kort kommentera de reservationer som gjorts av moderata samlingspartiet, ibland också tillsammans med företrädare för centern och folkpartiet.

Den första reservationen handlar om riktlinjer för näringspolitiken, och där vill jag säga att när våra devalveringsvinster snart ätits upp och sysselsättningen i allt högre grad tvingas ske med bidrag och subventioner är vi tyvärr åter tillbaka i 1982 års utgångsläge. Den tredje vägen har misslyckats. Vi menar nu att det är dags för en ny näringspolitik – en politik som i sig är en utmaning för svenskt näringsliv. Genom att avveckla politiska ingrepp, regleringar, påbud, pålagor, byråkrati, utredningar och subventioner skall samhället underlätta för näringslivet att medverka till att återställa statsfinanserna i gott skick. Därför är det viktigt att framhålla att statens huvuduppgift på området bör vara att genom generella åtgärder varaktigt öka lönsamheten och anställningsförmågan inom svenskt näringsliv. Inte minst för landets småföretagare är detta viktigt. Deras enda chans att få visa vad de kan är att konkurrensen bedrivs på så likvärdiga villkor som möjligt. Småföretagare har inte tid att stå i biståndsköerna.

Reservation 4 gäller andel-i-vinst-systemet. Där ligger det så till att landets finansminister häromdagen sade – i denna kammare för övrigt – att det var sannolikt att löntagarfonderna bidragit till en lugn avtalsrörelse. Den totala utvecklingen på lönemarknaden tyder knappast på att detta resonemang är hållbart.

Vad fonderna däremot lett till är att de mindre och medelstora företagen tycks få stå för tre fjärdedelar när det gäller inbetalningarna av vinstdelningsskatten – och inte nog med det. I propagandan från socialdemokraterna vid införandet av fonderna hette det att småföretagen inte skulle oroa sig. Flera löntagarfonder kastar nu lystna blickar mot småföretagen, som tycks få

betala sin egen socialisering med en ökad maktkoncentration som följd.

Däremot tycks regeringens intresse för att sprida samhörighet och öka de anställdas engagemang i företagen vara ganska ljumt. Några åtgärder på det området förbereds inte. Tvärtom förekommer förslag om att avgiftsbelägga bidrag till vinstandelsstiftelser.

Vi menar i stället att det nu gäller att ta vara på de anställdas positiva intresse för olika andel-i-vinst-system. I många företag pågår för närvarande, glädjande nog, ett mycket intensivt förstudium beträffande möjligheterna att införa sådana system. Det gäller, herr talman, i både stora och små företag. Det är faktiskt så, att flera hundra företag för närvarande överväger att införa olika former av vinstandelssystem. Riksdagen kan positivt medverka i denna utveckling genom att uttala att vinstandelar inte skall beläggas med arbetsgivaravgifter.

Så till reservation nr 5 om kommunal näringspolitik. Det går en klar skiljelinje i fråga om synen på marknadsekonomin mellan oss och socialdemokraterna. Ett sådant exempel är inställningen till kommunalt företagande. Vi menar att kommuner inte skall syssla med företagsamhet – detta av flera orsaker. En av dessa är att det i princip är omöjligt för ett enskilt företag att konkurrera med offentligt ägda företag. Går de bra, utvidgar man verksamheten. Går de dåligt, tillskjuts nya pengar i form av skattemedel. Marknaden sätts med andra ord ur spel.

Herr talman! Det är symtomatiskt för socialdemokraternas inställning till fri företagssamhet att man inte vill uppmana regeringen att genom tilläggsdirektiv till stat–kommun-beredningen, komma med förslag om hur ett ökat kommunalt engagemang i olika slag av industriprojekt bromsas.

Sedan till reservation nr 6 som handlar om småföretagspolitiken – och det är en mycket viktig fråga. Om det svenska näringslivet skall orka bära den allt tyngre börda som åläggs detsamma, måste villkoren främst för de mindre och medelstora företagen definitivt förbättras. Dessa svarar i dag för inte mindre än 1,3 miljoner människors sysselsättning och är därför av avgörande betydelse för sysselsättningen på många orter, inte minst i glesbygd. Det har påpekats i samband med det förra ärendet av mina moderata kollegor. De mindre företagen är också själva motorn när det gäller sysselsättningen i det privata näringslivet. Av de ca 171 000 personer som anställdes i det privata näringslivet 1983 svarade nämligen företag med mindre än 200 anställda för ungefär 123 000. Och beslutet att anställa dessa antogs av inte mindre än 44 000 företag.

Småföretagen innebär ökad konkurrens och ökad valfrihet också för konsumenterna. Därför utgör de mindre företagen en nödvändig del av marknadsekonomin.

Herr talman! Under senare år har en märkbart positiv omsvängning i debattklimatet skett, och även i den allmänna opinionen, när det gäller småföretagen och småföretagarna. Nu uppskattas företagarnas insatser på ett bättre sätt. De allra flesta är medvetna om att det krävs initiativ och kreativitet för att vi skall kunna bibehålla vår levnadsstandard. Också från regeringens sida uttrycker man sig ibland mycket positivt i ord om småföretagens betydelse.

Av handling däremot syns praktiskt taget ingenting. I stället hänvisar regeringen till den allmänna positiva effekt som regeringens politik haft. Och visst måste även småföretagare vinna på en högkonjunktur. Men denna gång står de sämre rustade än på länge i en lågkonjunktur. Orsaken till detta är helt enkelt ökade skatter, likviditetsindragningar m. m., som belastar enbart de mindre och medelstora företagen med ca 7 miljarder kronor. Det är mycket pengar. Mot denna bakgrund är det stigande antalet konkurser inte förvånande. Troligtvis kommer de i ännu snabbare takt när regeringens skatte- och avgiftsskärpningar får full effekt.

Vill man ha en positivare utveckling på småföretagarområdet krävs det en rad förbättringar. Grundläggande för dessa måste vara att de har sin utgångspunkt i den eller de personer vars axel hela företaget samlas kring, nämligen företagaren eller företagarna. Alla andra utgångspunkter är dömda att misslyckas.

Det finns, herr talman, enligt min uppfattning två motiv för en person att bli företagare, för det första möjligheten att rå sig själv och för det andra möjligheten att tjäna pengar. Jag tycker vi bättre skall ta till vara båda dessa drivkrafter.

Detta kräver en rad förändringar, såsom sänkt marginalskatt, minskade förmögenhetsskatter, förenklad realisationsvinstsskatt, avskaffande av löntagarfonder, ett underlättande av generationsskiften i familjeföretag, minskat krångel i småföretag och, sist men inte minst, en uppluckring av den offentliga sektorns egenregiverksamhet och förändring av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Vari, herr talman, ligger det rimliga i att ge de fackliga organisationerna vetorätt att utestänga småföretag utan kollektivavtal, att konkurrera om entreprenader på likvärdiga villkor eller att förhindra uppkomsten av kompanjonföretag? Jag vill ställa också den frågan till den socialdemokratiske debattören i dag.

Reservation 7 handlar om regionala utvecklingsbolag. Det finns en hel rad offentligägda utvecklingsbolag, som bildades under åren 1977–1980 i regioner med speciella sysselsättningsproblem. I dag finns endast ett mindre antal företag av denna grupp kvar.

Olika undersökningar visar också att målen för verksamheterna varit ganska oklara och att resultaten inte ens har motsvarat förväntningarna. Vi menar därför att statens engagemang i bolagen successivt skall avvecklas. De bolag som ägs genom Procordia och Investeringsbanken bör snarast säljas till andra intressenter.

Reservation 9 gäller avregleringen. En avgörande förutsättning för ett expansivt småföretagande är att byråkrati och regleringar inte sätter onödiga hinder i vägen. 1960- och 1970-talen har varit regleringarnas decennium inom näringslivets område. En ny lag som berör företagen har dumpit ner var tjugosjätte timme under 1970-talet.

Man skyller ofta byråkratin på byråkraterna, och till en viss mindre del kan detta naturligtvis vara befogat när det gäller tillämpningen av lagar och förordningar. Men roten till byråkratin är ju alla de lagar och förordningar som vi politiker skapat. Skall man få någon ändring till stånd på detta område

måste ett antal lagar slopas och förändras till sitt innehåll. Annars är det inte mycket bevänt med talet om kampen mot byråkratin.

Jag tycker, herr talman, att det är anmärkningsvärt att inte socialdemokraterna kan göra reservation 9 till utskottets förslag. I stället för att vara med och fastställa riktlinjerna för det bredaste avregleringsprogrammet i modern tid här i landet gömmer socialdemokraterna sig bakom en beredning i en s. k. normgrupp. Längre sträcker sig tydligen inte deras ambitioner.

Jag vill helt kort också kommentera reservation 10 som gäller kvinnor som företagare.

Utskottet föreslår att riksdagen uttalar sig för att regeringen vid överläggningar med de regionala huvudmännen för utvecklingsfonderna verkar för att det vid varje fond utses en jämställdhetsansvarig.

Från moderata samlingspartiets utgångspunkt är det naturligt att också stimulera kvinnor till företagande. I denna grupp finns en stor outnyttjad företagarpotential. Betydande insatser görs också genom utvecklingsfonderna. Däremot finner vi ingen anledning att formalisera utvecklingsfondernas ansvar för jämställdhetsfrågor. Det bör liksom hittills ankomma på varje fond att organisera sin verksamhet inom ramen för gällande avtal och stadgar. Med andra ord: Vi kan inte börja avregleringen genom att införa onödiga regler.

Slutligen några ord om reservation 12, som gäller löntagarägda företag.

Jag sade nyss att generationsskiftesproblematiken i småföretag behöver ses över. Det är stora problem som skall lösas. Ett naturligt sätt är att låta någon familjemedlem ta över företaget. Ett annat kan vara, om ingen intresserad familjemedlem finns, att låta de anställda ta över företaget. Om denna typ av företag arbetar på marknadens villkor, ingår de som vilka företag som helst, i konkurrens på lika villkor. Men för att få till stånd en utökad verksamhet behövs ett samlat förslag till åtgärder, och det är detta, herr talman, som vi efterlyser.

Jag vill med det här inlägget yrka bifall till samtliga de reservationer där vi moderater medverkar.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 34 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! I många debatter i riksdagen, i de mest skilda frågor, kommer man ofta in på det bekymmersamma ekonomiska läge som vi befinner oss i. Så har ju skett även i dagens debatt. Jag har full förståelse för att det är på det sättet. De stora budgetunderskotten och den därmed ökande statsskulden innebär ju att vi vältrar kostnader framför oss för kommande generationer att betala.

För att förbättra vår ekonomi har vi bara oss själva att lita till. I alla tider har det varit så att det enda pålitliga medlet att förbättra sin ekonomi har varit arbete och sparsamhet. Samma villkor gäller såvitt jag kan förstå fortfarande. Därför är den fråga, om näringslivets villkor, som vi nu diskuterar

utomordentligt viktig. Det är inom näringslivet som arbetstillfällen skall skapas som ger oss möjlighet att arbeta oss ur den ekonomiska krisen.

Det är mycket viktigt att vi för en offensiv och framtidsinriktad industripolitik, och en sådan kan enbart åstadkommas av människor i praktisk verksamhet. Det går inte att dirigera fram företag som bär sig. Däremot är det nödvändigt att stimulera och stödja människor, företagare, som är beredda att genom egna initiativ och eget arbete förnya och utveckla sina företag. Det måste vara ett stöd som når varje småföretagare och varje ort i vårt land. Det sker inte genom straffbeskattning och statlig utdelning av pengar till några få.

När vi förra året diskuterade de näringspolitiska frågorna här i riksdagen var det i anledning av regeringens proposition om industriell förnyelse. Vid det tillfället tillät jag mig att kritisera regeringen för att de viktigaste frågorna, de som näringslivet självt efterlyste, inte fanns med i propositionen. Det jag då tänkte på var en förbättring på skatteområdet för företagen. Svaret från regeringen den gången var att man skulle komma med vissa skatteförslag till hösten. Nu har ett år förflutit, och vi har ännu inte sett något av de utlovade förslagen på området. Det gör att vi i reservation 6 konstaterar att en rad generella åtgärder bör vidtas för att förbättra villkoren för småföretagen. Det gäller finansiering, möjligheter att bygga upp företagens soliditet, underlättande av generationsskiften, uppgiftslämnande till myndigheter samt olika arbetsrättsliga frågor. Och då har jag här bara nämnt några av de krav som vi reser i centermotionerna som hör till det här ärendet.

Vi för fram dessa krav mot bakgrund av den försämring som den socialdemokratiska regeringen åstadkommit för näringslivet sedan den tillträdde hösten 1982. Bl. a. har följande skett.

Möjligheterna till lagernedskrivning har minskat.

Arvs- och gåvoskatten har skärpts, och det försvårar generationsskiftena på ett allvarligt sätt.

Förmögenhetsskatten har höjts, vilket drabbar det arbetande kapitalet i företagen. Preliminärskatten för inkomsttagare med B-skatt har höjts till 120 %. En ny arbetsgivaravgift till löntagarfonderna har införts. Forskningsavdraget har slopats. Därtill kommer att de förslag till skattelättnader som regeringen i dagarna lägger fram på intet sätt kommer småföretagarna till del. De är helt utestängda. Jag tänker på den skatterabatt på 500 kr. som aviseras, jag tänker på de förmåner som man kan få genom den s. k. skatteförenklingspropositionen när schablonavdraget höjs till 3 000 kr. vare sig man haft några utgifter eller ej. Det är förmåner som inte kommer småföretagarna till del.

I reservation 9 tar vi upp frågor om de krångliga byråkratiska regler som främst de små företagen har svårt att efterleva. Den reservationen bygger bl. a. på centermotionen 2214 där vi begär en allmän översyn av lagstiftning och myndighetsregler som påverkar företagens verksamhet. Särskilt för småföretagare är det många svårigheter innan de över huvud taget kan starta ett företag. Vi anser exempelvis att regler för byggande, arbetsrättsliga

bestämmelser och skatteregler bör granskas. Just i dagarna har vi kunnat se i pressen att industriminister Thage Peterson lovat att ta itu med de här frågorna till hösten. Men med hänsyn till att hans löfte om att ta itu med skattefrågorna förra våren ännu inte infriats är det helt naturligt att vi ställer oss litet skeptiska inför det nya löftet.

För att bredda det svenska näringslivet är det nödvändigt att olika företagsformer får möjlighet att verka. Därför kräver vi att likvärdighet med andra företagsformer skall tillskapas för kooperationen. Det gäller bl. a. i beskattningshänseende. Från centerns sida är vi angelägna att framhålla att den kooperativa idén, som bygger på samverkan mellan människorna, kan vara ett viktigt instrument för att bryta nya vägar inom ramen för en decentraliserad och miljöanpassad marknadsekonomi. I stort sett detsamma gäller för löntagarägda företag, som behandlas i reservation 12.

Mot bakgrund av den stora ungdomsarbetslösheten har vi från centerns sida fört fram förslag om särskilda åtgärder för att underlätta för ungdomar att starta egna företag. För att framhålla ett par av de saker vi vill se förverkligade kan jag nämna särskilda etableringskonton och hjälp med att komma igenom de byråkratiska hinder som finns för nystartande. I reservation 14 begär vi förslag från regeringen för att nå det angivna syftet.

Herr talman! Svenskt näringslivs styrka är att vi på en lång rad av områden har kompetens och utvecklingskraft. Det har vi som en följd av att vi har kunnig arbetskraft, kunniga företagare och starka företag. Vi har goda förutsättningar för industriell utveckling över hela vårt land genom den kompetens och de naturresurser vi förfogar över. Det är viktigt att vi politiker tar vara på de möjligheterna. Det kan vi enligt centerpartiets mening göra endast genom en decentraliserad inriktning av politiken. Därför avvisar vi den nygamla centraliseringspolitik som den socialdemokratiska regeringen nu åter börjar föra.

Jag yrkar med detta bifall till samtliga reservationer där centerns representanter finns med.

Anf. 35 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Vad är det som kännetecknar en bra näringspolitik? Ja, naturligtvis varierar svaren på den frågan beroende på till vem man ställer den. Socialisten kommer förmodligen att tala om nödvändigheten av centralisering och "samordning". Han eller hon har en stark tilltro till vad myndigheter och politiker kan åstadkomma med hjälp av planer, delegationer och kontroller.

Om samma fråga ställs i konservativa kretsar skulle förmodligen svaret huvudsakligen gå ut på att staten eller samhället helst inte bör ingripa alls. Och motviljan mot privata karteller och monopol är inte alltid lika uttalad som motviljan mot offentliga konkurrensbegränsningar.

Näringspolitik i liberal tappning innebär att besluten i regering och riksdag skall garantera en marknad där konsumenten genom sitt fria val avgör vad som produceras. För att det målet skall kunna nås måste det finnas en fungerande konkurrens, där produktionen anpassas till vad människor efterfrågar och är beredda att betala.

Folkpartiet menar att det finns flera områden där konsumentens möjlighet att styra ekonomin redan i dag är begränsad.

Och – vad värre är – den socialdemokratiska näringspolitiken, genomförd eller planerad, innebär i flera avseenden ytterligare risk för grus i det finkänsliga maskineri som reglerar samspelet mellan säljare och köpare.

Enligt folkpartiets uppfattning är ett av hoten mot en fungerande marknadsekonomi politikernas ambition att bli en del av beslutsapparaten i näringslivet.

Vad regering och riksdag enligt folkpartiets uppfattning skall göra är att ange de spelregler som företagen skall rätta sig efter. För att uppnå den socialt styrda marknadsekonomi som vi eftersträvar är sådana regler nödvändiga. Politiska beslut behövs, bl. a. för att garantera konkurrens och för att skydda vår miljö.

Vad vi vänder oss emot är när politiker, fackförbundsledare och storföretagschefer sitter och styr tillsammans i allt fler sammanhang.

Vi kritiserar inte den utvecklingen därför att vi misstror dessa människors intentioner och kunskaper. Men vi befarar att en sådan utveckling leder till ett samhälle med mindre av öppenhet och mångfald. Samma maktelit sitter i olika slutna styrelserum och bestämmer alltmer. Den enskilda människans och konsumentens möjlighet att påverka utvecklingen i ett sådant samhälle är inte stor.

Nu är det ju inte så att riksdagen vid ett och samma tillfälle röstar "ja" eller "nej" till den här samhällsutvecklingen. Det är en mängd mer eller mindre omfattande beslut som leder till en utveckling i den ena eller andra riktningen. Folkpartiets olika förslag på det näringspolitiska området har alla som utgångspunkt önskemålet att skapa en väl fungerande marknad, där effektiv konkurrens och mångfald gynnar konsumenten.

I en sådan ekonomi utgör våra mindre och medelstora företag ett nödvändigt inslag.

Företag med mindre än 50 anställda ger sysselsättning åt mer än 700 000 personer i vårt land. Även om man alltså nöjer sig med att se på småföretagen från den utgångspunkten – med avseende på antalet arbetstillfällen – finner man att de utgör en viktig del av vårt näringsliv.

Men därutöver är det i dessa företag som en stor del av det nytänkande sker som leder till utveckling av produkter och tjänster, vilket i sin tur är en förutsättning för hela näringslivets framgång.

Den viktigaste resursen i det lilla företaget är småföretagaren själv. Det är ett faktum som man, menar jag, hittills tagit alldeles för liten hänsyn till när man vidtagit åtgärder som berört den här delen av vårt näringsliv.

Det faktum att företagsägaren och företagsledaren oftast är samma person gör att politiska beslut som egentligen rör ägandet av företaget, i de små familjeföretagen får effekter också på själva verksamheten. När företagsägaren är missnöjd försvinner entusiasmen och framtidstron också i hans eller hennes roll som företagsledare.

Denna nära koppling mellan de båda rollerna är enligt min uppfattning en väsentlig anledning till att investeringsviljan i denna del av vårt näringsliv för

närvarande är betydligt lägre än i de större företagen. Småföretagaren anser med andra ord inte att de beslut som fattats av den socialdemokratiska regeringen sedan 1982 och som på olika sätt berör företagandets villkor tillräckligt beaktat deras situation.

Herr talman! När man redovisar dagens positiva inslag i svenskt näringsliv måste man nämna att det över huvud taget är en påtaglig skillnad mellan storföretagens situation och de mindre familjeföretagens. Skillnader i investeringsvilja har jag nämnt. De större företagens goda likviditet finns inte hos de små. Där hittar man i stället skulderna, en skuldbörda som förvärras av att budgetunderskottet driver upp räntorna. Eller, än värre, en skuldbörda som består av påtvingade utlandslån, som dollarkurs och devalveringar gjort till ett allvarligt hot mot fortsatt verksamhet.

Vi har i en särskild motion om mindre företag berört några områden, där vi anser att politiker och myndigheter måste visa större förståelse för småföretagarna och deras arbetsvillkor. Det handlar om att skapa ett skattesystem, som gör att det lönar sig att arbeta och som möjliggör ett generationsskifte i stället för att välskötta företag måste säljas till näringslivets kedjebyggare. Det handlar också om att minska byråkrati och krångel och att skapa en positivare attityd gentemot de människor som är beredda till stora arbetsinsatser och ekonomiska risker för att utveckla en affärsidé.

På den här punkten, byråkrati och krångel, har regeringen sagt mycket vackert om förbättringar och har tillsatt en s. k. normgrupp, som skall komma med förslag. Av resultatet hittills att döma kan det knappast vara en särskilt betungande uppgift att tillhöra den gruppen. Jag hoppas verkligen att den omändring av den här gruppen som tydligen har skett leder till att man lägger ner litet större energi på sin uppgift. Det behövs nog om man åtminstone skall kunna hålla jämna steg med de krångelmakare som drar åt andra hållet.

De förslag som folkpartiet för övrigt står bakom i det här betänkandet är alla en följd av den syn vi har på näringspolitiken. Vi vill ha bättre förutsättningar för andel-i-vinst-system. Det är för folkpartiet ett sätt att öka de anställdas engagemang i det egna företaget. Vi tror att känslan av samhörighet mellan företagets ägare och anställda är viktig för båda parter.

Vi utfärdar en bestämd varning för den betydande verksamhet som numera ryms under rubriken kommunal näringspolitik. Det gör vi av flera skäl. Det första och allvarligaste är att flera aktiviteter helt enkelt strider mot kommunallagen. Ett annat är den uppenbara risken för konkurrenssnedvridning när ett företag berörs av det som så vackert brukar kallas "näringslivsfrämjande åtgärder" men ett annat företag inte får del av åtgärderna. Ytterligare en av flera invändningar är att det i kommunernas förvaltningar helt enkelt inte finns det kunnande om företagandets villkor som behövs för att ta direkt del i affärsverksamhet.

På en punkt har vi, till skillnad från tidigare betänkanden inte behövt reservera oss. Det är när utskottet kommer in på åtgärder för att bättre ta till vara den resurs för näringslivet och för samhället som kvinnors företagande utgör. Nu föreslår utskottet att riksdagen skall göra ett uttalande om att vi

måste få ett ökat engagemang för den frågan inom utvecklingsfonderna och talar också om hur det skall kunna ske. Det är utmärkt att vårt förslag nu även har blivit utskottets.

I det här sammanhanget har vi också funnit anledning att fästa uppmärksamheten på hur det ser ut när det gäller andelen kvinnliga ledamöter i utvecklingsfondernas styrelser. Den andelen är nämligen 4 %. Naturligtvis är det här helt orimligt, inte minst med tanke på att det är kvinnor som nu svarar för en stor del av nyföretagandet. Här måste landstingen och de politiska partierna skärpa sig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som folkpartiet har undertecknat.

Anf. 36 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall här plädera för reservationerna 15, 16 och 17, som har avgetts till förmån för olika vpk-initiativ för en bättre ekonomisk utveckling i Blekinge och Värmland. Blekinge kan med rätta beskrivas som ett av de glömda länen i landet. Blekinge har inte bara drabbats av en rad problem beträffande sin industri och dess struktur. Detta har skett sida vid sida med en anmärkningsvärt svag utveckling inom service- och samhällssektorn. Medan antalet statligt anställda har ökat i landet, har det under perioden 1975–1982 minskat i Blekinge. Denna brist på inslag av kompenserande natur i samhällsutvecklingen är ytterst oroande och leder till att neddragningarna inom industrin med hela sin tyngd drabbat länets befolkning. Länshuvudstaden Karlskrona har i motsats till de flesta andra länshuvudstäder gått en negativ utveckling till mötes och har haft svårt att kompensera bortfallande arbetstillfällen, vilket har kunnat ske på andra håll under den ekonomiska krisen.

I ett sådant läge är det uppenbart att man inte kan lita till en allmän och med all säkerhet temporär konjunkturuppgång. Länet har djupgående problem som måste angripas medvetet, långsiktigt och systematiskt. I motionen 465 har Bertil Måbrink från vpk skisserat ett program för detta.

Poängen med detta program är att det bygger på nödvändigheten att kombinera olika initiativ och att låta åtgärderna inom varje område av ekonomi och samhällsbyggande stödja varandra.

Utskottsmajoriteten tycks inte riktigt förstå betydelsen av att man har ett sådant samlat synsätt. Majoriteten betraktar varje del av det blekingska näringslivet och varje företag för sig. Man förlitar sig på att varje företag, varje enskild kapitalist, varje statlig verksamhet gör vad de kan och alltid tar de initiativ de finner lämpliga. Denna uppsplittring av perspektivet på ett läns utveckling är felaktig. Varje företag, varje verksamhet är beroende av hur infrastrukturen utvecklas i länet och vilken aktiv politik som förs på ett större nationellt plan.

Produktionen vid Kockums påverkas av vår järnvägspolitik – den är inte bara företagets och Volvokoncernens ensak. Både Kockums och andra blekingska företags förhållanden påverkas av ifall man upprustar kustbanan till dess potentiella kapacitet. Initiativ på miljöpolitikens område får

betydelse för ifall miljösituationen i Blekinge, som är särskilt svår, kan bilda underlag för studier inom ramen för en särskild forskningsstation i Ronneby, som vi har föreslagit. Om man på sikt placerar en högskola eller högskolefilial i Blekinge, får detta vidsträckt betydelse för länets sociala och ekonomiska status. Om man begränsar de militära skyddsområdenas onödigt stora utsträckning, får det viss verkan för turismen i attraktiva naturområden.

Skall en regional utvecklingspolitik lyckas, måste man ha ett sådant sammanhängande perspektiv. Man måste se till att olika initiativ kopplas till och stöder varandra. Vi menar att det är dags för ett nytt och mer avancerat synsätt på de regionala utvecklingsfrågorna. Det räcker inte med att behandla industri för industri, ort för ort, situation för situation allteftersom de blir akuta. Det är tyvärr så man i huvudsak gör, när man bedriver regional utvecklingspolitik. Följden är att det vanligen inte sker någon egentlig förändring i problemområdenas allmänna situation.

Måbrinks motion om Blekinge utgår från en kombination av åtgärder, som inte bara verkar var för sig utan genom sin inbördes kombination skapar kvalitativt nya effekter. Detta synsätt kommer att i längden visa sin nödvändighet. Och det är särskilt nödvändigt för ett län som Blekinge.

Samma perspektiv kan anläggas på en annan region, Värmland, som här är föremål för två särskilda motionsinitiativ av Björn Samuelson från vpk.

Värmland är näst efter Norrbotten det av den regionala krisen värst drabbade länet i landet. Behovet av ett kombinerat program för att styra länet bort från ytterligare nedläggningar och kriser är uppenbart.

Också här hänvisar utskottet till de strödda initiativ som i och för sig företagits men som inte har vägletts av någon samlad avsikt. Dessa strödda och föga sammanhängande åtgärder har varit uppknutna till hur storföretagen lagt upp sin politik. De har inte haft karaktären och styrkan att åstadkomma en självständig allsidig utveckling av länets industri och samhällssektor.

Också i Värmland är en upprustning av det slitna regionala trafikväsendet, speciellt järnvägarna, av väsentlig betydelse både i sig själv och som underlagsfaktor för den regionala ekonomins allmänna utveckling. Det av miljöproblem starkt drabbade Värmland är i särskilt behov av en aktiv utveckling inom resursåtervinningens område. Men detta är inget som de stora processindustrierna kommer att ta itu med själva. Det fordras medvetna initiativ i samhällelig skala och från samhälleligt håll.

Ett särskilt nationellt intresse förtjänar den kapacitet för tillverkning av traktorer och jordbruksredskap som finns i Arvika och Filipstad. Detta problem tar Björn Samuelson upp i en särskild motion.

Sverige var ju en gång en betydande exportör av jordbruksmaskiner. Tekniskt sett har intressanta och avancerade initiativ på detta område framkommit i flera sammanhang på senare år. Men detta har inte passat de extrema specialiseringssträvanden och de multinationellt orienterade synsätt som på det här området dominerat svensk storindustri. Följden har blivit försummelser på jordbruksmaskinområdet och ett endast kylslaget intresse för t. ex. den traktorproduktion och produktutveckling som förekommer i

Arvika. Det är därför av särskild betydelse att denna verksamhet i Arvika blir föremål för nationell och samhällelig uppmärksamhet. Den ensidighet i maskinproduktionen som blir följden av en snedvriden typ av internationalisering riskerar nämligen annars att göra Sverige helt urarva på traktorproduktionens område.

Man måste då ställa frågan: Vad blir det för följder när ett lands industri helt tappar ett visst produktområde? På denna punkt accepterar de näringspolitiskt tongivande kretsarna i Sverige, och då även regeringen, det automatiska synsättet, att specialisering är fördelaktig och att man alltid får den typ av specialisering som marknaden – denna anonyma gud – bestämmer.

Ingenting kan vara felaktigare än ett sådant automatiskt synsätt. Marknaden bestäms inte så mycket av specialiseringen, utan det är de stora företagens sätt att specialisera som bestämmer marknaden. Följden av denna sneda, kortsiktigt motiverade specialisering blir luckor i produktionen, luckor som försvagar den allmänna kompetensen, ökar sårbarheten och försämrar verkan av s. k. spinoff-effekter mellan närstående produktionsområden.

Bl. a. därför är det viktigt att stödja och utveckla den traktorproduktion som initierats i Arvika.

Med dessa synpunkter, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 15, 16 och 17.

Anf. 37 NILS ERIK WÅÅG (s):

Herr talman! Reservationerna, som de är skrivna, är väsentligt mildare i sin utformning än uttalandena i denna talarstol varit från från olika reservanter. De har i stort sett samtliga gjort tillkännagivanden som i många fall slår in öppna dörrar, men i något fall slår in en massiv ekport, dock med en kattglugg i.

Vi måste konstatera att den näringspolitik som förts sedan hösten 1982 har varit framgångsrik. Det har tagits avgörande steg för att stärka industrisektorn och därmed återställa balansen inom svensk ekonomi. De problem som Europa står inför beträffande sin stålindustri, som ofta är irrationell, gammalmodig och dyr, har vi bakom oss. Stålindustrin här i landet har rationaliserats. Naturligtvis är det många friställda som fått offra sig för den uppgiften.

Gruvhanteringen, som på många håll i världen är irrationell, är här i landet rationaliserad och lönsam. LKAB kommer att redovisa en fin vinst för förra året.

Detta var exempel från några stora områden, och vi kan väl hoppas att vi kan se fram emot motsvarande rationalisering också när det gäller varven.

Exporten, produktionen, lönsamheten och investeringarna inom industrin har ökat starkt. Trots rationaliseringar visar även sysselsättningen en viss uppgång.

Genom devalveringen hösten 1982 och andra åtgärder inom ramen för den allmänna ekonomiska politiken har vi fått ett väsentligt gynnsammare

utgångsläge för industrin. Utskottet har för sin del funnit det ostridigt att de åtgärder inom närings- och industripolitikens områden som vidtagits under de senaste åren bidragit till denna positiva utveckling. Vi vill särskilt peka på saneringen av krisbranscherna och det ökade stödet till små och medelstora företag med stark tillväxtpotential. Denna industripolitik bör naturligtvis fullföljas, menar utskottet.

Det menar nog också reservanterna, eftersom reservationerna inte är så allvarligt formulerade. Men oppositionen måste ju opponera, och då kan man naturligtvis inte bara servera den beskrivning jag har gjort. Det vore ju att ge alltför mycket bidrag till regeringens situation. Men varför skall man ändra det som fungerar bra? Uppenbarligen är det inte heller reservanternas mening att detta skall ske i någon större omfattning.

Jag har också noterat att Erik Hovhammar faktiskt gav regeringen en eloge. Om den var allvarligt menad vet jag inte, men han gjorde det i alla fall.

I reservation 1 anför moderaterna och folkpartiet att den här typen av selektiva åtgärder leder till felsatsningar och på längre sikt till en sämre flexibilitet hos näringslivet. Både Erik Hovhammar och Christer Eirefelt har, såvitt jag minns, nämnt att man föredrar generella åtgärder framför selektiva. Detta ligger till grund för reservationen. Utskottsmajoriteten menar att staten inte bör avhända sig möjligheten till olika former av riktade åtgärder. De har visat sig fungera bra. Varför skall man då ändra på dem? Detta gäller särskilt åtgärder som syftar till att undanröja hinder för industrins förnyelse och tillväxt.

I reservation 2 tar centerpartiet upp decentraliseringen och begär en utredning om hur man skall bryta koncentrationsutvecklingen och hur man skall komma till rätta med centraliseringen. Jag vill erinra om att en utredning har aviserats om ägar- och inflytandefrågor, och denna utredning borde enligt centern ta upp dessa frågor.

Frågor om regionalpolitiken kommer emellertid, efter beredning inom arbetsmarknadsutskottet, att behandlas av riksdagen senare under detta riksmöte, på grundval av proposition 115. Jag skall därför inte gå in för mycket på detta. Utskottsmajoriteten har emellertid en annan uppfattning om behovet av ytterligare utredningar i utredningsmaskineriet, och det ankommer på regeringen att besluta om kommittéväsendets omfattning.

Vi är väl medvetna om de tendenser till koncentration som gör sig gällande på olika samhällsområden, inte minst inom näringslivet. Men vi kan inte finna att det föreligger skäl för en decentraliseringsutredning. Dessa problem bör angripas inom ramen för den av statsmakterna fastställda politiken för olika samhällsområden. Detta tas upp i reservation 3.

I reservation 4 tar man upp frågan om andel-i-vinst-system. I fråga om detta hänvisar vi till näringsutskottets betänkande 1983/84:42. I detta betänkande redovisar vi ett yrkande mot ett förslag av en interdepartemental arbetsgrupp år 1983 i promemorian Breddat underlag för produktionsfaktorsskatter. Detta motionsyrkande avstyrker utskottet med hänvisning till pågående beredning. Vi kan nu konstatera att regeringen inte har för avsikt att lägga fram något förslag på grundval av den nämnda promemorian.

Frågan saknar aktualitet. Öppna dörrar har alltså slagits in.

I reservation 5 föreslås ett uttalande om kommunal näringspolitik. I betänkande 1983/84:42 hänvisar vi till en utredning av statens industriverk, vilken har åberopats också i andra sammanhang. Regeringen har nyligen i proposition 1984/85:115 redovisat vissa allmänna överväganden beträffande kommunernas och landstingskommunernas näringspolitiska roll. Statsrådet Peterson har anfört att statens insatser på näringspolitikens område i första hand är en uppgift för statliga organ. Därmed borde denna reservation kunna anses besvarad. Därutöver har regeringen givit stat–kommun-beredningen i uppdrag att utreda kommuners och landstingskommuners roll i närings- och sysselsättningspolitiken. Det yrkande man för fram i reservationen är således delvis tillgodosett.

I reservation 7 föreslås att riksdagen skall uttala en kritisk uppfattning beträffande regionala investment- och utvecklingsbolag på det sätt som har uttryckts i den moderata motionen. Nu är det emellertid så att de regionala utvecklingsbolag som finns så småningom avvecklas och ersätts med andra former av utvecklingsbolag. I varje fall avvecklas statens engagemang. Jag erinrar om Contorta i Västerbottens län och Camfore i Jämtlands län, där statens engagemang har till dels avlösts av privata intressenter. Det här är därför också någonting som rör på sig, kanske i ungefär den riktning som framförs i reservation 7.

I reservation 6 talas det om småföretagspolitiken. Här måste jag säga, herr talman, att jag nästan blir litet rörd av nostalgi. Erik Hovhammar och jag har i 15 år diskuterat den frågan under en punkt liknande den här varje vår i riksdagen. Det enda som har skilt sig från år till år har varit att ibland har jag haft att företräda regeringen medan Erik Hovhammar har angripit regeringspolitiken och förklarat hur fel den var, men under sex år hade jag motsvarande roll. Vi har sagt ungefär samma sak, om vi nu skall se det i stort.

Erik Hovhammar har klagat på det näringspolitiska klimatet, som det hette för några år sedan. Detta är ett ord som är så svårt att definiera. Klimatet är verkligen någonting som alla kan gräla om. Emellertid har vi hela tiden under dessa 15 år talat berömmande ord om småföretagsamheten. Vi är övertygade om småföretagens betydelse. Den behöver inte betonas mer. När Erik Hovhammar säger att det där har varit mest ord och att det inte har blivit så mycket handling från regeringen, måste jag erinra om att det var precis lika mycket ord och lika litet handling under de sex år då Erik Hovhammar företrädde regeringen i den här frågan.

Medan jag nu avhandlar Erik Hovhammar kan jag svara på den fråga han ställde till mig om de fackliga organisationernas sätt att utestänga entreprenörer. Ja, men vad beror det på? Jo, det har varit svarta firmor framme och skojat och skott sig på den här verksamheten. Så fort någon sådan tendens upptäcks är man från samhällets sida uppmärksam på detta och ingriper för att försöka komma ifrån det. Det finns ingen annan vettig väg att komma bort från den tendensen än att göra så som man gör nu för tiden.

I reservation 8 tar man upp egenföretagarnas personliga borgensåtaganden mot utvecklingsfonder och andra. Jag vill erinra om vad vi sade i

näringsutskottets betänkanden 1982/83:35 och 1983/84:42. Vi hänvisade då till ett uttalande i frågan i ett av bankinspektionens s. k. etikmeddelanden, som bl. a. gick ut på att särskild försiktighet skulle iakttas av bankerna i samband med utkrävande av personlig borgen. Vi förutsatte då att detsamma skulle gälla vid olika former av statlig kreditgivning. Också här är det en öppen dörr. Utskottet har verkligen tidigare uttalat sig i den riktning som reservanterna vill, och vi anser inte att det har tillkommit några nya omständigheter som föranleder någon annan behandling.

Jag går nu över till reservation 9. De borgerliga partierna vill vidta åtgärder för att avreglera krånglet. Det är också en gammal bekant fråga för i varje fall Erik Hovhammar och mig, som har varit med länge. Vi har väl diskuterat i alla tider hur krångligt det är att vara småföretagare. Vi har haft utredningar som delvis varit framgångsrika när det gäller att begränsa krånglet. Jag erinrar mig den utredning där Wivi-Anne Radesjö varit ledamot som i alla fall lyckats åstadkomma en hel del.

Nu pågår det en översyn inom regeringskansliet av den statliga normgivningen gentemot näringslivet. Regeringen är alltså uppmärksam på detta. Därmed menar vi att kraven är tillgodosedda så långt. Det är då en nyansskillnad mellan reservanterna och utskottsmajoriteten beträffande hur angelägen man är om att ha en alldeles särskild utredning.

Industridepartementet har dessutom inlett en kartläggning av hur väl företagen känner till det industri- och regionalpolitiska stödet, i vilken omfattning det utnyttjas och vad företagen anser om stödets utformning i relation till företagens behov. Det skall bli intressant för t. ex. Erik Hovhammar och mig att se den redovisningen.

I fråga om kvinnor som företagare skall det väl till utskottets heder sägas att vi inte enögt har sett till partitillhörighet utan tillstyrkt två motioner, den ena från centerpartiet och den andra från folkpartiet, så till vida att vi har föreslagit att regeringen i de förhandlingar som kommer med Landstingsförbundet skall ta upp frågan om att hjälpa kvinnor som är företagare till rätta i den djungel där utvecklingsfonderna har möjlighet att verka.

Jag erinrar om att utvecklingsfonderna är självständiga stiftelser. Det går inte att göra mer än att ta upp förhandlingar. Moderaterna säger i sin reservation att det är att införa onödiga regler. Men detta är inte alls någon regel utan en förhandling, och vad den leder till vet vi inte i dag.

Kooperationen är föremål för en del synpunkter i olika sammanhang: reservation 12 om löntagarägda företag, reservation 11 om kooperationen och reservation 13.

I utskottet tar vi ställning bara till yrkandet att riksdagen skall uttala sig allmänt om värdet av olika insatser för kooperationens verksamhet – det är detta som faller inom vårt område. Vi säger att vi har samma uppfattning som vi har haft, nämligen att kooperationen är en fin företagsform – det kooperativa alternativet är livskraftigt och bra. Men det finns ingen anledning att göra det uttalande som vice ordföranden i näringsutskottet Tage Sundkvist vill ha. Också här har vi en öppen dörr.

Sedan kommer jag till personalägda eller löntagarägda företag eller vad

man kallar dem. Här råder en förbistring beträffande benämningen. Ibland kallar man dessa företag arbetskooperativ. Det är naturligtvis fel – det är ju inte arbetet som samarbetar utan de anställda som samarbetar och tillsammans äger en ekonomisk förening som driver ett företag. Det kan man göra i olika former. Man kan låta den ekonomiska föreningen äga ett aktiebolag, men man kan också driva verksamheten direkt i den ekonomiska föreningens namn. Då bör det heta löntagarkooperativ, om företaget innefattar alla anställda i företaget.

Att driva företaget i kooperativets form är något annorlunda än att driva det som aktiebolag. I kooperativet har var och en inflytande och rösträtt efter huvud, medan man i ett aktiebolag har inflytande efter hur mycket pengar man har satt in. Kooperativet ger alltså en rättvisare och mer demokratisk beslutsprocess mellan anställda, om det är många anställda och det är ett företag där man har att samarbeta.

Beträffande löntagarägda företag eller personalägda företag har man i reservation 12 velat ge till känna de principer som förekommer när företaget drivs i den ekonomiska föreningens form. Vi har inte helt kunnat följa det. Vi har i utskottet velat stryka under vad vi anförde när frågan behandlades år 1984. Utskottet sade då att bildandet av löntagarägda företag på olika sätt borde underlättas, och vi förutsatte att regeringen skulle lämna riksdagen en samlad redovisning av erfarenheterna av försöksverksamheten. Reservanterna påpekar nu att riksdagen inte har fått någon sådan redovisning. Det påpekar också vi, men vi avvaktar.

Jag går så över till att kommentera de reservationer som Jörn Svensson har talat om. När jag hörde Jörn Svenssons anförande här förstod jag att vi i utskottet kanske har gjort fel som inte har remitterat motionerna till arbetsmarknadsutskottet.

Visst har reservanterna rätt i att skogsindustrin borde byggas ut till pappersbruk. Det är alldeles riktigt. Att tillverka papper är sysselsättningsintensivt och lönsamt. Vart fjärde år är det t. o. m. mycket lönsamt. Jag vet inte hur det kommer sig, men vart fjärde år är särskilt lönsamma pappersår. Men varför skulle ett pappersbruk byggas i just Blekinge? Det är mycket svårt för utskottet att bedöma.

När det gäller rälsproduktionen vill jag påpeka att vi har ett rälsverk i Domnarvet, där man tillverkar räls av ämnen från Kallinge, men framför allt från Luleå. Man planerar för en större ämnestillförsel från Luleå än från Kallinge. Det har gjort att blekingarna har blivit ängsliga.

Det finns alltså en rälsproduktion i landet som svarar väl mot det samlade behovet i Sverige och Norge. Räls byts ju inte varje år. Egentligen har Domnarvet behov av att exportera räls. De minnesgoda i näringsutskottet erinrar sig kanske att vi i utskottet har behandlat frågan om rälsverket i Domnarvet skulle flyttas till Luleå, men så har inte blivit fallet.

Visst kan det vara riktigt att rälsämnestillverkningen kanske behöver byggas ut. Jag kan inte på rak arm säga om produktionen svarar mot behovet. Men varför skulle man göra ämnena i just Blekinge, där tillverkningen får baseras på importerad skrot? Vi vet att en del politiker i andra sammanhang

har sagt att de vill ha bort förbudet att exportera skrot. Det skulle betyda att skrotet blir dubbelt så dyrt. Då blir det minsann bökigt att göra rälsämnen i Ronneby.

Det är samma sak med jordbruksmaskinerna. Visst behöver vi möjligen ha en reservproduktion av jordbruksmaskiner, men varför i just Arvika? Det skulle vi kanske ha frågat arbetsmarknadsutskottet om – jag håller med om det. Den stora produktionen av traktorer har vi, som var och en vet, haft i Eskilstuna.

Det är säkert intressant att studera den kooperativa utvecklingen, som det sägs i reservation 18. Men varför skulle det ske i just Västernorrlands län? Det är en fråga av rent regionalpolitisk art.

Jag kan hålla med om att vi borde ha ett bättre, sammanhållande grepp om de regionalpolitiska insatserna, men det är, herr talman, också en fråga som närmast faller på arbetsmarknadsutskottet.

Därmed yrkar jag bifall till hemställan i dess helhet.

Det var dock ett par synpunkter till som jag hade antecknat och som jag här vill framföra. Tage Sundkvist sade att han inte trodde på det som industriministern nu lovade, därför att det inte hade blivit något av löftet om skatterna. Nej, men som bekant arbetar inte industriministern med skatter, så vi skall inte skylla på industriministern för att det inte har hänt något i den frågan – det är inte rättvist.

Från Christer Eirefelts anförande antecknade jag att han talade om marknadsekonomin, som ju är allmänt omtyckt. Han sade att en marknadsekonomi var detsamma som konsumentens fria val. Det är tyvärr inte alldeles klart i det moderna samhället. Det var nog klart på Adam Smiths tid, men nu är det verkligen tveksamt om det förhåller sig så. De som i dag dominerar marknaden är de stora, starka företagen, som har råd med omfattande reklaminsatser. Konsumentens fria val är mycket svårt att uppbringa i det moderna samhället.

Herr talman! Jag yrkar återigen bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 38 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Näringsutskottets ordförande konstaterade att oppositionen måste opponera. Det är riktigt. Jag vill påstå att det i dag verkligen finns skäl för oppositionen att opponera sig mot den förda ekonomiska politiken och då inte minst den näringspolitik som gäller småföretagen. Det är visserligen sant att en del har gjorts i fråga om export och investeringar, men jag vill framhålla att mycket av det positiva som hänt beror på i första hand en uppgång i världskonjunkturen men också på de effekter av tvenne devalveringar som vi fortfarande kan dra nytta av.

Regeringens småföretagsvänliga politik har uttryckt sig i att den i mycket hög grad har missgynnat landets mindre och medelstora företag. På dem har

effekterna av konjunkturen inte blivit särskilt starka. Jag vill erinra om att antalet konkurser ökade med 10 % till 5 500 under år 1984. Siffrorna för första kvartalet i år, som vi fick häromdagen, visar på en ökning med 16 % i förhållande till motsvarande tid förra året. Det handlar här om nära 1 600 företag. Var tredje anställd arbetar i företag som går med förlust. Vi vet också att arbetslösheten i dag är större än den var motsvarande tid under den förra lågkonjunkturen. Arbetslösheten har ni inte lyckats klara liksom inte heller inflationen, som väl ingen tror skall stanna vid de 3 % som finansministern har angett. Vidare är det inte så att de flesta arbetstillfällena skapas i de mindre företagen inom det enskilda näringslivet, utan de skapas inom den offentliga sektorn.

Skatterna har debatterats mycket tidigare i dag, och jag skall inte gå in på den debatten mera än att jag pekar på att ni har höjt väldigt många skatter, inte minst sådana som drabbar småföretagen och näringslivet över huvud taget. Tag bara en sådan sak som arbetsgivaravgifter och löneskatter, som alldeles särskilt hårt drabbar de mindre företagen. Byråkratin har också frodats. Vi har i dag flera lagar och förordningar än någonsin tidigare.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till Nils Erik Wååg. Den fråga jag ställde i mitt tidigare anförande besvarades mycket kortfattat. Nils Erik Wååg sade nämligen att det bara var s. k. svarta företag som blivit blockerade. Det är ett helt felaktigt konstaterande. De företag som blockerats på grund av att de inte haft kollektivavtal är sannerligen inte några svarta företag, utan det är företag som drivs av hederligt arbetande företagare. Det är den nakna sanningen.

Men jag vill som sagt ställa ytterligare en fråga, och den gäller vinstandelssystemet. Varför är socialdemokraterna motståndare till att ägandet sprids bland de anställda? Jag sade i mitt tidigare anförande att väldigt många företag i dag startas med de anställdas medverkan. Varför är ni emot ett spritt ägande? Varför är ni motståndare till vinstandelssystem?

Anf. 39 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande inledde med att säga att det förts en lyckosam industripolitik sedan 1982. När han sedan fortsatte med att tala om de lyckade strukturomvandlingar i den tunga industrin som genomförts kan jag inte underlåta att påminna om att de allra största tagen på det området togs innan den nuvarande regeringen trädde till. Jag skall naturligtvis erkänna att regeringen har fortsatt på den väg som de förutvarande regeringarna påbörjade.

När det gäller talet om den lyckosamma industripolitiken kan man fråga sig om det har förts en lyckosam industripolitik eller om man har arbetat under en lyckosam konjunktur. Jag är alldeles säker på att småföretagen, som tvingas gå i konkurs på grund av den förda småföretagspolitiken, ingalunda är belåtna med den politik som har förts. Hela den rad av försämringar som den nuvarande regeringen har åstadkommit sedan den tillträdde och som jag läste upp i mitt förra anförande har pressat småföretagarna hårt ekonomiskt och utgjort grund för ett ökat antal konkurser, som Erik Hovhammar alldeles nyss redovisade.

Jag kan ta ett exempel från min egen hembygd. Vi har i Vingåkers samhälle en alldeles utmärkt tekoindustri, Ljungströms, som är ett medelstort familjeföretag och en av landets bästa tekoindustrier. Detta företag såldes häromveckan. Varför sålde ägarna detta familjeföretag? Det finns ungdomar i familjen som mycket väl skulle ha kunnat överta företaget, men de kunde inte göra det på grund av att beskattningsreglerna är sådana att man inte klarar av ett generationsskifte. Detta är ett exempel på just en av de beskattningsbitar som lett till att villkoren försämrats under den nuvarande regeringens tid, då man höjt arvs- och gåvoskatten. Det har som sagt försvårat generationsskiftena.

När det sedan gäller frågan huruvida Thage Peterson är mer att lita på än Kjell-Olof Feldt vill jag säga att jag inte har några större förhoppningar om att Thage Peterson är så mycket mer ordhållig än Kjell-Olof Feldt när det gäller att komma med förslag till hösten, såsom utlovades av Kjell-Olof Feldt förra gången. Båda herrarna är ledamöter i samma regering, och jag har anledning att lita ungefär lika mycket eller lika litet på båda två.

Anf. 40 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Nils Erik Wååg menar att vi slår in öppna dörrar, t. o. m. stora ekportar, med våra reservationer. Jag är rädd för att både dörrarna och portarna är ordentligt tillslutna i alla fall när det gäller de principiellt avgörande skillnaderna. Skillnaden gäller framför allt synen på den selektiva industripolitiken. Där finns det definitivt inte några öppna dörrar. I det föregående ärendet angav jag ett exempel, ett skolexempel tycker jag, på vad selektiv industripolitik är för någonting, när jag talade om anslaget för småföretagsutveckling, som togs fram i förnyelsepropositionen. Man säger där att anslaget skall gå till en identifierad grupp företag.

Sedan säger Nils Erik Wååg: Vi har ju lyckats med vår industripolitik. – Det finns siffror som är positiva; det tycker jag inte att man skall förneka. Visst ser det bra ut när det gäller t. ex. exporten och industriproduktionen. Men vad inte Nils Erik Wååg och inte heller andra socialdemokrater talar om är vad detta beror på. Man säger inte ett ord om att vi har haft en internationell högkonjunktur och att man redovisar i stort sett samma siffror i motsvarande länder, framför allt beroende på en extrem efterfrågeökning i USA.

Naturligtvis säger man inte heller någonting om det som man har misslyckats med i denna högkonjunktur, att budgetunderskottet är lika stort som tidigare, att inflationen är högre hos oss än i våra konkurrentländer och – viktigast i detta sammanhang – att våra småföretag inte på långa vägar har kunnat ta del av högkonjunkturen på samma sätt som de stora företagen.

Det är klart att de strukturförändringar som är genomförda ger oss ett försprång gentemot många av våra konkurrentländer, som nu tvingas ta till samma åtgärder. Men detta är knappast något som Nils-Erik Wååg eller den socialdemokratiska regeringen ensamma kan ta åt sig äran av. Jag tycker att Nils-Erik Wååg nonchalerar den uppenbara skillnaden i situationen för små och stora företag. Jag kan som exempel nämna att den likviditet som finns i

våra stora företag inte tillnärmelsevis finns i småföretagen. Man räknar med att likviditeten i företagen totalt sett är 160 miljarder. Av dem finns mindre än 10 % i företag med mindre än 50 anställda. Det är alltså småföretagen som har fått dra på sig skulder – skulder som i dag är mycket betungande på grund av t. ex. utländska lån och på grund av att budgetunderskottet driver upp räntorna.

Anf. 41 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Erik Hovhammar säger att devalveringen inte har hjälpt småföretagen så mycket som den kanske har hjälpt andra, och det är möjligt. Jag kan inte bedöma den saken. För det behövs nog någon sorts siffermaterial. Men jag undrar, Erik Hovhammar, hur situationen vore för småföretagen om vi inte hade devalverat. Då hade den säkert varit helt orimlig.

Jag har inte sagt att svarta företag utestängts från offentliga leveranser. Vad jag har sagt – märk väl – är att svarta företag har ställt sig så, att man blivit noggrann i det här avseendet. Det är ju alltid någon som felar, och då irriterar det andra.

Vi är visst inte motståndare till andel i vinst – verkligen inte. Vi säger att vi inte vill gå vidare nu, eftersom den farhåga som man betonar i reservationen saknar aktualitet. Då finns det väl inget skäl att följa reservationen.

Sedan till Tage Sundkvist: Jag kan naturligtvis inte påverka Tage Sundkvists val av vem han litar på, så någonting sådant skall jag inte ge mig in på. Det är en hopplös uppgift.

När det gäller den selektiva industripolitiken kan vi väl, Christer Eirefelt, slå fast att våra uppfattningar verkligen skiljer sig. Vi har inte samma grundsyn i det sammanhanget. Det är vi överens om.

Anf. 42 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! I mitt första inlägg sade jag att trots devalveringar och goda konjunkturer ute i världen har den socialdemokratiska politiken i många stycken misslyckats. Jag gav en rad exempel på sådana misslyckanden.

Sedan skulle jag vilja säga att jag inte fick något svar från vännen Wååg när det gäller hans partis syn på vinstandelssystem, på ett spritt ägande. Jag tror att det är angeläget att vi får höra var socialdemokraterna står i den frågan.

Vidare vill jag påstå att det ställs krav i dag från näringslivet, inte minst från småföretagarna, på generella åtgärder i stället för subventioner och allsköns bistånd. Vi är inte ute efter att få pengar från det allmänna, från staten. Vi vill i stället bidra till en sänkning av skatterna, dvs. av företagens kostnader, så att vi kan få en bättre utveckling av vårt näringsliv. Vi vill dessutom stimulera på olika sätt – exempelvis genom att sänka arbetsgivaravgifterna, löneskatterna. Vi vill avskaffa löntagarfonderna, som 70 % av svenska folket för övrigt är motståndare till. Med andra ord vill vi ha ett betydligt mera företagsvänligt klimat än det som socialdemokraterna har skapat.

Jag vill också gärna säga att ökade skatter, inte minst förmögenhetsskatten, är någonting mycket negativt för de självvägande företagarna, familjeföretagen. Likviditetsindragningar är också någonting negativt. Ökat krångel

och ökad byråkrati är, som tidigare nämnts av många talare, ett stort problem för landets företagare, särskilt när det gäller de mindre företagen.

Vidare vill vi att fackets makt skall minska. Jag nämnde här något om blockaden av enmansföretag. Nils Erik Wååg avfärdade mina uttalanden och sade att det gällde svarta företag, men det är helt felaktigt.

Det finns alltså en rad åtgärder som vi från företagarhåll och från moderat håll kräver och som kommer att bidra till att vi får ett mera företagsvänligt klimat. Den politik som regeringen och socialdemokraterna för betecknar ni, särskilt i valtider, såsom gynnande småföretagen. Men om man tittar litet bakom kulisserna och tar fram uppgifter, som flera talare har gjort här i dag, kan man bara konstatera att er politik icke är företagsvänlig och på intet sätt gynnar de mindre företagen i detta land.

Anf. 43 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Jag beklagar att utskottets värderade ordförande inte hade tid att gå in litet mera på den problematik som onekligen har uppstått genom de klara försämringar för småföretagarna som den nuvarande regeringen har genomfört och som har lett till det ökade antalet konkurser. Det är inte fråga om huruvida jag litar på det ena eller andra statsrådet, utan det är fråga om huruvida regeringen är beredd att vidta de åtgärder inom beskattningsområdet som för redan ett år sedan ställdes i utsikt. Det var åtgärder som hade kunnat innebära att en del av de mycket stora försämringar som socialdemokraterna genomförde omedelbart när de kom till makten hade borttagits. Socialdemokraterna vidtog åtgärder som har fått till följd att småföretagen har haft allt större svårigheter att klara sig.

Jag beklagar att det nu inte finns möjlighet att få något besked i dessa frågor, men skälet till det är förmodligen tidsbrist.

Anf. 44 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Nils Erik Wååg sade till mig i sin första replik att marknadsekonomin inte alltid innebär att konsumenten kan avgöra med sitt fria val, utan att det är de stora dominerande företagen som leder utvecklingen. Självfallet är det inte ett sådant samhälle som vi liberaler vill ha. Vi är precis lika kritiska mot koncentrationer i det privata näringslivet som mot offentliga monopol och konkurrensbegränsningar. Det är därför som vi t. ex. inte vill ha en sammanblandning mellan vad politikerna uträttar och vad som sker ute i näringslivet. Vi vill ha klara gränsdragningar däremellan, just därför att det inte skall ske överläggningar i slutna styrelserum, där konsumenten inte har möjlighet att påverka vad som skall produceras. Riskerna för att t. ex. nya idéer och uppfinningar som kan gynna konsumenten på sikt kommer bort är precis lika stora i jätteföretagens utvecklingsavdelningar som i de fall när uppfinnaren går till STU, SIND eller någon annan organisation.

Jag vill säga ytterligare några ord om byråkrati och krångel. Det är möjligt att det kan verka litet oförskämt när jag upprepar att normgruppen, som det i alla lägen hänvisas till, sannerligen inte har uträttat särskilt mycket. Det sägs

många vackra ord om vad som borde göras, men när vi tittar i facit över vad som har framkommit finner vi att det är ett ytterligt magert resultat. Jag tror inte att småföretagarna har märkt någonting över huvud taget av normgruppens arbete.

Jag tycker att Nils Erik Wååg tar litet för lätt på frågan om kommunal näringspolitik, som ökar lavinartat. Farorna med detta är minst lika stora som med selektiv industripolitik på centralt plan för att t. ex. konkurrensen mellan företag i kommuner som får resp. inte får stöd snedvrids och för att resurserna används fel inte bara inom kommunen utan också mellan kommunerna. Här finns det också siffror som förskräcker. Var tredje konkurs inom den tillverkande industrin har i dag kommunala intressen på ett eller annat sätt. Jag ser det som ett bevis bl. a. på att våra politiker inte, varken på centralt eller kommunalt plan, har de kunskaper som behövs för att gå in i direkt affärsverksamhet. Låt näringslivet sköta det i stället!

Anf. 45 NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Herr talman! Till utskottets vice ordförande Tage Sundkvist vill jag säga att jag inte är övertygad om sanningen i Tage Sundkvist påstående, för konkurser är nog inget klart mått på hur småföretagsamheten utvecklas nu. Vad som brustit under de senare åren har ju varit marknaden, och har man inte kunnat komma ut på marknaden, så har det ofta berott på exempelvis att man haft för ensidiga produkter – man har inte haft produkter som gått att sälja osv. Jag har tagit del av en utvärdering av detta som gäller *en* del av landet, och den visar i denna riktning.

Vidare har man haft väldigt brått att starta egen företagsamhet under de senaste åren – man har gjort det som en sista åtgärd för att kunna skaffa sig sysselsättning etc. Det där har ju inte varit särskilt gynnsamma betingelser att starta under, och det har naturligtvis lett till en ökning av antalet konkurser. Så jag ser inte klart att det är så som Tage Sundkvist gör gällande, men detta skulle jag gärna vilja ha ett mått på.

Erik Hovhammar envisas med att hävda att jag påstått någonting som jag verkligen inte påstått. Jag får då än en gång understryka att jag inte har påstått att det gäller svartjobbande företag som inte godtas av facket. Det har jag icke sagt, utan vad jag har sagt är att det är någon som svartjobbat och gjort att denna restriktiva inställning kommit till stånd. Det är något helt annat!

Christer Eirefelt talar om kommunal näringspolitik. Jag kan då bara erinra om vad industriministern har sagt, och detta har vi återgivit i utskottsbetänkandet. Jag behöver inte upprepa det här. Det är uppenbarligen ett uttalande av det slaget Christer Eirefelt efterlyser.

Likaså påstår Christer Eirefelt att jag glömt bort att det är den internationella konjunkturen som hjälpt oss. Då erinrar jag om vad som står i majoritetsyttrandet i utskottsbetänkandet: "Denna utveckling är självfallet delvis betingad av den internationella konjunkturen, liksom av det gynnsamma utgångsläge för industrin som skapades genom devalveringen ---" osv.

Ni får gärna rikta beskyllningar mot mig, men ni får inte beskylla mig för orättvisa.

Andre vice talmannen anmälde att Erik Hovhammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 46 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! I betänkandet om näringspolitik behandlas också vpk-motionen 1984/85:766 med förslag om prövning av Västernorrlands län som försöksområde för kooperativ utveckling. Bakgrunden till motionen och till reservationen nr 18 är *dels* av regionalpolitisk/näringspolitisk art, *dels* idén om verklighetsnära utveckling av den demokratiska företagsform som kooperationen utgör.

Västernorrlands län har verkligen negativa erfarenheter av en annan företagsform som kallas aktiebolag och motsvarar enskilda kapitalägarintressen främst inom skogsindustrin.

Tiotusentals arbetstillfällen har rationaliserats bort i länet under årens lopp och arbetslösheten fortsätter att ligga på mellan 6 000 och 7 000 personer i länet. Nu senast drabbades Sundsvall–Timrå-regionen. På kort tid har Timrå kommun förlorat 1 200 arbetstillfällen. Skulle man räkna om de här talen med hänsyn till storleken på kommunens arbetsmarknad, motsvarar detta exempelvis ett bortfall av 3 000 arbetstillfällen i den så aktuella varvskommunen Uddevalla och hela 28 000 arbetstillfällen i Göteborg. Det här kan tjäna som en tankeställare vad gäller behovet av insatser.

Västernorrlands län har under de fyra senaste åren drabbats av en stor folkminskning, ca 4 500 personer, vilket är den största relativa minskningen i hela landet. Under 1984 liksom under 1983 är det endast i Västernorrlands län som samtliga kommuner minskar sin befolkning. Det gäller inte bara de redan befolkningsmässigt svaga kommunerna i Ådalen och i länets skogsbygder i inlandet utan även det nyss nämnda området Sundsvall–Timrå, som normalt betraktas som en expansiv del av länet, ja, av hela landet. Till skillnad från nästan alla jämförbara orter i landet tappar dessa kommuner mark befolkningsmässigt på grund av att folk flyttar ut ur länet. Vpk:s förslag att Västernorrlands län borde prövas som en försöksregion för kooperativ utveckling kan motiveras också med tanke på dessa växande regionala problem, vilka främst orsakats av skogsbolagens "härjningståg" i denna region under decennier.

Jörn Svensson har tagit upp vår allmänna syn på näringspolitiken, och jag instämmer i hans synpunkter. Förslaget i motion 764 siktar närmast på målmedvetna praktiska utvecklingsexperiment med den demokratiska företagsform som kooperationen representerar. I arbetarrörelsens målsättning spelar produktionens organisation en huvudroll. Inte minst regeringspartiets eget politiska program talar om lokala initiativ för demokratisk kontroll och folkligt engagemang i en samhällsomvandling. Säkert kommer dessa vackra ord att ånyo klinga ut i många förstamajtal nästa vecka.

Näringsutskottets ordförande hade också goda ord att uttala om kooperationen från talarstolen nyss. Men tyvärr ser man alltför litet av praktiska statliga initiativ i den här antydda riktningen i vår politiska verklighet. Denna verklighet kännetecknas i stället av vad jag skulle vilja beteckna som en

klockartro på vad jag vill kalla morotspolitiken, dvs. man satsar på subventioner till privata företag, ibland till tvivelaktiga investmentbolag och liknande, för att köpa jobb till utsatta bygder. Experiment av annat slag med s. k. frizoner, satsa-på-dig-själv-kampanjer och liknande tycks ha fått ökad tilltro på sistone och vara på modet. Men enligt vår mening finns det anledning att särskilt stimulera den kooperativa företagsformen, eftersom den i hög grad kan betecknas som människornas svar på dagens marknadsekonomiska stordrift, ett produktionssystem vars ointresse för människornas miljö och hälsa ofta markeras. Den kooperativa idén står i samklang såväl med tanken på en viss decentralisering som med idén att vi står inför en omvärdering av de gängse välfärdsbegreppen. Kooperationen som modern företagsform motsvarar de växande kraven på nya demokratiska ägandeformer. Morgondagens samhälle kräver mera av mänskligt engagemang, medansvar och demokratiskt deltagande i besluten.

Vi vill med vårt motionsförslag göra ett försök att aktualisera en satsning på praktiska försök med en alternativ demokratisk företagsstruktur i form av medvetna, offensiva statliga åtgärder för kooperativ förnyelse. Det kan i vår region gälla en rad områden inom utbildning, produktion, hantverk, trädgårdsodling, vattenbruk, turism osv. – hela tiden områden som är särskilt lämpade för kooperation. Finansieringen kan ske såväl med löntagarfondsmedel som med länsplaneringsmedel och bygdemedel. Om vpk:s förslag till regionala fonder genomförs kan medel från vattenkraftens övervinster också komma till användning.

Herr talman! Det finns anledning att beklaga den rätt svala officiella attityden till medveten utveckling av den kooperativa idén som nu också kommer till uttryck i detta utskottsbetänkande. Utskottet tycks mena att vår motion syftar till att ge Västernorrlands län en särställning när det gäller kooperativ utveckling. Självfallet har vi ingenting emot att även andra regioner kan komma i fråga, men någonstans måste man börja med mer massiva och målmedvetna insatser, anser vi. Det väsentliga är att vi får fart på en kooperativ utveckling som ett verksamt medel i bl. a. regional- och näringspolitiken.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till vpk-reservationen nr 18.

Anf. 47 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! I motion 458 från vpk, som delvis behandlas i detta betänkande, tas frågan om regionala samhällsfonder upp. Motionen innehåller främst ett förslag om ökade avgifter på äldre vattenkraftverk. Eftersom detta förslag remitterats till skatteutskottet, skall jag i min argumentation främst uppehålla mig vid de principiella frågorna kring en sådan fondbildning men även säga något om de praktiska konsekvenserna, om sådana fonder bildades och gick in som finansieringsinstitut när det gällde satsningar i samhällsägda, kooperativt ägda företag och företag som tagits över av de anställda.

Samhällsfonderna skulle bli ett nytt, demokratiskt sammansatt instrument för en industripolitik i folkflertalets intresse. De kunde arbeta inom områden

där ny, energisnål produktionsteknik behöver introduceras. Företagsgrupper där otillräcklig förädling begränsar ekonomi- och tekniktillväxt men där riskviljan uppenbarligen hejdar nödvändig utveckling kunde få riktade stimulanser. De statliga företagen kunde med hjälp av dessa fonder utvecklas till motorer för utvecklande av nya verksamheter i vissa regioner. Som ett led i finansieringen av ett nationellt industriprogram skulle dessa regionala samhällsfonder ha stor betydelse. Men allra viktigast: Samhällsfonderna skulle ge de arbetande makt över vad som produceras och skapa möjligheter att redan vid tillverkningen planera för återvinning. Satsningar på arbetsmiljön och den yttre miljön skulle kunna vägas in i ett totalekonomiskt, samhälleligt synsätt.

Herr talman! Det finns alltså en rad skäl att bifalla vpk-förslaget om regionala samhällsfonder. Jag vill yrka bifall till reservation 19 av Jörn Svensson i näringsutskottets betänkande 1984/85:23.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 24.)

Anf. 48 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 19 om kontroll av rådgivare, m. m.

Kontroll av rådgivare

Anf. 49 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 19 behandlas proposition nr 90 om kontroll av rådgivare.

Regeringens förslag avser i första hand en lagstiftning riktad mot sådan yrkesmässig juridisk och ekonomisk rådgivning som kan främja ekonomisk brottslighet. Förslaget innebär vidare att vad regeringen betecknar som "vårdslös rådgivning" enligt en viss definition blir kriminaliserat. I vissa fall skall en rådgivare kunna för upp till fem års tid förbjudas att utöva rådgivningsverksamhet.

Den socialistiska majoriteten i näringsutskottet godtar utan invändningar dessa regeringsförslag. Men i en gemensam borgerlig trepartireservation avvisas mycket bestämt regeringens förslag, varvid främst rättssäkerhetssynpunkter åberopas. Däremot stöder utskottet i sin helhet regeringens förslag om några kompletterande föreskrifter i inkassolagen.

Regeringens förslag är ytterligare ett steg på vägen mot ett "kontrollsamhälle". Om skattetrycket varit lägre och skattesystemet mindre komplicerat, hade anledning saknats att införa en lagstiftning med denna innebörd.

Regeringens proposition baseras i allt väsentligt på Ekokommissionens förslag i ärendet. Regeringen har visserligen till viss del tagit hänsyn till den kritik som remissinstanserna framfört, främst avseende ansvarsbestämmelsen, men propositionen är trots detta inte godtagbar.

Justitieministern uttalar själv osäkerhet om den föreslagna lagstiftningens möjligheter att förhindra brott. Varken Ekokommissionens betänkande eller propositionen ger något underlag för att bedöma de föreslagna åtgärdernas effektivitet i brottsbekämpningen. Inte heller redovisas någon utredning om hur stor betydelse oseriösa rådgivare har för uppkomsten av ekonomisk brottslighet. Redan dessa skäl bör medföra att förslaget avslås. Härtill kommer de brister som förslaget i övrigt uppvisar.

Gällande rätt förutsätter att det kan visas att rådgivaren uppsåtligen främjat huvudmannens brottsliga handlande. I syfte att underlätta bevisningen föreslås att medverkansansvaret utsträcks till fall av grov oaktsamhet.

Det kan starkt ifrågasättas om förslaget skulle innebära en sådan bevislättnad som eftersträvas. Härtill kommer att rekvisitet grov oaktsamhet skulle medföra avsevärda tillämpningssvårigheter. Viktigare är dock de invändningar från rättssäkerhetssynpunkt som måste riktas mot förslaget i denna del. Det blir inte bara tillämpligt på oseriösa rådgivare utan kan även komma att tillämpas på de seriösa rådgivare som söker hjälpa klienter att tillämpa gällande rätt på ett för klienten så gynnsamt sätt som möjligt.

Med hänsyn till den komplicerade och ofta svårtolkade lagstiftning som gäller på många områden måste emellertid rådgivningsverksamhet betecknas som angelägen. Mycket talar för att denna seriösa rådgivningsverksamhet direkt försvåras, medan den avsiktligt oseriösa inte nämnvärt hämmas.

För advokater och kvalificerade revisorer finns redan speciella normer för hur verksamheten skall bedrivas. För rådgivare, som inte tillhör nämnda kategorier, ger lagförslaget inte någon egentlig ledning för hur de skall handla i olika situationer. Rådgivningsverksamheten kommer därför att bedrivas under en betydande osäkerhet om var gränsen för straffbelagd verksamhet går. För advokaterna och revisorerna finns dessutom redan ett avancerat kontrollsystem, varför några skäl att ytterligare reglera ansvaret för dessa kategorier inte finns.

Även mot förslaget om förbud mot rådgivningsverksamhet kan riktas väsentliga invändningar. Detta straff är ett nytt inslag. Eftersom det riktar sig mot en persons möjlighet att bedriva sitt yrke, har det en annan karaktär än "konkurskarantänen". Vidare är förutsättningarna för när förbud skall kunna meddelas oklart utformade.

Departementschefen uttalar att det avgörande bör vara om det finns risk för att rådgivaren gör sig skyldig till nya brott. Vid riskbedömningen kan därvid beaktas, om rådgivaren i tidigare sammanhang balanserat på gränsen mellan det straffria och det straffbara området. Hur denna prövning skall ske framgår dock inte i propositionen. Inte heller hur en effektiv kontroll av efterlevnaden av meddelade förbud skall organiseras är tillfredsställande klarlagt.

Det är anmärkningsvärt, herr talman, att i propositionen framhålls att "om brottet förskyller fängelse i mer än en eller annan månad finns det i allmänhet ingen anledning att meddela förbud för kortare tid än fem år".

Vidare är det oklart vilka som kan komma att omfattas av den föreslagna lagstiftningen. Enligt departementschefen kan medverkan i rådgivningsverk-

Kontroll av rådgivare

samhet omfatta i princip även sekreterarbiträde och andra kontorsgöromål. En följd av förslaget blir således att sekreterare och andra kontorsbiträden också kan komma att omfattas av förbud.

Sammanfattningsvis kan konstateras att förslaget på flera punkter inte uppfyller krav på rättssäkerhet. Eftersom organiserad brottslighet inte hindras av preventiv lagstiftning, kan den kontroll som lagförslaget syftar till blott avse gränsfallsproblemen.

Värdet i att söka gränsfallen i lagstiftningen ligger i den stora belöning som uppkommer om gränsen kan bestämmas så väl, att den som söker målet med säkerhet kan placera en transaktion på rätt sida om lagens gräns och därmed undgå oförmånlig beskattning. Detta är ett värde som även gynnar samhället i stort.

Regelskrivningen i Sverige har kommit att präglas av oklarheter och tveksamheter; medborgarna behöver därför råd i sökandet efter laglighetens gräns. Syftet med regeringens förslag sägs vara att avskräcka kunniga personer från att ge råd till medborgarna.

Detta är ett allvarligt övergrepp på medborgarnas rättigheter.

De överväganden som redovisas i propositionen vilar på lösa antaganden om vidden av den typ av rådgivning som kan komma att träffas av lagstiftningen. Behovet av ett ytterligare medverkansansvar har varken utretts eller tillräckligt motiverats i propositionen. Den avsedda innebörden av "medverkan" i sådan verksamhet innebär att regeringen sätter sig över anställningstrygghetens principer.

Och till sist, herr talman, vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på det uttalande som justitieministern gör i propositionen, när han säger att de ställningstaganden som nu redovisas kan komma att få omprövas på vissa punkter då de generella frågor om näringsförbud som för närvarande bereds skall få sin lösning. Uttalandet illustrerar väl den brådska och brist på övergripande planering som kännetecknar regeringens aktioner mot den ekonomiska brottsligheten.

Otillräckligt samordnade delförslag framläggs ett efter ett. Riksdagen förlorar härigenom möjligheten att göra en samlad prövning av det åtgärdsprogram som regeringen syftar till. Även detta förhållande är betänkligt från rättssäkerhetssynpunkt.

Vare sig Ekokommissionens förslag eller justitieministerns egna överväganden vilar på annat än lösa antaganden om vidden av den typ av rådgivning som kan komma att träffas av lagstiftningen. Regeringen uppoffrar således de rättssäkerhetskrav som är rättsstatens främsta kännetecken, för att göra vinster, vars storlek inte ens kan förutses av det föredragande statsrådet, eftersom den frågan lämnats utan utredning. Ur denna synpunkt är den framlagda propositionen ett beklagligt exempel på de många eftergifter av rättsstatens krav som den nuvarande regeringen gjort.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation som fogats till betänkandet.

Anf. 50 NILS ERIK WÅÅG (s):

Herr talman! Syftet med den här lagen har inte satts i fråga. Att den behövs styrks tvärtom av vad som sägs i reservationen i sista stycket på s. 14:

"De redan befintliga medverkansreglerna i brottsbalken täcker enligt utskottets mening i allt väsentligt de straffvärda fall av oseriös rådgivning som kan tänkas. Dessa regler bör givetvis utnyttjas."

Men de utnyttjas inte, och eftersom de inte utnyttjas är det uppenbart att någon kompletterande lagstiftning måste till.

Då är frågan: Hurdan lagstiftning? Är den här bra eller inte? Det är väl så med all ny lagstiftning av den här typen att den måste ha en tid på sig. Det måste utvecklas en praxis för att man skall ha klart för sig hur den skall fungera.

Jag erinrar om att regeringen har tagit hänsyn till den kritik som har förts fram av remissinstanserna, och det ger ju ett visst underlag för att man skall kunna gissa att rättssäkerheten är tillgodosedd.

Frågan är hur man kan styrka uppsåt, och det är naturligtvis en svårighet när det gäller rådgivare som befinner sig på gränsen mellan att vara seriösa och oseriösa. Det är uppenbarligen skälet till den del av reservationen som är den tredje att-satsen, den på s. 15.

Man får väl utgå ifrån att när praxis har vunnits blir då rättspraxisen vägledande. Jag tror att det är nästan omöjligt att skipa en lag i det här läget som förutser hur den oseriösa rådgivningen kan leva i samhället.

Det sägs att det här förbudet skulle medföra att ingen seriös rådgivare skulle våga ge sig in i branscher som finns i utmarkerna och att man därmed skulle ställa öppet för oseriösa rådgivare att hantera det området. Mot de oseriösa rådgivarna kan man naturligtvis inte göra mycket annat än konstatera att de inte gör så som lagen har förutsett, dvs. att de bryter mot lagen. Det talas om kostnader, men den väsentliga frågan är väl i och för sig inte vad det kan kosta.

Slutligen har justitieministern sagt att man kommer att få göra en översyn och omprövning när hela paketet med denna verksamhet föreligger inslagen i papper och med snöre.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 51 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Vi har lyssnat till ett ganska kraftlöst försvar för propositionen. Mellan raderna röjde näringsutskottets ordförande betydande osäkerhet i frågan. Men detta är mycket allvarliga ting. Enligt min mening aktualiseras två viktiga principfrågor. Jag vill gärna rikta dessa frågor till Nils Erik Wååg. De kan besvaras med antingen ett ja eller ett nej. Frågorna lyder:

Skall den klassiska rådgivarrollen rubbas, och skall situationen mellan rådgivare och rådtagare i grunden förändras?

Skall brott mot staten straffas hårdare än brott mot enskilda?

Med detta anförande, under vilket tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, var överläggningen avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 24.)

Anf. 52 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 21 om offentliga styrelseledamöter i vissa stiftelser.

Offentliga styrelseledamöter i vissa stiftelser

Anf. 53 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande 21 handlar om offentliga styrelseledamöter i vissa stiftelser. Regeringen har föreslagit riksdagen att anta förslag till lag om fortsatt giltighet i tre år av den berörda lagen.

Vi från moderata samlingspartiet har motsatt oss detta. I vår motion hävdar vi att det redan när den första lagen i ämnet föreslogs år 1972 framhölls att det i princip är helt felaktigt med offentliga styrelseledamöter i stiftelser. Stiftelsernas speciella ställning bl. a. i skattehänseende motiverar en väl fungerande offentlig tillsyn, men skillnaden mellan tillsyn och inflytande är väsentlig. Tillsynen bör avse att stiftelsens tillgångar förvaltas på ett sätt som bäst gagnar stiftelsens intresse och att avkastningen används i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser. Systemet med offentliga styrelseledamöter tillgodoser inte detta syfte.

I stället borde enligt vår uppfattning länsstyrelsernas tillsyn förbättras. En möjlighet kunde vara att auktoriserade revisorer granskar stiftelsernas verksamhet enligt instruktioner utfärdade av en myndighet.

Jag ber att med detta få yrka bifall till reservationen.

Anf. 54 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! I proposition 1984/85:113 har regeringen lagt fram ett lagförslag som innebär fortsatt giltighet, som Sten Svensson också sade, av den nu gällande lagen om styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser. Förslaget är att lagens giltighet skall förlängas med tre år.

Motionen från moderaterna föreslår en förlängning med ett och ett halvt år.

Nuvarande lag innebär att styrelserepresentanter kan tillsättas endast för stiftelser och till ett högsta antal av tio stycken. Tidigare var omfattningen betydligt större. När man ser denna utveckling kan man helt riktigt dra den slutsatsen att en ändring bör kunna ske. Det menar vi också. Det är bara så att utskottsmajoriteten menar att vi bör avvakta regeringens förslag om hur en ny ordning för tillsyn av stiftelser skall utformas. Ett sådant förslag kan inte vara klart till årsskiftet 1986-1987. Det har vi fått veta av justitieministern. Därför avstyrker utskottsmajoriteten reservationen och tillstyrker propositionen i detta stycke.

Anf. 55 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! När folkpartiet nu accepterar att lagen om styrelserepresentation i vissa stiftelser skall behållas under en begränsad tid gör vi det i avvaktan på att en ny tidsenlig lagstiftning skall komma till stånd så snart det

tekniskt är möjligt. Vi förutsätter vidare att den nya stiftelselagstiftningen innebär att det nuvarande systemet med en på lag grundad styrelserepresentation för staten i vissa stiftelser skall slopas. Folkpartiet delar motionärernas uppfattning att det principiellt är felaktigt med offentliga styrelserepresentanter i stiftelser. Vi förtydligar vårt ställningstagande i ett särskilt yttrande, som jag hänvisar till.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 24.)

Anf. 56 TREDJE VICE TALMANNEN:
Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 24 om tillfällig handel.

Tillfällig handel

Anf. 57 LARS AHLSTRÖM (m):
Herr talman! En fri handel är en av de viktigaste förutsättningarna för en förnyelse och en vitalisering av handeln. En tillbakablick visar att flera i dag väletablerade företag en gång börjat i en form som kan likställas med tillfällig handel. Uppfinningsrikedom och djärva satsningar ligger till grund för nyföretagande. Vår strävan måste vara att under iakttagande av gällande arbetsrättslig lagstiftning verka för att i största möjliga utsträckning göra det möjligt att driva handel. Det är alltså, precis som näringsfrihetsombudsmannen säger i sitt remissyttrande, snarare angeläget att underlätta den tillfälliga handeln än att, som en av motionärerna vill, även låta handeln med livsmedel innefattas av lagen om fri handel.

Utveckling och vitalitet uppnår man inte genom offentlig planering, reglering och byråkrati. Låt oss på alla sätt underlätta för initiativrika människor att få förverkliga sina idéer.

Jag yrkar härmed bifall, herr talman, till den borgerliga trepartimotionen.

Anf. 58 CHRISTER EIREFELT (fp):
Herr talman! Som framgår av reservationen till det här betänkandet har folkpartiet inga invändningar mot att en utredning nu tar ett helhetsbegrepp över de olika regleringar som styr tillfällig handel.

Det finns också en del positiva drag i finansministerns direktiv till utredaren. Där talas t. ex. om förenklingar och om att det bör prövas om regleringen fått icke önskade bieffekter, som det heter. Utredningsdirektiven innehåller också uttalanden om att det måste skapas utrymme för alternativa distributionsformer. Finansministern förefaller inte heller särskilt intresserad av att regleringen utvidgas till att omfatta också handel med livsmedel. Allt det här är gott och väl.

Det som föranlett vår reservation är att vi hävdar att utredaren också förutsättningslöst borde pröva om regleringen över huvud taget behövs. Vi

delar nämligen den uppfattningen som bl. a. näringsfrihetsombudsmannen gjort sig till tolk för. Han skriver bl. a. i sitt remissyttrande: "Det är något främmande för svensk näringspolitik att fria etableringar råder för handel av fast karaktär, medan tillfällig handel får komma till stånd endast efter restriktiv behovsprövning."

NO drar i sitt yttrande slutsatsen att i stället för att ytterligare verksamhet blir reglerad bör det prövas om behovsprövningen är nödvändig över huvud taget. Det är alltså samma utgångspunkt vi har för vår reservation, som jag yrkar bifall till.

Anf. 59 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! I det här betänkandet från näringsutskottet behandlas två socialdemokratiska motioner. I den ena motionen begärs en översyn av reglerna för tillfällig handel i syfte att lagmässigt jämställa tillfällig handel med livsmedel med tillfällig handel med specialvaror. I den andra motionen hemställs om en översyn av lagen om tillfällig handel med sikte på en restriktivare tillämpning.

Den här lagen trädde i kraft den 1 juli 1976. Kraven på lagstiftning restes urspungligen mot bakgrund av den fasta handelns intresse av att skyddas mot konkurrens från tillfällighetsförsäljare.

I en inom det dåvarande handelsdepartementet utarbetad departementspromemoria kan man läsa att den fasta handels önskemål om skydd mot tillfällig handel bara kunde beaktas om konkurrensen från den tillfälliga handeln medförde nackdelar för konsumenterna och samhället i stort.

Bakom detta förslag om lag om tillfällig handel låg kritik mot de former som tillfällig handel dittills hade bedrivits under och som inte kunde anses acceptabla. Meningen med lagen var ju – och är fortfarande – att den skall skydda konsumenterna och den fasta handeln, samtidigt som den skall ge trygghet för de anställda. Tillfällig handel som förekommer då och då på en ort kan inte ses som en acceptabel ersättning för den fasta handeln. Från konsumenternas synpunkt skulle det därför vara en nackdel om den tillfälliga handeln får slå ut den fasta handeln på en ort.

Efter lagens tillkomst har det tidigare motionerats om förändringar. Det har varit både förslag om att lagen skall upphöra och förslag om att den skall skärpas. Riksdagen har vid dessa tillfällen på förslag av näringsutskottet beslutat att avslå motionerna. Samtidigt har utskottet sagt att man utgår ifrån att regeringen följer utvecklingen och tar initiativ till en översyn av lagen, om det skulle bedömas erforderligt.

Som framgår av utskottets nu föreliggande betänkande har regeringen beslutat att tillkalla en särskild utredare för att se över regleringen av den tillfälliga handeln. Den övergripande uppgiften för utredaren anges vara att med konsumenternas sammanvägda intressen för ögonen söka skapa en modern reglering av skilda former av yrkesmässig tillfällighetshandel. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet de båda motionerna, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Det har till betänkandet fogats en reservation. Av denna framgår att de

borgerliga ledamöterna i utskottet tycker att det är bra att regeringen har tillkallat denna utredare. Men reservanterna tycks därtill redan i förväg veta till vilket resultat utredaren skall komma. Jag yrkar avslag på reservationen.

Det remissyttrande som både Lars Ahlström och Christer Eirefelt valt att "luta sig mot" är näringsfrihetsombudsmannens. Konsumentverket och några andra instanser har också yttrat sig, och jag väljer i min tur att återge något av vad konsumentverket har sagt. Konsumentverket har som en av sina uppgifter att trygga varuförsörjningen i glesbygdsområdena. Verket säger i sitt yttrande att det är viktigt att tillfällig handel inte medför bestående negativa konsekvenser och att den tillfälliga handeln t. ex. inte bör få en sådan omfattning att den fasta handeln riskerar att slås ut, eftersom den fasta handeln är viktig för att på längre sikt trygga konsumenternas varuförsörjning.

Anf. 60 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Det är alltid frestande för politiker som har regleringsinstrumentet i sin hand att använda det i tron att det är vi politiker som är bäst skickade att tala om vad som är mest ägnat att, som Sylvia Pettersson uttrycker det, skydda konsumenten. Jag tror att Sylvia Pettersson, liksom vi har gjort, borde "luta sig mot" näringsfrihetsombudsmannen och gärna fler gånger läsa hans remissvar när det gäller frågan om tillfällig handel. Jag tror nämligen att det bästa sättet att skydda konsumenten – på detta område liksom på alla andra – är att tillåta en så stor konkurrens som möjligt inom de generella ramar vi som politiker har att dra upp.

Anf. 61 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill säga till Christer Eirefelt att vi naturligtvis inte har någon anledning att undvika att luta oss mot näringsfrihetsombudsmannen. Det är bara det att det blir litet ensidigt, om man bara lutar sig mot honom. Till saken hör att även näringsfrihetsombudsmannen har talat om konsumentintresset. Det är klart att det kanske för litet för långt, om man i den här diskussionen skulle försöka att komma underfund med vad konsumentintresset egentligen är i det här fallet. Är det ett konsumentintresse att få billiga varor då och då, eller är det ett konsumentintresse att få lagom dyra varor varje dag på året?

Överläggningen var härmed avslutad.

Näringsutskottets betänkande 22

Punkt 3 (anslag till Kommittéer m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 5

Mom. 1 (industripolitikens organisation)

Först biträddes reservation 2 av Sten Svensson m. fl. med 69 röster mot 61

för reservation 3 av Christer Eirefelt m. fl. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 148 röster mot 70 för reservation 2 av Sten Svensson m. fl. 60 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (anslag till Statens industriverk: Förvaltningskostnader)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 4 av Sten Svensson m. fl.,
dels reservation 5 av Christer Eirefelt,
bifölls med acklamation.

Punkt 6 (anslag till Statens industriverk: Utredningsverksamhet)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 6 av Sten Svensson m. fl.,
dels reservation 7 av Christer Eirefelt,
bifölls med acklamation.

Punkt 9
Mom. 1 (anslag till Främjande av hemslöjden)
Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 47 för reservation 8 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 10 (anslag till Medelstillskott till Norrlandsfonden)
Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 47 för reservation 9 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 13 (förmånlig kreditgivning till u-länder)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 15
Mom. 1 (anslag till Branschfrämjande åtgärder)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 16
Mom. 1 (utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (utvecklingsfondernas styrelser)
Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 147 röster mot 127 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 13 av Sten Svensson m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 3 (utvecklingsfondernas målgrupp)
Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 63 för reservation 14 av Christer Eirefelt m. fl.

Mom. 5 (stöd till hantverket)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (anslag till Småföretagsutveckling)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 16 av Sten Svensson m. fl.,
dels reservation 17 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson,
dels reservation 18 av Christer Eirefelt,
bifölls med acklamation.

Punkt 17
Mom. 2 (anslag till Täckande av förluster vid viss garantigivning, m. m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 18
Mom. 1 (tekniskt forskningsråd)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (långivning från styrelsen för teknisk utveckling)
Hemställan
Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 22 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Motivering
Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 21 av Sten Svensson m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (anslag till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 23 av Sten Svensson m. fl.,
dels reservation 24 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson,
bifölls med acklamation.

Mom. 5 (materialteknisk forskning)
Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 25 av Sten Svensson m. fl.,
dels reservation 26 av Christer Eirefelt m. fl.,
bifölls med acklamation.

Punkt 32

Mom. 1 (avveckling av Industrifonden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (anslag till Stöd till industriellt utvecklingsarbete)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 28 av Sten Svensson m. fl.,
dels reservation 29 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson,
dels reservation 30 av Christer Eirefelt,
bifölls med acklamation.

Punkt 33 (anslag till Forskningsbidrag till teknikbaserade småföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 39

Mom. 1 (former för beslut om varvsstöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Sten Svensson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 23

Mom. 1 (riktlinjer för näringspolitiken)

Först biträddes reservation 1 av Staffan Burenstam Linder m. fl. med 85 röster mot 47 för reservation 2 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson. 145 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 148 röster mot 86 för reservation 1 av Staffan Burenstam Linder m. fl. 42 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (utredning om decentralisering)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 47 för reservation 3 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson.

Mom. 3 (andel-i-vinst-system)

Utskottets hemställan bifölls med 147 röster mot 130 för reservation 4 av Staffan Burenstam Linder m. fl.

Mom. 4 (kommunal näringspolitik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (småföretagspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 127 för reservation 6 av Staffan Burenstam Linder m. fl.

Mom. 6 (regionala utvecklingsbolag)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (personlig borgen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (avreglering)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (kvinnor som företagare)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (kooperation)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (löntagarägda företag)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (arbetskooperativa företag)
Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 13 av Christer Eirefelt anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (ungdomars företagande)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (näringslivet i Blekinge län)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (utvecklingsplan för Värmland)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (produktion av jordbruksmaskiner)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (kooperativ utveckling i Västernorrlands län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (regionala samhällsfonder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 19

Mom. 1 (kontroll av rådgivare)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 127 för reservationen av Erik Hovhammar m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 21

Utskottets hemställan bifölls med 199 röster mot 73 för reservationen av Staffan Burenstam Linder m. fl.

Näringsutskottets betänkande 24

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 149 röster mot 124 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservationen av Tage Sundkvist m. fl. anförda motiveringen.

Anf. 62 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att meddelande om kvällssammanträde nu har anslagits.

Talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

10 § Statlig personalpolitik

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1984/85:15 om anslag till statlig personalpolitik m. m. (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 63 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 15 behandlas den statliga personal- och lönepolitiken. Det kanske kan vara ett ämne i tiden, för att uttrycka det litet rakt på sak en eftermiddag som denna, då staten i egenskap av arbetsgivare via arbetsgivarverket har bemyndigat sin generaldirektör att varsla över 100 000 statligt anställda om lockout och då en av motparterna har hotat att lamslå samhället i början av maj månad.

Utgångspunkten för utskottets betänkande är en bilaga från civildepartementet i budgetpropositionen där departementschefen redovisar en del saker i fråga om den statliga personal- och lönepolitiken. Dessutom har utskottet behandlat ett par motioner, bl. a. en moderatmotion. Utskottets behandling har föranlett moderata samlingspartiet att lämna en reservation till betänkandet.

Det finns alltså kanske i dag än större anledning att något fundera över dessa frågor och föra en debatt i kammaren om på vilket sätt staten i framtiden skall agera vad gäller både förhandlingsordning, att utveckla nya lönesystem och att agera för en mer slagkraftig personalpolitik. Vi moderater menar att det råder en växande insikt om att lönebildningen och formerna för denna spelar en avgörande roll för om och på vilket sätt man skall kunna uppnå vissa centrala mål i den ekonomiska politiken.

De senaste årens lönerörelser har klart visat på behovet av en förändring av nuvarande system, om stabilitet i den svenska ekonomin skall kunna uppnås. Vi menar att den nuvarande modellen för förhandlingar, med starkt centraliserad inriktning, fortsättningsvis kommer att resultera i nya avtal som avlägsnar sig från samhällsekonomins förutsättningar och marknadens villkor.

Utvecklingen mot allt fler följsamhetsklausuler, garanti- och kompensationsklausuler, måste brytas. Vi kan inte fortsätta att hänga på avtalen mängder av förtjänstutvecklingsgarantier, prisutvecklingsgarantier, löneutvecklingsgarantier och att koppla förtjänstutvecklingen i det ena kollektivet till utvecklingen i det andra. Vi får då en kedja som är helt omöjlig att hantera av vilken regering som än sitter i kanslihuset. Vi menar att denna utveckling måste brytas. Annars kommer varje regering att misslyckas med att föra en vettig ekonomisk politik.

Det vore kanske skäl att ganska radikalt ändra på förhållandena, att i stället för att förse avtalen med en mängd klausuler som tecknar in framtiden konstatera vad vi under en gången period har uppnått i form av ökad real tillväxt och utifrån detta förhandla om en fördelning av det reala utrymmet. På det sättet skulle man kunna få en bättre reallöneutveckling för löntagarna, en bättre kostnadsutveckling för den offentliga sektorn, för näringslivet och givetvis för landet i sin helhet.

En uppenbar slutsats av detta, herr talman, blir den som vi moderater drar, nämligen att det finns all anledning för staten att göra en ingående genomgång av det nuvarande förhandlingssystemet – att se vilka erfarenheter vi har och, rimligtvis, dra slutsatserna av detta. Vi tycker att det är rimligt att statens roll, både som statsmakt med ansvar för den ekonomiska politiken och som arbetsgivare, analyseras mot bakgrund av de erfarenheter vi har och mot bakgrund av den samverkan som staten i förhandlingssammanhang har med kommun- och landstingsförbunden.

Vad tycker nu utskottsmajoriteten om detta? Man konstaterar att några förändringar i den nuvarande ordningen, där parterna på arbetsmarknaden träffar avtal om bl. a. löner och allmänna anställningsvillkor, inte är aktuella. Man skriver att det enligt utskottets mening måste åligga parterna att i ett

förhandlingsarbete visa samhällsekonomiskt ansvar, så att den förda ekonomiska politiken inte äventyras. Vidare skriver man att det måste ankomma på riksdagens lönedelegation att för riksdagens del framföra eventuella riktlinjer i förhandlingsfrågor. Mot den bakgrunden avstyrker man moderata samlingspartiets yrkanden.

Herr talman! Om man skulle avge ett omdöme om utskottets intresse för och inställning till de här frågorna, som framgår av skrivningen, skulle det lämpligen kunna sammanfattas i orden: Gånge denna kalk ifrån oss.

Man nämner riksdagens lönedelegation, och det kan vara nog så framsynt med tanke på de beslut som har fattats om den delegationens framtida öden. Den skall ju upphöra under året. Riksdagens lönedelegation ligger i själatåget, och man tycker kanske att delegationen kunde få avsomna i frid. Men utskottsmajoriteten tycker att den är ett viktigt och kraftfullt instrument för att se över förhandlingsordningen på den statliga sektorn. Det vittnar om en total ovilja att föra en debatt och att diskutera dessa frågor.

Vidare nämnde jag att man har pekat på parternas ansvar. Det är ett känt faktum att man brukar tala om detta, och i de flesta fall brukar parterna ta sitt ansvar. Det kan emellertid finnas anledning att notera de uttalanden som görs av bl. a. företrädare för TCO-S med Hans Hellers i spetsen: TCO-S känner inte något samhällsansvar. Vi behöver inget samhällsansvar ta. Vi har bara ansvar för våra egna medlemmar.

Jag skulle vilja fråga utskottets talesman, Gustav Persson: Vad innebär egentligen utskottets skrivning? Hur skall Sveriges riksdag, och hur skall framför allt statens motparter – vi är ju en part i förhållande till de statsanställda – uppfatta detta? Innebär det att utskottsmajoriteten – regeringspartiets företrädare – tycker att den nuvarande förhandlingsordningen, det nuvarande systemet med följsamhetsklausuler, är tillfredsställande och att den ordningen står i samklang med strävandena att få balans i den svenska ekonomin?

Herr talman! I vår motion och i utskottsbetänkandet finns också en diskussion om lönesystemen. Vi menar att lönesystemen på den offentliga sektorn har visat sig bli allt mer stela och mindre anpassade till tidens krav. Vi menar att man borde eftersträva större flexibilitet i lönesystemen – kanske ett system som liknar men som inte är identiskt med det system som råder inom den enskilda sektorn. Detta skulle kunna innebära en större frihet att variera lönesättningen för samma typer av tjänster – beroende på skilda lokala förutsättningar. Det skulle ge möjlighet till mer av individuell lönesättning. Man skulle kunna öka inslaget av resultatlön när så är möjligt. Det är viktigt att påpeka att den individuella lönesättningen, som vi talar för, skulle omfatta alla nivåer i lönesystemet, inte bara vara en exklusiv förmån för en grupp högre avlönade tjänstemän. Vi menar att det finns möjligheter att utveckla den individuella lönesättningen på andra nivåer i lönesystemet. I en offentlig sektor som skall fungera väl oavsett storlek är ett väl fungerande lönesystem ett viktigt instrument för att uppnå effektivitet, anpassbarhet och serviceinriktning.

Vi är medvetna om att detta arbete pågår, men vi vill gärna ytterligare

markera gentemot arbetsgivarverket, som är det verkställande organet för statsmakten i förhandlingssammanhang, att detta arbete skall gå vidare.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis när det gäller denna punkt att man ser positivt på utvecklingen med individuellt anpassad lönesättning, men sedan avslås motionen. Jag vill än en gång vända mig till utskottets talesman Gustav Persson och fråga: Vad är utskottsmajoritetens egentliga uppfattning? Önskar man se att arbetsgivarverket även framöver med kraft i förhandlingar med personalorganisationerna driver en utveckling mot mer individuellt anpassad och mer resultatinriktad lönesättning, eller anser man att nu får det vara nog? Det skulle vara bra med ett klarläggande, eftersom utskottet avstyrker en moderat motion som har ambitionen att gå vidare med en uppmaning till arbetsgivarverket att fortsätta på en som vi uppfattar det framgångsrik väg.

Herr talman! Avslutningsvis noterar moderata samlingspartiet att regeringen avser att lägga fram en personalpolitisk proposition någon gång i slutet av maj. Vi har tagit upp några punkter kring den offentliga personalpolitiken, och det finns anledning att återkomma. Vi tycker det är viktigt att man i ett samlat dokument formulerar principer och riktlinjer för denna. Vi återkommer alltså vid ett senare tillfälle för att debattera denna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den moderata reservation som finns fogad till utskottets betänkande.

Anf. 64 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Den statliga personalpolitiken är för närvarande högaktuell, inte bara i detta betänkande utan också i andra sammanhang. Jag tänker närmast på de nu lagda varslen från TCO-S och arbetsgivarverkets lockoutvarsel.

När de nu åberopade avtalen slöts förra året framförde vi från centerpartiet kritik mot arbetsgivarverket för den enligt vår mening felaktiga avtalskonstruktionen. Följsamhetsklausulerna var ett sätt att komma överens, men samtidigt sköt man problemen framför sig. Resultatet ser vi nu. Vid detta tillfälle kunde vi inte höra några invändningar från regeringens sida. Uppvaknandet kom långt senare. Nu har regeringen troligen lärt sig läxan, och vi hoppas att följsamhetsklausulernas tid är förbi. I den reviderade finansplan som kom ut i går kan man konstatera att finansministern är nöjd med att man hitintills i år inte har infört några sådana klausuler.

Inför årets förhandlingar har regeringen fastlagt en ram om 5 % löneökning. Av vissa fackförbund har regeringens ingripande betecknats som den mest utstuderade och konsekventa inkomstpolitik som någon regering bedrivit. Varför har då regeringen tvingats till denna politik? Jo, man har tidigare gett löften om små prisökningar. Införandet av löntagarfonder var en garanti för en lugn och harmonisk lönerörelse, hette det. På båda dessa områden har regeringen misslyckats. Lönerörelsen 1984 kostade betydligt mera än vad samhällsekonomin tålde. Inflationen ökade med jämnt 100 % utöver vad regeringen utlovat för 1984. Regeringen får således ta på sig ansvaret för de problem som nu uppstått på arbetsmarknaden.

Centern delar utskottets uppfattning att inga förändringar skall vidtas i det nuvarande förhandlingssystemet. Det åligger parterna att visa samhällsekonomiskt ansvar, och den uppfattningen stämmer helt överens med marknadsekonomins spelregler.

I reservation 2 vill vi genom en motivreservation förstärka utskottets skrivning; vi ser mycket positivt på de förändringar som nu sker mot en mer individuell lönesättning på det offentliga området. Om staten skall få tillgång till kvalificerad arbetskraft, är det nödvändigt att denna utveckling fortsätter. Vi har sett en hel del exempel på att staten förlorat viktiga kuggar på grund av ett stelbent lönesystem. Vi tror således inte att en individuellt anpassad lönesättning blir ett hinder för andra grupper, utan att den skall leda fram till en effektivare offentlig sektor.

Herr talman! Till sist yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 65 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna följer med stark oro den utveckling som under senare år skett av det statliga lönesystemet mot alltmer individuell lönesättning, och då särskilt för chefspersoner. Utvecklingen av s. k. marknadsanpassad lönesättning är ett system som försvagar sammanhållningen på arbetsplatserna och som i längden minskar betydelsen av centrala förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter och delvis ställer den fackliga verksamheten åt sidan. Dessutom bidrar systemet till att ytterligare vidga de ökade löneklyftorna, vilket missgynnar stora grupper av lågavlönade, i synnerhet kvinnor.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att förhandlings- och lönesystemen är partsfrågor där förhandlingarna förutsätter kollektivavtal. Det förutsätter verkliga, fria förhandlingar mellan parterna, vilket utesluter varje form av statlig inblandning och varje form av statlig inkomstpolitik – den inkomstpolitik som regeringen nyligen praktiserade syftade enbart till att pressa tillbaka de arbetandes löner till förmån för kapitalets och exportindustrins vinster. Vi anser att fackföreningsrörelsen är kapabel att själv ta sitt samhällsansvar, utan några pekpinnar och inhopp från regeringens sida.

Vi vet att det under våren 1985 förbereds en proposition om den statliga personalpolitiken. Vi ämnar därför återkomma till frågan när den på nytt blir aktuell.

Med hänvisning till det yrkar jag, herr talman, bifall till vpk-reservationen.

Anf. 66 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! Endast två motioner föreligger i anslutning till behandlingen av statlig personalpolitik.

I motion 1984/85:1187 av Marianne Karlsson behandlas förslag som syftar till att minska de offentliga utgifterna. "Den statliga tjänsteman som bevisar att hans arbetsuppgift är helt eller i allt väsentligt utan gagn bör sålunda antingen erhålla avsked med bibehållande av intjänta pensionsförmåner samt ett skattefritt belopp och två årslöner eller efter eget val få en årslön skattefritt samt en ny tjänst med samma lön som den förra genom

omplacering", heter det bl. a. i motionen. En särskild "gagnlöshetsnämnd" skall enligt motionen inrättas, lämpligen i finansdepartementet.

Utskottet, som uppskattar motionärens ambition att minska statsutgifterna, finner dock metoden klart olämplig. De föreslagna åtgärderna blir med andra ord gagnlösa. Motionen bör med anledning härav avslås.

I motion 1984/85:2107 av Anders Högmark och Alf Wennerfors – båda moderater – behandlas förhandlings- och lönesystemet på den offentliga sektorn samt frågor som berör personalutvecklingen. I motionen hävdas att lönesystemen på den offentliga sektorn är stela och hittills dåligt anpassade till marknadens behov. Några belägg för detta anförs inte i motionen och inte heller var dessa brister finns. Vi strävar efter, säger motionärerna, ett mera flexibelt marknadsorienterat lönesystem med individuell lönesättning på alla nivåer.

Utskottet konstaterar, när det gäller förhandlings- och lönesystemet på den offentliga sektorn, att några förändringar inte nu är aktuella. Det bör enligt utskottets mening åligga parterna på arbetsmarknaden att träffa avtal om bl. a. löner och allmänna anställningsvillkor. Det innebär också att parterna har ett stort samhällsekonomiskt ansvar i förhandlingsarbetet. Att eventuellt utfärda riktlinjer för riksdagen i förhandlingsfrågor bör enligt utskottet ankomma på riksdagens lönedelegation.

Utöver detta redovisar utskottet förändringar som har skett i det statliga lönesystemet. Sedan 1978 kan man på myndigheten lokalt förhandla om anställningsvillkor för tjänster och tjänstemän enligt det s. k. L-ATF-avtalet. För chefsbefattningar finns ett särskilt avtal för individuell lönesättning. En annan möjlighet är kontraktsanställning med individuell inplacering. Inom televerket har införts inslag av resultatlön.

Utöver detta är numera de flesta statliga tjänster inplacerade i rörliga lönegrader vilket gör lönesystemet mer flexibelt. I 1984–1985 års avtalsrörelse har vidare parterna träffat avtal om att införa s. k. marknadslönetillägg.

Mot denna bakgrund, herr talman, bör motion 1984/85:2107 avslås i sin helhet. Jag yrkar således bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 1984/85:15 och avslag på de två motionerna 1984/85:1187 och 1984/85:2107.

Anf. 67 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Låt mig först konstatera en självklarhet, nämligen att moderata samlingspartiet inte har något till övers för en statlig inblandning i form av inkomstpolitik. Vi anser på samma sätt som utskottsmajoriteten att detta är en fråga för parterna. Men det är litet skillnad mellan att diskutera förhållandena på den privata sidan och att diskutera förhållandena på den offentliga sidan, framför allt den statliga där självfallet staten är en av parterna. Rimligtvis måste då arbetsgivarverkets ledning ha någon form av intention från statsmakten. Därför kunde det ha haft ett visst intresse att regeringspartiets företrädare och utskottsmajoriteten hade tyckt till någonting om den statliga lönepolitiken och de statliga lönesystemen – om man nu inte är så gruvligt oense inom majoriteten. Det lät ju så när vpk:s talesman sade vad han tyckte om individuell lönesättning.

Statlig personalpolitik

Jag skall upprepa min fråga till Gustav Persson: Vilken är utskottets uppfattning om det nuvarande systemet med följsamhetsklausuler – PUG:ar, LUG:ar och ventiler? Just nu borde åtminstone ventilerna ha ett väl snabbt luftdrag igenom sig för att tåla någon form av diskussion. Är det nuvarande systemet nöjaktigt, Gustav Persson? Innebär det i så fall ett avståndstagande från finansministern, som klart dömer ut det? Vad önskar utskottet av framtiden när det gäller lönesystemet? Ni tycker att det hittillsvarande utvecklingsarbetet med mer individuell lönesättning har varit bra. Vilka idéer om framtiden har ni?

Gustav Persson sade att motionen angående den statliga lönepolitiken inte påtalade några brister. Problemet har väl varit att rekrytera och behålla kompetent folk på datasidan. Våra tekniska högskolor dras med stora problem. Kvalificerade lärare lämnar dem. På område efter område där det finns marknadskonkurrens hotar kompetenta anställda att lämna den statliga arbetsgivaren. Är inte detta brister?

Även om vi inte i detalj har påpekat detta, borde väl utskottsmajoriteten ha litet hum om vad som händer ute på den svenska arbetsmarknaden. Min fråga återupprepas: Vad har socialdemokraterna för uppfattning om de framtida lönesystemen? Vad vill man göra i framtiden? Vill man avbryta ansträngningarna att hitta en mer individualiserad lönesättning?

Anf. 68 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! Först vill jag framhålla att finansministern inte har utdömt lönesystemen och förhandlingssystemen på den svenska arbetsmarknaden. Vad han har sagt är att det inte bör finnas följsamhetsklausuler, och det är något helt annat. Vi kan nu konstatera att det finns inga följsamhetsklausuler i de uppgörelser som träffats under året, och det visar väl att det har skett en förändring.

Anders Högmark frågar om vi inte är för förändringar. Utskottet redovisar en rad förändringar som skapar ett mer flexibelt system. Men Anders Högmark och Alf Wennerfors vill öka lönespridningen på ett sätt som socialdemokraterna ur fördelningssynpunkt aldrig kan acceptera. Det är bakgrunden till att vi avstyrker er motion, Anders Högmark.

Vidare för ni ett resonemang om att man skall förhandla i efterhand. Det har diskuterats under många år inom fackföreningsrörelsen, och det har visat sig omöjligt att tillämpa en sådan ordning. Det är ju alltid det förväntade löneutrymmet man förhandlar om. Det går inte att ha ett system inom den statliga sektorn och ett annat inom den privata. Helt naturligt är det omöjligt.

Anf. 69 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! När det gäller lönesystemen, för att ta den frågan först, kan jag bara konstatera att arbetsgivarverkets styrelse väl borde kunna ge uttryck för någon uppfattning om vad statsmakterna har att erbjuda motparterna på det statliga området. Där finns en utomordentligt klar strävan att öka individualiseringen i lönesättningen – att öka lönespridningen, Gustav Persson!

Kontakter med arbetsgivarverket och dess styrelse skulle entydigt ge belägg för detta.

Vad jag frågar är: Går utskottsmajoritetens budskap ut på att säga stopp och belägg för vidare utveckling? Är det vpk:s tankar som känns oroväckande? Vad finns det för utskottsmajoritet i den frågan?

Jag tolkar det senaste inlägget så att nu får det vara slut med ökade inslag av chefslönetillägg. Nu får det vara slut på ansträngningarna att med motparterna komma överens om ett nytt lönesystem med ökade inslag av individuellt anpassade löner.

Herr talman! Sedan kan man väl konstatera att finansministern inte direkt har uttalat någonting om lönesystemen. Hans uttalande gällde förhandlingsordningen, sättet att förhandla, att det ena kollektivets förtjänstutveckling kopplas till det andra, att man kopplar priserna till lönerna, att man får stora överhäng till nästkommande år. Vad finansministern har sagt om detta skulle jag, om jag hade tid, kunna belägga med citat från ett otal debatter i kammaren.

Finansministern pekar också i årets kompetteringsproposition med tillfredsställelse på, precis som Ingvar Karlsson i Bengtsfors sade, att det är glädjande att dessa företeelser mer och mer har försvunnit. Men om det tycker utskottet egentligen inte någonting.

Mitt sammanfattande omdöme om utskottsmajoritetens inställning i den här frågan kvarstår: Gånge denna kalk ifrån oss!

Jag hoppas att Gustav Persson får uppleva hur statens motpart tar sitt ansvar och att regeringen, utifrån den konflikt som står hotande nära, kanske tvingas att något ompröva och utvärdera erfarenheterna av de gångna årens avtalsrörelser.

Anf. 70 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! Låt mig bara citera vad utskottet säger i sin sammanfattning: "Sammanfattningsvis ser utskottet positivt på den utveckling som skett av det statliga lönesystemet men är medvetet om att detta är partsfrågor där förändringar förutsätter kollektivavtal." Det är väl fullt klart. Man behöver bara läsa innantill, så vet man det.

Att vi avstyrker moderaternas motion är helt naturligt. Där finns en rad saker som Anders Högmark inte har redovisat här och som vi inte kan ställa upp på.

Ni säger t. ex. att ni tycker illa om likabehandlingsprincipen. Vad menar ni med det? Jo, ökad lönespridning på ett sätt som vi inte kan acceptera.

Ni vill ha bort offentlighetsprincipen, dvs. ingen skall få tala om vilken lön man har. Inte heller det kan vi acceptera.

Ni säger på ett ställe: "Effektiva och engagerande samarbetsformer bör enligt vår mening ges tillfälle att formas utan hinder av lagar och avtal, de fackliga organisationernas strukturer eller att sträva efter likformighet."

Vad är det ni vill ha? Vill ni gå vid sidan om MBL och avtal? Det skriver ni i er motion, och det är helt naturligt att vi inte kan acceptera detta.

Anf. 71 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Det finns säkert anledning att se över MBL. Det har vi motionerat om vid flera tillfällen.

Jag konstaterar att Gustav Persson tycker att man skall ha ett lönesystem som är offentligt. Alla löneuppgifter skall vara tillgängliga.

Det finns kanske fördelar med ett sådant system, men det finns också uppenbara nackdelar.

Det tycks vara så för socialdemokraterna att får man bara ha systemet offentligt, så kan man tänka sig en ökad spridning av löner.

Vad man nu säger är att man ser positivt på den utveckling mot mer marknadsinriktad lönesättning och större individuell spridning som förekommit under de år som gått. Detta står i betänkandet, och det sade också Gustav Persson.

Min fråga har ju varit: Vill ni fortsätta denna väg, vill ni fortsätta med mer differentierade löner? Vill ni driva den frågan?

Det besked som ges är ganska kluvet. Man kanske inser att man behöver denna utveckling, men ideologiskt är man rädd för att visa det och tala om det. Det är den vanliga kluvenheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt I:1

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (förhandlings- och lönesystemet på den offentliga sektorn)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 70 för hemställan i reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering, som ställdes mot

dels den i reservation 2 av Arne Fransson m. fl. anförda motiveringen,

dels den i reservation 3 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen,

godkändes med acklamation.

Punkterna I:2 och II

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Föredrogs

finansutskottets betänkanden

1984/85:22 om offentlig upphandling,

1984/85:23 om verkställd granskning av riksbankens förvaltning år 1984 samt disposition av riksbankens vinst (redog. 1984/85:15 och 19 samt förs. 1984/85:16),

1984/85:24 om ändring i lagen för Sveriges riksbank och i Bankoreglementet jämte vissa motioner om sedlar och mynt (förs. 1984/85:17) samt 1984/85:25 om sparande (prop. 1984/85:129 och 1984/85:100 delvis).

Anf. 72 TALMANNEN:

Finansutskottets betänkanden 22, 23, 24 och 25 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså finansutskottets betänkande 22 om offentlig upphandling.

Offentlig upphandling

Anf. 73 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Det verkar fullkomligt omöjligt att få socialdemokratiska riksdagsmän att förstå värdet av fri konkurrens. Alla förslag som väcks och alla initiativ som tas för att stimulera till en ökad konkurrens motarbetas. Det är egentligen ganska trist att socialdemokraterna så till den grad är fångade i sitt gamla förlegade tänkesätt att de inte förstår, eller kanske rättare sagt inte vill förstå, att fri konkurrens är något som är bra för alla parter och att det är något positivt.

Från borgerligt håll framför vi tunga argument. Ett större inslag av privat verksamhet innebär effektivitet och förbättrad service, större utbud och framför allt billigare produkter och tjänster. Men den socialdemokratiska majoriteten rycker på axlarna. De går inte att övertyga.

Finansutskottets betänkande 22 behandlar frågan om konkurrensen mellan kommunernas egenregiverksamhet och de privata företagen. Tio motioner behandlas i detta betänkande. Fem av dessa tar upp just konkurrensneutralitet.

I reservation 1, som är en gemensam borgerlig reservation, krävs en begränsning av myndigheters och förvaltningars egenregiverksamhet. Vi kräver en satsning på fri konkurrens.

När vi i november månad i fjol diskuterade den här frågan, sammanfattade utskottsmajoriteten sin syn på följande sätt: "Utskottet tar bestämt avstånd från att privata vinstintressen skulle vara styrande för verksamheten inom områden som tillgodoser grundläggande behov för breda samhällslager." Där har man i en distinkt formulering visat varför man är så negativt inställd till konkurrensneutralitet. Man bryr sig inte om att skattebetalarna drabbas genom en kostsammare egenregiverksamhet. Huvudsaken är tydligen att ingen företagare eller privatperson skall tjäna pengar. Det synsättet är helt främmande för oss moderater.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 1.

Så vill jag säga några ord om reservation 2. Vi moderater yrkar i denna reservation att NO ges större möjligheter att övervaka upphandlingsförordningen och dess tillämpning. Vi menar att en uppstramning av övervakningen

ytterligare skulle stimulera den fria konkurrensen. Offentliga organ skulle verkligen bemöda sig om en upphandling till lägsta pris.

Herr talman! Jag skall inte kommentera de övriga reservationerna utan vill endast till sist yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 4.

Anf. 74 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Jag är beredd att hålla med herr Fridolfsson i hans argumentering när det gäller egenregiverksamheten och reservationerna 1, 3 och 4.

Det är ju så att staten, kommunerna och landstingen nu beslutar om fördelningen av cirka två tredjedelar av landets totala resurser. Utgifterna är så stora att den totala offentliga sektorn uppvisar ett enormt underskott, och detta trots att Sverige har världens högsta skattetryck. Det är inte längre möjligt att ytterligare höja det totala skattetrycket. Vi kan inte år efter år ha en ordning med sjunkande reallöner och stigande offentlig konsumtion. Det är därför en tvingande nödvändighet att minska just de offentliga utgifterna. Denna nödvändighet gäller också den kommunala verksamheten. Det är väl mot den bakgrunden man får se utskottets diskussion med anledning av motionerna om bl. a. egenregiverksamheten.

För att nå en bättre effektivitet i den offentliga sektorn bör man pröva nya lösningar och inte bara köra på i gamla hjulspår. Detta kan ske genom att privata företag får möjlighet att erbjuda alternativ till offentliga lösningar. Då gäller det att införa större inslag av entreprenader och anbudsförfarande. Man bör också i det sammanhanget ändra och underlätta när det gäller upphandlingsförordningar och andra regler i den offentliga sektorn, så att detta kan ske. Privata inslag skulle också kunna öka valfriheten framför allt bland medborgarna.

En självklar förutsättning är att servicens kvalitet inte får försämras. Mycket talar för att just konkurrens på ett område leder till bättre kvalitet på verksamheten. Man får också en jämförelse beträffande effektivitet och utbud.

Det finns enligt vår mening alla skäl att gå vidare med daghem, vårdhem och läkarcentraler i privat regi. Kooperativa alternativ kan också visa sig särskilt intressanta.

Det är väl detta som vi ifrån den borgerliga sidan har tagit fram i reservation 1. Vi vill peka på att den offentliga egenregiproduktionen av varor och tjänster bör begränsas genom att man fortlöpande för över vissa delar till privat regi och på det sättet också försöker få ner kostnaderna för den offentliga sektorn. Det gäller inte bara den statliga sidan utan även den kommunala sektorn.

Som en följd av resonemanget i reservation 1 vill vi också försöka förändra förutsättningarna för att genomföra en sådan konstruktion. Då får man göra vissa översyner, bl. a. av momsreglerna vid upphandling. Det handlar också om en annan redovisning för den kommunala egenregiverksamheten, så att man får en jämförelse. Det är detta som reservationerna 3 och 4 – som egentligen är en följd av reservation 1 – handlar om.

När det sedan gäller reservation 5 har vi från centern tyvärr blivit ensamma om den. Det handlar om hur samhället vill forma möjligheterna för att uppnå en balans i hela landet. Även här skulle man kunna ta in den offentliga upphandlingen som en del i ett effektivt arbetsmarknads- och regionalpolitiskt instrument.

När den socialdemokratiska regeringen tillträdde skulle den lösa arbetslöshetssituationen radikalt. I dag har vi facit. Den öppna arbetslösheten har visserligen gått ned något, men i de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna sysselsätts betydligt fler i dag än när vi hade lågkonjunktur.

Just detta att man inte lyckats klara sysselsättningen när man haft en ganska kraftig högkonjunktur, visar att man också i detta sammanhang fått regionala skillnader mellan olika områden i landet. Den obalansen har förstärkts i och med den sysselsättnings- och strukturomvandling som sker i samhället.

Detta går stick i stäv med de regionalpolitiska mål som samhället har satt upp, och därför är det märkligt när man i utskottets motivering säger att myndigheterna inte skall väga in politiska motiv för att uppnå en upphandling. Det handlar ju inte om detta, utan det gäller att samhället skall ta in de målsättningar som riksdag och regering har beslutat om. Och då är det myndigheternas skyldighet att också förverkliga dem. Det är märkligt att utskottet kan säga att myndigheterna inte skall bry sig om detta.

Även om man tar regionalpolitiska hänsyn i en offentlig upphandling kan man mycket väl göra en fördelning ut på den privata sektorn. Det finns många småföretagare i varje kommun som skulle kunna ta över en del verksamhet i de kommunala förvaltningarna, och likadant är det på den regionala sidan i länen. Vi ser ingen skillnad här, i förhållande till den effektivisering som vi tidigare har varit med om i reservation 1.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 4 och 5.

Anf. 75 ERIC HÄGELMARK (fp):

Herr talman! Jag kommer främst att tala om den motion om en enhetlig redovisning av den kommunala egenregiverksamheten som behandlas i finansutskottets betänkande 22. Det är egentligen en relativt stor och viktig fråga, men utskottsmajoriteten tycks ha tagit ganska lätt på den. I betänkandet erinras om att frågan behandlades av utskottet hösten 1984. Då hänvisade utskottet till RRV:s promemoria Vägledning för beslut om egen regi och entreprenad. Med det avstyrker utskottet motionen.

I motionen begärs att riksdagen skall uttala att regeringen vid sina överläggningar med kommunförbunden och kommunerna aktivt bör verka för att få till stånd en enhetlig redovisning. Jag tycker att det är en skälig begäran.

En grov uppskattning visar att värdet av den företagskonkurrerande egenregiverksamheten överstiger 20 miljarder per år. Då inräknas bara varor och tjänster som privata företag normalt tillhandahåller. Skolväsendet, sjukvården m. m. ingår således inte.

Om myndigheternas verksamhet bedrivs i egen regi, utestängs de privata

företagen från en stor marknad, främst inom landet. Det tycker vi motionärer är fel.

Jag har tidigare konstaterat att myndigheter och förvaltningar har en stor egen produktion av varor och tjänster. Jag menar att denna egenproduktion skall begränsas.

Inom områden där det finns en fungerande konkurrens skulle effektivitet och service påverkas positivt om privata företag anlitades i avsevärt större utsträckning än vad som i dag sker. Det gäller t. ex. transporter, renhållning, byggnation och underhåll av fastigheter. Men också i fråga om mer traditionella samhällsuppgifter som vård och utbildning borde privata initiativ tas till vara mer än vad som nu görs. Ett större inslag av privata företag, som alltid har eller riskerar att få konkurrens, skulle också här kunna innebära förbättrad service, mångfald och kostnadsnedsättning.

Det är viktigt att all offentlig upphandling sker på affärsmässiga grunder och att man har tillgång till kalkylsystem som möjliggör rättvisa jämförelser mellan egenregiverksamhet och entreprenad. I detta sammanhang bör man också ta hänsyn till bestämmelserna för mervärdeskatten, som i vissa fall ger konkurrensnackdelar för de privata företagen.

Mot denna bakgrund är det nödvändigt att all kommunal egenregiverksamhet och kostnaden därför redovisas offentligt varje år. Det är speciellt viktigt att kommunerna även redovisar de redovisningstekniska mallar som de går efter när de bestämmer de totala kostnaderna för egenregiverksamheten. Det är också nödvändigt att kommunerna åläggs att då och då gå ut på den öppna marknaden och ta in anbud på den verksamhet som drivs i egen regi.

Därmed yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3 och 4.

Anf. 76 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I utskottets motivering för avslag på de motioner som kräver en översyn av upphandlingskungörelsen – och som återfinns i betänkandet på s. 7 – anförs att regeringen redan nu har möjlighet att göra avsteg från principen om affärsmässighet och att det är olämpligt att statliga myndigheter gör sådana bedömningar.

Det är riktigt att regeringen har denna möjlighet, men det är också ett faktum att den utnyttjas dåligt. Flera mycket uppmärksammade affärer har genomförts, och trots upprörda kommentarer från anställda inom svensk industri har man i de fallen låtit order gå utomlands.

För några år sedan köpte exempelvis försvaret lågspaningsradar från ITT i stället för från LM Ericsson. I höstas köpte SJ en stor färja från Norge i stället för att handla med Uddevallavarvet, för att ta ett annat exempel.

Vpk anser att detta är en felaktig politik. Utskottet hänvisar till GATT-överenskommelser, som skulle hindra att man t. ex. handlar mera svenskt. Man talar om målmedveten upphandling och om en vidare syn på det man kallar för affärsmässighet. Nu är det så att bl. a. USA, som är den starkaste ekonomiska makten inom den väst-kapitalistiska världen, för sin del har en "Buy American Act". Det är en regel som säger att om det finns en inhemsk

leverantör, skall offentlig upphandling ske där. Bara om amerikansk producent saknas kan offentlig upphandling ske utomlands.

Herr talman! Så här långt behöver inte vi gå, utan vi bör genom en översyn av upphandlingskungörelsen för vår del *göra det möjligt* att ta andra hänsyn än rent affärsmässiga, dvs. oftast se till priset och låta detta vara avgörande.

Som det sägs i vpk-motionen skulle en förändring av offentlig upphandling, vid sidan av regeringens möjligheter att göra avsteg från affärsprincipen, ge till resultat att också kommuner och landsting skulle kunna handla mera hemma. Det gäller inom landet, men det gäller också inom en region där man annars via samma organ – dvs. kommuner och landsting – har att bekosta arbetslösheten, som delvis är en följd av utrikes "inhandling".

Herr talman! För dem av kammarens ledamöter som har svårt att vid en snabb blick på reservationer och motioner uppfatta de skillnader som finns mellan centern och vpk i dessa frågor, vill jag peka på det avsnitt i centerreservationen där man skriver att man bör överväga vilka områden av kommunal verksamhet som kan tas över av privata företag.

En ökad privatisering av samhällets verksamheter kan inte accepteras av vpk, och jag yrkar därför bifall till reservation 6 av Hans Petersson i Hallstahammar.

Till centerns representant skulle jag vilja ställa följande fråga: Om ni anser att den kommunala upphandlingen bör styras så att man kan handla i hemmaregionen eller av kommunens eller regionens egna företag – hur skulle ni då kunna nå motsvarande styrning av upphandling av t. ex. förbrukningsmaterial, produkter, insatsvaror och tjänster, om man ger ansvaret för verksamheten till ett privat företag?

Centern har här – liksom i de flesta frågor – hamnat i kläm mellan den allmänt positiva välviljan, som man för fram som politiskt budskap till väljarna, och önskan att ytterligare gynna privatkapitalismen och minska samhällets inflytande. Vi beklagar det, och vi hade gärna sett att centerpartiet i dessa frågor hade varit mer konsekvent när det gäller inställningen till att gagna samhällsverksamheten på olika områden.

Anf. 77 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Som tidigare talare har sagt är det bara ett halvår sedan vi diskuterade motioner med samma innebörd som de som behandlas i detta betänkande. Beträffande val av regiform påpekade vi då som i dag att när det gäller att välja privat eller offentlig regi finns det en av riksrevisionsverket upprättad promemoria, kallad Vägledning för beslut om egen regi och entreprenad.

Det är inte så, som Filip Fridolfsson påstod, att vi socialdemokrater inte inser värdet av konkurrens. Men när det gäller valet mellan egen regi och utomstående leverantörer är det viktigt att också väga in andra saker. Samhällsorgan har ju också andra uppgifter som man får ta hänsyn till.

Ni bryr er inte om konkurrens, sade Filip Fridolfsson. Det gör vi, men vi bryr oss också om *alla* medlemmar i samhället, deras sociala välbefinnande och deras behov på för alla människor väsentliga områden. Riksrevisionsver-

Offentlig upphandling

ket följer noga upp dessa avvägningar, och under sommaren 1985 kommer en reviderad promemoria att redovisas. Kommunförbundet har också utarbetat en handbok som berör kalkylering och regiformer. Den är föremål för revidering. Det finns därför ingen som helst anledning att ändra den uppfattning riksdagen hade i början av detta riksmöte. Majoriteten i utskottet yrkar därför avslag på den motion som följs upp i reservation 1, som jag yrkar avslag på.

I reservation 2 från moderaterna tar man upp frågan om upphandling av datatjänster och utgår från ett upphandlingsärende som ännu inte är avslutat. Det finns entydiga regler i upphandlingsförordningen om myndigheters – i detta fall DAFA:s redovisningsskyldighet. Någon uppstramning av de bestämmelserna anser inte utskottsmajoriteten behövs. Det åligger riksrevisionsverket att övervaka efterlevnaden av bestämmelserna. Utskottet avstyrker här en skärpning av bestämmelserna så som förordas i reservation 2, som jag yrkar avslag på.

Förslag om att momsreglerna skall ses över, så att vi får konkurrensneutralitet mellan offentliga myndigheter och enskilda företag vid val av regiform, har vid flera tillfällen behandlats av skatteutskottet. Motionen om sådan översyn har avstyrkts med hänsyn till att mervärdeskatteutredningen håller på att kartlägga den kommunala verksamhet där skatten kan verka konkurrensbegränsande. Utredningen har ännu inte slutbehandlat frågan. Utredningens förslag bör avvaktas, och vi avstyrker därför motionen. Jag yrkar avslag också på reservation 3.

I reservation 4 tar man upp frågan om att regeringen bör verka för en enhetlig redovisning för den kommunala egenregin. Det är också en fråga som behandlades av utskottet i början av detta riksmöte. Vi framhöll även då att kommunerna arbetar med ett upphandlingsreglemente som har samma sakliga innebörd som de statliga upphandlingsbestämmelserna. För beslut om egen regi eller entreprenad är riksrevisionsverkets promemoria vägledande också i den kommunala verksamheten. Här pågår ett utvecklingsarbete inom kommunförbunden. Målsättningen för det arbetet är att skapa förutsättningar för en enhetligare och enklare kommunal redovisning. Mot den bakgrunden yrkar jag avslag också på reservation 4.

I reservation 5 från centerpartiet och i reservation 6 från vänsterpartiet kommunisterna begärs en översyn av upphandlingsförordningen, så att den kan utnyttjas mer som styrmedel i arbetsmarknads- och regionalpolitiken.

Enligt utskottets mening bör det ankomma på regeringen att göra sådana bedömningar som innebär avsteg från principen om affärsmässighet vid offentlig upphandling. Det är också möjligt inom ramen för de regler som anges i upphandlingsförordningen. Regeringen har ju här en överblick, och det är väldigt viktigt i sådana här sammanhang. Det måste vara olämpligt att ålägga statliga myndigheter att göra bedömningar i dessa frågor. Det är ju en uppgift för politikerna att ta ställning till sådana här saker. Avslag yrkas därför på reservationerna 5 och 6.

Herr talman! Efter alla dessa avslagsyrkanden vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter i finansutskottets betänkande nr 22.

Anf. 78 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Bara en kort fråga till Roland Sundgren: Om ett privat alternativ är bättre, effektivare och billigare än kommunernas egenregiverksamhet, bör man då välja det privata alternativet?

Anf. 79 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Vi har ju tidigare här i kammaren diskuterat den offentliga upphandlingen och att man skulle kunna ändra upphandlingsförordningen, bl. a. av regionalpolitiska hänsyn.

Vi har den uppfattningen att det i många frågor är sneda förhållanden. Folk uppfattar upphandlingen som väldigt konstigt i det här sammanhanget. Jag kan anföra ett belysande exempel från min egen kommun. Från arbetsmarknadsverkets sida har man anslagit en mängd miljoner i form av arbetsmarknadspolitiska medel av lokaliseringsstöd till ett företag. Pengarna skulle användas till att bygga upp en tillverkning av bl. a. timmerhus. När arbetsmarknadsverket sedan ger stöd till ett annat företag som skall köpa de här timmerhusen, hänvisar man till upphandlingsförordningen och säger att anbud skall lämnas. Det får till följd att ett företag i ett annat land får ordern i fråga. Det kan uppfattas som ganska konstigt att man inom nämnda kommun, efter det att samhället givit stöd för uppbyggande av en verksamhet, rycker undan företagets möjligheter att leverera. Folk har svårt att förstå just en sådan här behandling.

Vi menar att man bör kunna ta hänsyn till sådana här saker vid tillämpningen av upphandlingsförordningen. Det skulle inte utgöra något hinder för den privata verksamheten. Det gäller både lokalt och regionalt.

Anf. 80 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I mitt huvudanförande försökte jag anföra några skäl till det yrkande som framställts både från oss i vpk och från centerns sida. Men det gick inte Roland Sundgren särskilt mycket in på. Han upprepade egentligen bara det som står i utskottsbetänkandet om att det är möjligt inom ramen för de regler som anges i upphandlingsförordningen att göra bedömningar som i sig kan innebära avsteg från principen om affärsmässighet vid offentlig upphandling.

Utöver de exempel som jag anförde i mitt huvudanförande vill jag ge ett exempel på hur det kan vara i ett ganska aktuellt fall. Vad jag åsyftar har att göra med den mycket omfattande reparations- och ombyggnadsverksamhet som förekommer i våra äldre bostäder och byggnader. I det sammanhanget har man stött på det mycket stora problemet med asbest, som det gäller att komma till rätta med.

Det har visat sig att det i kommunerna runt om i landet finns firmor som har specialiserat sig på saneringsarbeten och därmed asbestsanering, men som egentligen inte har vare sig kunskaper, utbildad personal eller ordentlig utrustning för detta ändamål. De har emellertid lämnat så låga anbud att kommunerna har ansett sig tvingade att anta dem. Det finns också exempel med statliga byggnader i detta sammanhang. Det är helt uppenbart att detta

Offentlig upphandling

är olämpligt och olyckligt. Bl. a. på detta område vore det angeläget att få förändringar till stånd så att det klarare ges uttryck för att man inte behöver vara så bunden vid affärsmässiga principer.

Anf. 81 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Filip Fridolfsson ställde frågan huruvida man skall välja det privata alternativet om det är bättre och billigare. Det är naturligtvis sådana här avvägningar som görs, men myndigheter och kommunala organ har också många andra hänsyn att ta – Tore Claeson nämnde några saker som bör komma med i bilden. De har också behov av att utveckla en egen kompetens, och de har ansvar på ett annat sätt inför kommunmedborgarna som inte utan vidare kan överföras på privata entreprenörer. Alla sådana här frågor tas upp i den vägledning som riksrevisionsverket har utarbetat. Det är alltså inte riktigt så enkelt som Filip Fridolfsson vill göra gällande.

När det gäller upphandlingsöverenskommelsen skall kommunerna i sak hantera den på samma sätt som staten gör. Även politiska bedömningar kan mycket väl komma att göras, bl. a. av det slag som Tore Claeson nämner. De stora övergripande hänsynen är emellertid politiska ställningstaganden, och dem ankommer det på politikerna att ta.

Det har nyligen gjorts en översyn av upphandlingsöverenskommelsen, varvid det har framhållits bl. a. att det skall tas hänsyn till statliga och kommunala myndigheter i samband med teknikupphandling.

Genom att det finns en vägledning, som också stöds av Kommunförbundet, har vi stort förtroende för att de rätta bedömningarna görs i dessa fall.

Anf. 82 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Roland Sundgrens svar var både undanglidande och avslöjande. Jag tror att sanningen är den att Sundgren icke vill ha ökad konkurrens på detta område.

Jag noterade att Tore Claeson i sitt huvudanförande sade följande: En ökad privatisering på det kommunala upphandlingsområdet är vi i vpk mot. Jag har en känsla av att Sundgren och Claeson står varandra mycket nära när det gäller just denna sak.

Anf. 83 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Jag tycker att Roland Sundgren och utskottet använder en underlig formulering i betänkandet. I utskottsmajoritetens skrivning talas det om att göra bedömningar av "politisk natur". Är det så, herr Sundgren, att myndigheterna inte skall följa de politiska mål som riksdag och regering sätter upp? Jag kan inte tolka det på annat sätt än att innebörden i utskottets skrivning är sådan. Eller skall man tolka saken så, att socialdemokraterna inte har något regionalpolitiskt mål i sin ekonomiska politik?

Anf. 84 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Till Filip Fridolfsson vill jag säga att det finns områden där det är viktigt att det inte är det privata vinstintresset som i första hand skall

styra utan där det är kvalitet och rättvisa som är det viktigaste, områden där man skall tillgodose alla medborgares behov. Jag har anledning att säga detta, eftersom Filip Fridolfsson tog upp sådana saker som vård och utbildning. Där är det utomordentligt viktigt att dessa behov tillgodoses rättvist och att man har ett demokratiskt inflytande.

Sedan är det ju så Rolf Rämgård – det är vi överens också med moderaterna och folkpartiet om – att upphandlingsförordningen skall följas. I annat fall blir det nästan ren anarki på det här området. Detta måste de statliga myndigheterna göra. Är det sedan så, att man skall ta politiska hänsyn, då ankommer detta på politikerna och inte på de statliga myndigheterna. De har att följa upphandlingsöverenskommelsen. På den punkten råder en bred enighet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslutet redovisas efter debatten om finansutskottets betänkande 25.)

Anf. 85 TALMANNEN:
Kammaren övergår nu till att debattera finansutskottets betänkande 23 om verkställd granskning av riksbankens förvaltning år 1984 samt disposition av riksbankens vinst.

Riksbankens förvaltning

Anf. 86 HUGO HEGELAND (m):
Herr talman! Riksbanksfullmäktiges förvaltningsberättelse innehåller onekligen många intressanta fakta. Läser man den litet noggrannare är emellertid inte bilden fullt så glättad som den annars kan framstå. Det framgår där tydligt att det myckna talet om att statsupplåningen numera i allt väsentligt sker utanför banksektorn är en sanning med betydande modifikation. Visserligen kan man peka på att bankernas innehav av statsobligationer under 1984 sjönk. Å andra sidan ökade riksbankens förvärv av statspapper desto mera. Det framgår också av årsberättelsen att en mycket stor del av upplåningen var av kortfristig karaktär. Detta är inget annat än en återspegling av den konflikt när det gäller placeringsplikten som utlöstes av den mycket stora skillnaden mellan marknadsräntan och räntan på prioriterade obligationer. Därmed sammanhänger det faktum att det inte på längre sikt emitteras några riksobligationer med längre löptid och konkurrenskraftig ränta.

Vi har i en reservation till utskottets betänkande understrukit att de likviditetsindragningar som sker från näringslivet inte är utan problem för riksbanken. Riksbanken har försökt kompensera en minskad marknadsmässig upplåning. Motivet för dessa likviditetsindragningar är att de skall verka återhållande på lönebildningen, men det återstår att visa den effekten. I realiteten är det här fråga om ett slags temporära skatter på näringslivet, men det kallar man det naturligtvis inte för utan man benämner det likviditetsin-

dragningar. Dessa stabiliseringspolitiskt motiverade ingrepp är något av ett mellanläge mellan finanspolitik och penningpolitik och är naturligtvis rätt svåra att komma åt.

När riksbanken därför, herr talman, omsätter företagens räntelösa fondavsättningar i statspapper uppstår "oförtjänta" vinster. De behöver ju inte betala marknadsränta på de likvida medlen. Därför är det i realiteten fråga om en dold beskattning. Vad riksbanken nu vill göra och som framgår av berättelsen är att man vill påskynda denna överslussning av fondmedel till statskassan. Under senare tid har man således praktiserat att köpa statsskuldsväxlar hos riksgäldskontoret till 12 % ränta för att sälja dem till en ränta på kanske 14 % och gör omgående en vinst på två procentenheter. Men detta är en mycket temporär lösning. I längden löser det inte problemen. Det betyder inte att man inte monetariserar, som vi säger på fackspråket, budgetunderskottet, men i realiteten är det en mycket hög likviditet hos dessa lånemedel.

Herr talman! Det motsägelsefulla i denna politik är att man först säger att man skall öka investeringstakten hos företagen, och då vill man driva fram en ökad lönsamhet. Sedan drar man in vinstmedlen till statsverket, och de kommer in på räntelösa konton. Just när riksbanken företar dessa operationer gör den en s. k. oförtjänt vinst. Och det är inte fråga om små belopp. Under senare tid har riksbanken hos riksgäldskontoret köpt statsskuldsväxlar till betydande belopp.

På det här sättet drogs under 1983 in ca 9,2 miljarder kronor från näringslivet. I år kommer likviditetsindragningen att uppgå till 15 miljarder kronor. Men dessa pengar skall så småningom betalas tillbaka till företagen – de får stå räntelösa i fem år – och då får man en motsatt effekt och en ökande likvidisering av ekonomin och därmed en press uppåt på priserna. Det är därför vi anser att riksbanken bör noggrant eftersträva att föra en marknadsmässig penningpolitik.

Nya regleringar för att bemästra den påfrestning som följer av de stora budgetunderskotten skjuter inte bara problemen på framtiden utan förvärrar dem i realiteten. Vi har hävdat det tidigare, och det påpekas också i utskottets betänkande, att det gamla systemet med prioriterade statsobligationer till konstlat låg ränta och den nya ordningen med likviditetsindragningar från företagen bör upphöra, och att marknadsmässig finansiering av statsskulden skall tillämpas. Det är angeläget att svenska folket får reda på vad denna växande statsskuld kostar och att man inte försöker komma undan med lägre ränta.

Herr talman! Med hänvisning till det sagda yrkar jag bifall till vår reservation till finansutskottets betänkande 23.

Anf. 87 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 23 rör i allt väsentligt riksbankens förvaltning för 1984 och dispositionen av riksbankens vinst. Vi har från centerns sida inte funnit anledning att i det sammanhanget ta upp en diskussion om de kreditpolitiska och allmänt samhällsekonomiska perspek-

tiv och omständigheter som reglerar riksbankens verksamhet. Det resultat som riksbanken presenterar och som här från finansutskottet är föremål för vissa kommentarer är i allt väsentligt en produkt av det statsfinansiella läget. Jag vill betona att vi från centerns sida inte funnit anledning till anmärkning mot riksbankens förvaltning men väl mot den politik som påverkar riksbankens verksamhet. Jag ber därför när det gäller omständigheter som styr riksbankens verksamhet, nämligen placeringsplikt, likviditetsindragningar och allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken, att få hänvisa till de ställningstaganden som vi från centerns sida gjort i andra sammanhang, t. ex. i finansutskottets betänkande nr 8.

Till vad Hegeland här nyss har sagt beträffande prioritering av obligationsmarknaden vill jag säga att den diskussionen i och för sig kan tas upp i dag, men det är litet långsökt att göra det under den här speciella punkten om riksbankens förvaltning. Rent allmänt får man säga att det är önskvärt att komma i ett läge där all prioritering kan undvikas och där marknaden är helt fri. Det är dock en i vissa avseenden komplicerad fråga och tarvar alltså något mer omfattande överväganden än som kan ske under rubriken Riksbankens förvaltning.

Anf. 88 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Likviditetsökningen i den svenska ekonomin har sitt ursprung i vad jag vill kalla den slappa budgetpolitik som fördes under de sex borgerliga regeringsåren, då budgetunderskottet ständigt växte. Även om vi under de socialdemokratiska regeringsåren lyckats dämpa ökningen något är den stora likviditet som finns i näringslivet och även inom den kommunala sektorn fortfarande ett stort problem. Hur vi finansierar budgetunderskotten är därför viktigt. Kan vi dra in denna överlikviditet utan att riskera en press uppåt på räntorna är det en viktig del av den ekonomiska politiken.

Det är mot den bakgrunden som likviditetsindragningar, bundna till konton i riksbanken, måste ses. De har på intet sätt minskat investeringarna inom svensk industri. Vi kan tvärtom konstatera att vi har mycket kraftiga ökningar av investeringarna, inte minst för närvarande. Här har riksdagen ställt upp bakom fullmäktige i riksbanken, som lever upp till de allmänna riktlinjer som dragits upp för den ekonomiska politiken. Det finns därmed all anledning att yrka avslag på den reservation som moderaterna avgivit under punkt 1, där man yrkar att riksdagen skall ge riksbankens fullmäktige till känna att statsskulden skall finansieras på ett mer marknadsmässigt sätt.

Med det här, herr talman, yrkar jag bifall till finansutskottets hemställan i betänkande nr 23.

Anf. 89 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Anledningen till att jag yrkade bifall till vår reservation, som avser punkt 1, är naturligtvis att den innehåller tungt vägande synpunkter. Nu säger Roland Sundgren att anledningen till den stora statsupplåningen är "den slappa politik som fördes under den borgerliga regeringstiden". Men när den borgerliga regeringen lämnade över makten till socialdemokraterna

uppgick statsskulden till 330 miljarder kronor. I dag uppgår den till 580 miljarder kronor. Det betyder att skulden har ökat i dubbelt så snabb takt under socialdemokraternas regeringstid som under den borgerliga tiden. Om politiken på den tiden var slapp, vet jag inte vilket ord som är lämpligast för att beskriva den snabba ökning av statsskulden som ägt rum sedan dess!

Roland Sundgren talade om kraftiga investeringsökningar. Det är snarare prognoser än fakta. I kompletteringspropositionen skrivs ju alla siffror upp, men vi har ännu inte sett hur det går. Om investeringsökningarna är så kraftiga är det fullständigt obegripligt hur näringslivet kan ligga med en utlåning på 75 miljarder i statsskuldsväxlar till riksbanken och riksgäldskontoret.

Anf. 90 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Att statsskulden ökar även om vi har en socialdemokratisk regering är ganska naturligt – det är ju arvet från de år som "borgarna" regerade. Nu består budgetunderskottet helt av räntor. I övrigt har vi alltså ett överskott när det gäller statens budget.

Det skulle vara intressant att få svar på en fråga, nämligen: Hur mycket skulle budgetunderskottet öka med moderaternas "marknadsmässiga finansiering av statsskulden"? Det vore en mycket intressant uppgift att få. Det blir ytterligare några miljarder för statskassan att låna upp.

Anf. 91 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Tvärtom! Om ni fortsatt den politik som fördes 1982 skulle ju ökningstakten bara ha blivit hälften av den som socialdemokraterna nu kan redovisa. Det är det enklaste svaret.

Anf. 92 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Skall vi inte betala räntorna på de lån som har tagits då?

Anf. 93 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jo, därmed skulle man kunna helt eliminera budgetunderskottet. Men det är summan av budgetunderskotten som leder till en ökad statsskuld. Ett visst budgetunderskott är oundvikligt. Men statsskulden har ju ökat genom socialdemokraternas enorma utgiftsexpansion sedan 1982.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om finansutskottets betänkande 25.)

Anf. 94 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera finansutskottets betänkande 24 om ändring i lagen för Sveriges riksbank och i Bankoreglementet jämte vissa motioner om sedlar och mynt.

Anf. 95 Tredje vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att ställa något säryrkande utan för att rikta en fråga till utskottets representant. I sitt betänkande 1983/84:34 skriver finansutskottet följande:

"Enligt myntverket skulle en myntserie i framtiden kunna bestå av valörerna 10 öre, 50 öre, 1 krona, 5 kronor och 10 kronor, åtföljda av sedelserien 50 kronor, 100 kronor, 500 kronor etc. Enligt utskottets mening skulle detta bli en konsekvent uppbyggd valörserie och bör därför övervägas."

Denna skrivning har skrämt mig något. Jag har ställt mig frågan: Är vi på väg att glida över till 10-kronorsmynt och en avveckling av alla sedlar under 50 kronors värde? Min personliga uppfattning är att vi skall behålla 10-kronorssedeln. Det har jag även framhållit i en motion.

I årets betänkande från finansutskottet, nr 24, är det väldigt svårt att läsa ut utskottets inställning till ett behållande av 10-kronorssedeln. I sitt svar på min motion skriver utskottet:

"Då något förslag om slopande av 10-kronorssedeln inte föreligger, saknas enligt utskottet skäl att nu aktualisera införandet av den i sedelsammanhang helt främmande valören 25 kr."

Men på samma sida något tidigare skriver utskottet:

"Utan att ta ställning till frågan om 10-kronorssedeln bör ersättas av ett mynt anser utskottet att riksbankslagen bör kunna ändras så att *riksbanken inte längre skall ha skyldighet att utge 10-kronorssedlar.*"

Jag vill fråga utskottets representant: Är utskottet berett att utmönstra 10-kronorssedeln ur sedelsortimentet?

Jag anser det alltså vara helt felaktigt att ha mynt ända upp till 50 kr. Jag bor väldigt nära Norge. Jag har roat mig med att ringa runt till köpmän och banker i gränstrakterna. I Norge har man ett 10-kronorsmynt, som är väldigt impopulärt. Polletten kallas det. Samtliga banker och köpmän som jag har talat med säger att 10-kronorsmyntet är väldigt impopulärt. För att serva sina kunder åker man från en bank över till norska sidan och växlar in en massa sedlar så att man har 10-kronorssedlar, vilka ännu finns kvar i Norge.

Utskottet är tydligen berett att utmönstra 10-kronorssedeln. Men jag tycker att det är fullständigt orimligt att vi skall ha mynt ända upp till 50 kronors värde. Jag har motionerat om införandet av en 25-kronorssedel. I Danmark har man som alla vet en 20-kronorssedel. Jag är beredd att även diskutera en sådan. Är det lättare att nå enighet om en 20-kronorssedel, må det vara hänt. Utskottet säger att det är en helt främmande valör. Är 20-kronorssedeln mer bekant så gärna för mig. Vad jag vill är att få en sedel i lägre valör än 50 kr.

Då säger någon: Men vi skall ju minska antalet sedelvalörer. Ja, jag har i min motion förklarat att man då bör ta bort 50-kronorssedeln, som aldrig har rönt någon ordentlig omsättning i Sverige. Riksbankens statistik visar att 50-kronorssedeln aldrig har varit populär. Jag ber kammarens ledamöter se

efter i sina plånböcker hur många 10:or, 50-lappar och eventuellt högre sedelvalörer ni har. Då kommer ni att märka hur få 50-lappar ni har. Det finns så väldigt få i cirkulation, därför att 50-kronorssedeln är impopulär.

Min fråga till utskottets representant är alltså: Är ni beredda att utmönstra 10-kronorssedeln, eller kan ni lugna mig med att det inte är aktuellt?

Anf. 96 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Bara några ord i anslutning till finansutskottets betänkande 1984/85:24. Utskottet har där bl. a. behandlat min motion 1984/85:1184, i vilken jag tillåtit mig några reflexioner om konsekvenserna av det svenska penningvärdets fall.

Visst är det bra att vi gör oss av med 5-öringar och 25-öringar vid det här laget. Men för den som fick sin uppfattning om penningar och penningars värde för en dryg mansålder sedan eller mera, när man ännu kunde få något för fem eller tio öre, åtminstone i gottkiosken, har penningvärdets fall – och förfall – i allt raskare takt upplevts med ökande beklämning. Enklast kan det kanske avläsas på frimärksvalörerna och tidningspriserna. Vad som då var ören är nu kronor.

På 40 år har penningvärdet reducerats till en tiondel av vad det en gång var. Men våra enkronor – som alltså nu motsvarar dåtidens 10-öringar – är lika stora *nu* som *då*, men inte längre av silver utan av någon obestämd metallegering. Jag tycker de är alldeles för stora för att vara värda så litet – men det är kanske ett karakteristikum för inflationsmynt, om man tänker tillbaka till 1700-talet.

Vad jag därför vördsamt har ifrågasatt är om man inte borde gå litet radikalare fram, ta konsekvensen av vad som hänt och dividera värdet av våra betalningsmedel, mynt såväl som sedlar, med tio, exempelvis genom att ersätta de nuvarande enkronorna med nya mynt av tioöringsstorlek, måhända av rent silver, osv. så att vi i stället får en tiokrona av samma storlek som vår nuvarande enkrona. Av pressen har framgått att näringslivet tycker det nu påtänkta tiokronorsmyntet är för stort. Den av mig föreslagna nya kronan skulle kunna benämnas ny (svensk) krona, NSkr.

Jag är naturligtvis medveten om att detta är en lång och komplicerad process, som förmodligen också implicerar våra nordiska grannar, men sådana här myntrealisationer gjordes – om jag minns rätt – i Frankrike av de Gaulle och lär nu vara på gång i Italien, där man vill ersätta 1 000 gamla lire med en ny lira. Detta är nämligen den ofrånkomliga konsekvensen – vid en eller annan tidpunkt – av en fortgående och ohejdad inflationsprocess, och har förmodligen också en psykologisk-pedagogisk effekt inom och utom landet.

Finansutskottets moderater har i ett särskilt yttrande uttalat att den "sedel- och myntreform" som jag förespråkat "blir *under alla omständigheter nödvändig* att genomföra inom en överskådlig framtid" och att man kanske ändå inte bör vänta till dess kronans värde fallit till en ettörings.

Det sägs i yttrandet också att en sådan reform fordrar mycket förberedelsearbete. Jag är givetvis medveten därom. Men jag undrar om det inte vore

skäl att inarbeta sådana här små och successiva avvecklingar av småmynt, som nu är aktuella, i en större medveten plan för en ny och – låt oss hoppas det – stabilare svensk krona.

Herr talman! Något yrkande har jag inte. Sanningen kommer naturligtvis ändå förr eller senare i dagen. En lång erfarenhet säger mig att den svenska riksdagens reaktionstid ligger kring 10±5 år – helt i linje med 1809 års konstitutionsutskotts rekommendationer att vara visligt trög till verkning men fast och stark till motstånd. Men som Bo Södersten sade i går om deltidsförskolan: Verkligheten kommer att hinna ifatt oss – om inte vi anstränger oss att komma ifatt verkligheten.

Anf. 97 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Jag vill bara kort svara på tredje vice talmannens fråga: Det är inte aktuellt att slopa 10-kronorssedeln.

Skulle det en gång i framtiden, vilket vi inte vet något om, bli aktuellt att införa ett 10-kronorsmynt, förutsätter det en ändring i lagen om rikets mynt, och vi får i så fall ta diskussionen då. Men för dagen är det inte aktuellt med något slopande av 10-kronorssedeln.

Anf. 98 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag vill gärna svara på Karl Erik Erikssons fråga, om vi som tillhör finansutskottet har några femtiolappar i våra plånböcker. Jag har inte mindre än två stycken.

Jag tycker att det är en mycket vacker sedel, och som Karl Erik Eriksson vet är det tjusarkungens porträtt som pryder sedeln. Så det är inget fel på 50-kronorssedeln. Men så glömmer Karl Erik Eriksson i sin argumentering – det påpekades å andra sidan av Gunnar Biörck i Värmdö – att en tia i dag inte är värd mera än vad en krona var i juni 1946. Det är ju detta som är anledningen till att sedlar av lägre valör, först 5-kronorssedeln, försvinner. Deras värde reduceras. 10-kronorssedeln har i realiteten gått över till att bli skiljemynt. Jag har inga 10-kronorssedlar i min plånbok, eftersom det är skiljemynt. Det är bättre att ha ett skiljemynt i form av mynt än att ha en sedel som skiljemynt. Detta är den tekniska förklaringen.

Sedan tillkommer att det kostar mycket mer pengar att ha en tiokrona i sedelform än i ett myntslag. Sedlar förslits snabbare, så det är också en kostnadsfråga.

Anf. 99 Tredje vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag efterlyste ett besked från finansutskottet, och jag fick två.

Jag fick ett betryggande besked från Roland Sundgren som sade att det inte är aktuellt ta bort 10-kronorssedeln. Tack för det klara beskedet. Jag känner också precis detta, att vi inte är mogna för den förändringen.

Så fick jag ett besked ifrån Hugo Hegeland att 10-kronorssedeln inte är ändamålsenlig utan bör tas bort. Det beskedet är jag mycket ledsen för.

Jag erbjöd en kompromiss. För att det inte skulle bli för många sedeltyper kunde man ta bort 50-kronorssedeln, eftersom den cirkulerar väldigt litet och

är ganska impopulär. Nu hade Hugo Hegeland två femtiolappar, och därmed finns det tydligen tre här i salen om jag har gjort en korrekt snabbinventering. Hugo Hegeland har två av dessa tre, därför att de är så vackra!

Jag har inte sedlar i plånboken för att de är vackra. Där har jag min hustrus kort – något vackrare går inte att få. Sedlar skall man ha för att de är ändamålsenliga. Vill man inte förändra antalet sedeltyper, då kan man ta bort 50-kronorssedeln för att i stället införa en 20-kronorssedeln eller en 25-kronorssedeln. Men först skall Hugo Hegeland tänka om och instämma med Roland Sundgren och mig: behåll 10-kronorssedeln! Det tror jag svenska folket i huvudsak vill.

Anf. 100 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Karl Erik Eriksson har en underbar förmåga att missuppfatta vad som sägs. Han har även litet svårigheter att räkna. Han efterlyste faktiskt två besked, dels utskottets inställning till 10-kronorssedeln, dels eventuella femtiolappar hos utskottets ledamöter. Han fick svar på båda frågorna.

Jag bär naturligtvis inte femtiolapparna i plånboken för att de är vackra. Det är inte det primära skälet, men jag gläds åt att de är vackra. Om jag inte gjorde det skulle jag ha en hundralapp i stället för två femtiolappar.

Anf. 101 Tredje vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt mycket mera, men jag vill säga att jag aldrig gjort anspråk på att vara någon räknemästare i professorsnivå.

Men en sak vet jag av erfarenhet, inte minst för att jag bor i närheten av Norge. Det är att 10-kronorsmynten är mycket impopulära.

Vi har i uppdrag att försöka fatta sådana beslut som folket vill att vi skall fatta. Då skall vi akta oss för att ta bort 10-kronorssedeln.

Anf. 102 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag vill bara säga till Karl Erik Eriksson att för att räkna sedlar räcker det med grundskolekompetens, och därför förutsätter jag i fortsättningen att han kan räkna.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om finansutskottets betänkande 25.)

Anf. 103 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera finansutskottets betänkande 25 om sparande.

Anf. 104 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Sedan åtskilliga år tillbaka faller sparandet trendmässigt i Sverige. Från att tidigare ha legat över genomsnittet för OECD-länderna har nu det totala sparandet fallit med ca 10 procentenheter till en nivå strax över vad som erfordras för att täcka kapitalförslitningen. Nettosparandet är således numera endast några procentenheter av bruttonationalprodukten. Det är betecknande att man har en motsvarande nedgång i det totala sparandet endast i andra krisdrabbade länder som Belgien och Danmark.

Bakom nedgången i Sverige ligger en kraftig förskjutning av sparandet mellan olika sektorer i vår ekonomi. Företagssparandet har ökat, men det har inte på långa vägar kunnat uppväga det växande underskottet inom den totala offentliga sektorn. Resultatet har blivit upprepade underskott i bytesbalansen. Tillfälliga förbättringar i detta avseende under senare år skall ses i ljuset av att det strukturella underskottet är mycket stort. Sparandebristen är alltså fortfarande omfattande i Sverige.

Den viktiga sektor som hushållssparandet utgör har också haft en negativ utveckling. Sedan några år tillbaka ligger hushållens sparkvot på den internationellt sett unikt låga nivån av ungefär 0 %. Det kan jämföras med de tidigare nämnda krisländerna Danmark och Belgien, som har ett hushållssparande på 12–14 % – för att inte tala om Italien med över 20 %. Det omfattande hushållssparandet i dessa länder medför att deras stora budgetunderskott inte alls skapar lika stora problem som föreligger i vårt land.

Främsta förutsättningen för att få bukt med vårt stora strukturella sparandeunderskott är naturligtvis att vi skär ner de offentliga utgifterna. Även om det inte räcker att stimulera hushållssparandet för att uppväga sparandebristen i den offentliga sektorn, är det av flera skäl mycket angeläget att få till stånd en positiv utveckling på detta område. Om vi skall nå balans i ekonomin måste industriinvesteringarna öka kraftigt, och de kommer då att behöva finansieras genom ett ökat sparande, bl. a. hos hushållen.

Det viktigaste sparmålet för hushållen har under lång tid varit den egna bostaden. Under 1970-talet uppgick privatpersoners reala investeringar i småhus till ca 5 % av den disponibla inkomsten per år. Men numera förekommer egentligen inte några nettoinvesteringar i småhus.

De omfattande småhusköp som hushållen företog under 1970-talet kan bl. a. förklaras med att inflationen och möjligheten till avdrag för räntekostnaderna gjorde denna boendeform ekonomiskt konkurrenskraftig för stora grupper som annars inte skulle haft råd att bo på detta sätt. Den därefter inträffade minskningen hänger naturligtvis samman med att villkoren för bostadsägande försämrats i flera avseenden. Den genomförda avdragsbegränsningen medför kraftigt höjda kapitalkostnader. För villaägarna har dessutom beskattningen skärpts genom höjd förmögenhetsskatt, höjda energiskatter och införandet av den s. k. fyraårsregeln vid beskattning av reavinster. Dessutom har beskattningen av bostadsrätter skärpts, och beslut har fattats om införande av en ny fastighetsskatt ovanpå allt annat. Till detta

kan sedan läggas den kraftigt höjda räntenivån, höjda kommunala taxor och ökade uppvärmningskostnader.

Mot den här bakgrunden är det ingen överdrift att säga att vi riskerar att få en omfattande kapitalförstöring i de småhusområden som byggts upp under senare år. När ägarna inte längre med fördel kan låna till ombyggnad och underhåll, får man räkna med att följden blir en successiv förslumning. Det är beklagligt, eftersom ett ökat bostadsägande medför ekonomisk trygghet för den enskilde.

Aktiesparandet har visserligen under senare år spritts till nya grupper. Men den del av det samlade börsvärdet som ägs av enskilda hushåll har minskat under en längre tid. I början av 1950-talet ägde privatpersoner ca 70 % av börsaktierna. Den andelen sjönk i början av 1970-talet ned mot 50 %. Enligt de senaste uppgifterna äger hushållen i dag inte mer än 25 %, varav 5 procentenheter via aktiefonder.

Den andra sidan av denna utveckling är att institutionerna har ökat sitt aktieägande sedan 1970-talets början. Denna tendens är oroväckande, eftersom det i en marknadsekonomi är angeläget att aktiesparandet är väl spritt bland de enskilda medborgarna. Den främsta förklaringen till institutionaliseringen av aktieägandet är att privatpersoner behandlas mera ogynnsamt skattemässigt jämfört med institutionerna. Framför allt kombinationen av hög förmögenhetsskatt och full marginalskatt på mottagen utdelning håller på att göra hushållens situation ohållbar.

Den nya regeringen Palme har sedan hösten 1982 genomfört en rad försämringar för det personliga aktieägandet. Den diskriminerande dubbelbeskattningen av aktier har återinförts. 1983 infördes dessutom en 20-procentig utdelningsskatt, vilket innebar att utdelningsinkomster blev utsatta för trippelbeskattning. Utdelningsskatten har fr. o. m. 1984 ersatts av en vinstskatt på aktiebolag för att finansiera de kollektiva löntagarfonderna. Förmögenhetsskatten har skärpts liksom aktievinstbeskattningen, och dessutom infördes en omsättningsskatt på aktier från år 1984.

Mot denna bakgrund är det inte underligt att hushållssparandet har sjunkit ned mot noll. De borgerliga partierna har här gemensamma förslag till hur en bättring skall komma till stånd. Redan tidigare har vi klargjort att avvecklingen av löntagarfonderna skall ske på ett sätt som innebär att deras tillgångar utnyttjas för en sparpremie vid sparande på allemansfondkonto. I det nu föreliggande betänkandet från finansutskottet har vi också enats om framför allt två viktiga gemensamma reservationer, som går tillbaka på motioner väckta i januari i år.

För att stimulera sparande till en egen bostad vill vi ersätta det beslut som fattades i höstas om en påbyggnad till allemanssparandet med stimulanser knutna till bankernas redan existerande "spara/låna-till-bostad"-system. I den moderata motionen 2350 skisseras en ordning, där staten lämnar en sparpremie på 10 % av det belopp som sparats under minst tre år och använts till köp av bostad, dock maximalt 10 000 kr. Sparpremien beräknas på den behållning som stått inne i minst två år. Därtill bör staten ställa borgen för lånet, vilket innebär att lånekostnaden kan sänkas med 0,5–1 procentenhet.

Ett sådant system skulle kunna införas från nästa årsskifte.

Beträffande aktiesparandet är det angeläget att straffbeskattningen av privatpersoner upphör. Det förutsätter att dubbelbeskattningen av aktieutdelningar avskaffas. Den tidigare gällande 30-procentiga skattereduktionen på aktieutdelningar kan återinföras fr. o. m. nästa år, samtidigt som kapitalvinstkommittén ges i uppdrag att skyndsamt utarbeta ett förslag till slutgiltig avveckling av dubbelbeskattningen. Någon skillnad bör därvid icke göras mellan börsnoterade och icke börsnoterade aktier.

Det föreligger vidare borgerlig enighet om att förmögenhetsskatten på arbetande kapital i familjeföretag skall slopas. För att undvika problem i samband med arvsskiften bör även arvsskatten på arbetande kapital sänkas. Beskattning av latent skatteskuld elimineras, om börsaktier vid kapitalbeskattning åsätts ett taxeringsvärde som motsvarar 65 % av marknadsvärdet.

Aktievinstbeskattningen måste lindras och förenklas. En åtgärd i den riktningen är att undanta omplaceringar inom en aktieportfölj från realisationsvinstbeskattning. Vi moderater ser det vidare som angeläget att avskaffa omsättningsskatten vid köp och försäljning av aktier.

Regeringen har i en särskild proposition föreslagit att kapitalsparfonder skall befrias från skattskyldighet vid realisationsvinster även vid innehav som är yngre än två år. Finansutskottet har därutöver tillstyrkt en moderat motion om att denna skattebefrielse skall utsträckas till att gälla även realisationsvinster i aktiesparfonder, som ju fortfarande har att förvalta insatta medel och därvid göra omplaceringar. Det är mycket glädjande att utskottet på detta sätt uttalat sig för en likvärdig behandling av olika former av skattestimulerat fondsparande i aktier.

Regeringen har i samma proposition föreslagit att anslaget för information om allemanssparandet skall mer än fördubblas, varvid medlen skall kunna användas även för andra sparfrämjande åtgärder. Vi moderater går i en reservation emot detta förslag, eftersom vi inte finner det vara en uppgift för staten att bedriva allmän sparpropaganda. Här får förutsättas att banker och andra institutioner för sparmedel informerar om sina tjänster. Den föreslagna anslagshöjningen saknar dessutom täckning, eftersom det inte samtidigt föreslås någon minskning av annat anslag. Uppräkningen med 8 milj. kr. strider därmed mot de budgetpolitiska riktlinjer som riksdagen på förslag av finansutskottet tidigare har lagt fast.

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringens sparfientliga politik, som tagit sig uttryck i en nedgång av sparandet i såväl aktier som egen bostad, måste vändas i sin motsats. Staten bör bedriva en aktiv politik för att stimulera enskilda människors ägande. Att förfoga över ett eget sparkapital ger ökade möjligheter att utstå påfrestningar. Det fungerar som ett slags privat skyddsnät, vilket ger ökad trygghet vid oförutsedda utgifter och i krissituationer. Därtill kommer att en ökning av hushållssparandet är nödvändigt om vi skall kunna få till stånd den kapitalbildning som krävs för att återföra den svenska ekonomin till balans och tillväxt.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 1, 4, 5 och 6 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 105 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Hushållssparandet i vårt land är nere på en rekordlåg nivå. Sparkvoten pendlar kring 0 %, medan genomsnittet för OECD-området är 9 %. Det är en iögonfallande kontrast. Det är därför utomordentligt angeläget att åtgärder snabbt vidtas för att öka hushållens sparande. Ett höjt hushållssparande har stor betydelse inte bara för samhällsekonomin i stort utan också för den enskilde. Ett personligt sparkapital ökar den egna handlingsfriheten, ökar oberoendet och ger ökad trygghet mot ekonomiska påfrestningar.

Det är också mot den bakgrunden som centerpartiet i flera år har fört fram tanken på en övergång till ett utgiftsskattesystem. Utgiftsskatt skulle nämligen enligt vår uppfattning verksamt bidra till ett ökat sparande i samhället och skulle också ha en allmänt stabiliserande inverkan på samhällsekonomin.

Efter centerinitiativ tillsattes våren 1981 en kommitté med uppgift att pröva förutsättningarna för införande av en progressiv utgiftsskatt. Vi anser emellertid att det utan att föregripa den utredningens slutliga ställningstagande borde vara möjligt att göra förändringar i de gällande skattereglerna för att uppnå några av de fördelar som ett helt genomförande av ett utgiftsskattesystem erbjuder.

Vi har därför från centerns sida framlagt ett förslag om att möjlighet bör erbjudas alla medborgare att göra insättningar på vad vi kallar privata investeringskonton. Sparsystemet skulle utformas så att insättning på kontot berättigar till en skattereduktion med 50 % av insatt belopp. Endast ett ökat sparande skulle berättiga till skattereduktion, till skillnad från det nyligen beslutade allemanssparandet.

Viss begränsning av högsta möjliga insättningsbelopp bör införas. Skattereduktionen skulle sedan kvarstå så länge inga uttag görs från kontot. När medel lyfts skulle det åligga ifrågavarande kreditinstitut att inbetala reduktionen till statsverket.

Systemet bör även kunna omfatta sparande i aktiesparfonder och liknande sparformer. Det bör också vara möjligt att införa regler som medger att de sparade medlen utan skattekonsekvenser kan föras över till annat sparande, såsom direkt ägda aktier, obligationer, skattkammarväxlar, bostad och eget företag.

Vid en lågkonjunktur bör det från samhällets synpunkt vara angeläget att medel lyfts, och det bör då vara möjligt att vid uttag från kontot helt eller delvis efterskänka den latenta skatteskulden. Det kan i en sådan situation även vara rimligt att skattereduktionen på nysparande minskas.

Ett genomförande av vårt förslag om privata investeringskonton skulle få betydande samhällsekonomiska effekter. Framför allt skulle förslaget leda till en kraftig ökning av sparandet och eliminera en rad av de svårigheter som i dag begränsar en expansion av det privata sparandet.

Sparavdraget i deklarationen under inkomst av kapital har under många år legat stilla på 800 kr. för enskild och 1 600 kr. för makar tillsammans.

I en proposition har regeringen nyligen föreslagit att sparavdraget höjs till

1 600 kr. för enskild. Regeringens förslag innebär emellertid att möjligheten för ena maken att utnyttja makens sparavdrag slopas. Centern har därför förordat att det nuvarande systemet bibehålls men att sparavdraget höjs till 1 600 kr. för enskild och 3 200 kr. för makar. Det är en angelägen reform, som enligt vår bedömning får en relativt omedelbar effekt på sparandet.

Näringslivets riskkapitalbehov och det låga hushållssparandet är starka skäl för att fortsätta att stimulera ett brett folkligt sparande – ett folksparande – i aktier.

Vissa framgångar har redan nåtts genom införandet av aktiespar- och allemansfonder. Dessa kollektiva sparformer kan dock inte ersätta den mångfald och det breda, folkligt förankrade företagsägande som ett omfattande enskilt aktiesparande innebär. Fastän aktiespararnas antal har ökat – det är nu, om man inkluderar fondspararna, ca 1,9 miljoner individer som sparar i aktier – har deras andel av börsvärdet under senare år minskat kraftigt till förmån för det institutionella sparandet och ägandet. Denna tendens är oroande och måste brytas, eftersom de enskilda människornas engagemang i produktionslivet är en väsentlig komponent i en industriell utveckling som gynnar tillväxt och framåtskridande.

Den enskilde individen och hushållen är diskriminerade i förhållande till institutionerna när det gäller aktiebeskattning och formerna för aktiehantering.

Fälldinregeringarna tog flera steg för att lindra beskattningen av de aktiesparande hushållen. Under den nuvarande regeringens tid har emellertid aktieskatterna skärpts betydligen, och det enskilda och direkta sparandet är som sagt klart diskriminerat i den politik som nu bedrivs.

Det är framför allt dubbelbeskattningen, eller snarare trippelbeskattningen, av aktier – jag tänker då på bolagsskatt, vinstdelningsskatt och inkomstskatt – som slår hårt mot hushållens aktieplaceringar jämfört med institutionernas. Beskattningen innebär också att företagens soliditet urholkas, eftersom avkastningen på främmande kapital, dvs. låneräntor, är avdragsgill i rörelsen, medan avkastningen på ett kapital, t. ex. aktieutdelningar, beskattas.

Dubbelbeskattningen av aktieutdelningar bör alltså avskaffas. Kapitalvinstkommittén bör ges i uppdrag att skyndsamt utarbeta ett förslag i detta syfte. Någon skillnad bör inte göras mellan börsnoterade och icke-börsnoterade företags aktier. I avvaktan på att denna fråga får en slutgiltig lösning, bör dubbelbeskattningen temporärt lindras genom att den 30-procentiga skattereduktionen på aktieutdelning återinförs fr. o. m. 1986.

För riskkapitalförsörjningen i mindre företag är det angeläget att förmögenhetsskatten på arbetande kapital i familjeföretag slopas. För att undvika problem i samband med arvsskiften bör även arvsskatten på i företag arbetande kapital sänkas.

Med samma motivering, dvs. omsorgen om försörjningen med riskkapital, bör taxeringsvärdet på börsaktier också kunna sänkas. Vid förmögenhets- och arvsbeskattningen bör börsaktier åsättas ett värde på 65 % av marknadsvärdet. På så sätt elimineras beskattning av den latenta skatteskulden.

Målet med alla dessa åtgärder måste vara att bredda ägandet i näringslivet genom att göra det möjligt för alla svenska män och kvinnor att antingen direkt vara ägare av eller delägare i företag eller också indirekt ha ett inflytande som andels- eller aktieägare. Avvecklingen av löntagarfonderna kan enligt min uppfattning bli ett stort steg i denna riktning. Med den modell till avveckling som har förelagts riksdagen kommer det stora, kollektiva sparandet i löntagarfonderna att kunna bli basen för ett brett folksparande i aktier.

Vad gäller bosparandet bör det naturliga vara att stimulanser av ett bosparande ges inom ramen för de redan existerande "spara-låna-till-bostad-systemen". Någon krånglig och helt onödig koppling via allemanssparandet behöver därmed enligt vår uppfattning inte ske. De eftersträvade stimulanserna kan åstadkommas exempelvis genom privata investeringskonton, enligt den modell som jag nyss har redogjort för. I ett sådant system skulle dessutom de sparade medlen stanna kvar i bankerna och liksom hittills bilda grunden för bankernas utlåning till bospararna. Härigenom skulle vidare en viktig koppling mellan sparande och bostadsanskaffning uppnås. Det skulle ha en allmänt positiv effekt.

Herr talman! Sammanfattningsvis skulle den sparpolitik som jag här har redovisat och som centern föreslår innebära just den kraftiga stimulans av det enskilda sparandet och engagemanget som behövs när det gäller banksparandet, sparandet i aktier och sparandet till egen bostad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 5 och 6 i finansutskottets betänkande 25.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

12 § Anmäldes och bordlades

Skrivelse och proposition

1984/85:201 Beslut fattade av internationella arbetskonferensen vid dess sjuttionde möte

1984/85:207 Försöksverksamhet med förenklade regler om byggnadslov m. m. i vissa kommuner

13 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1984/85:3164 av *Ivar Franzén* och *Börje Hörnlund*

1984/85:3165 av *Per-Richard Molén*

Försörjningsberedskap på naturgasområdet (prop. 1984/85:172)

1984/85:3166 av *Stig Josefson m. fl.*

1984/85:3167 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

1984/85:3168 av *Christer Eirefelt* och *Kjell Johansson*

1984/85:3169 av *Göran Riegnell*

Nya bosättningsregler i skattelagstiftningen samt nya regler vid beskattning av lön vid utlandstjänstgöring (prop. 1984/85:175)

1984/85:3170 av *Rune Torwald* och *Anna Wohlin-Andersson*
1984/85:3171 av *Lars Ulander m. fl.*
1984/85:3172 av *Karin Söder m. fl.*
1984/85:3173 av *Ove Karlsson m. fl.*
1984/85:3174 av *Ulf Adelsohn m. fl.*
1984/85:3175 av *Bengt Westerberg m. fl.*
Förenklad självdeklaration (prop. 1984/85:180)

1984/85:3176 av *Hans Petersson* i Röstånga
1984/85:3177 av *Gunnar Biörck* i Värmdö
1984/85:3178 av *Kerstin Anér*
1984/85:3179 av *Karin Israelsson*
1984/85:3180 av *Margareta Persson*
1984/85:3181 av *Björn Molin*
Patientjournallag m. m. (prop. 1984/85:189)

14 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 25 april

1984/85:140 av *Tore Claeson* (vpk) till statsrådet Ingvar Carlsson om åtgärder för att stimulera ungdomens idrottsutövning:

Idrotten är en del av vår kultur, och miljontals svenskar idrottar i någon form. Idrottsrörelsen är en rörelse på massbasis som engagerar hundratusentals ungdomar. Den har en betydelsefull social funktion. Den skapar möjligheter till samvaro, gemenskap och vänskap.

Den organiserade tävlingsidrotten är ett viktigt inslag. Ur massrörelsen har högklassig tävlingsidrott vuxit fram. Denna har massrörelsen som sin förutsättning, och tävlingsidrotten ger massrörelsen dess stimulans. Det finns ett klart samband mellan idrottsklubbarnas framgång och deras förmåga att bedriva en bred verksamhet, inte minst bland barn och ungdom. Samhällets satsningar på idrotten är en satsning för människornas hälsa och glädje.

Kommersialiseringen av idrotten tilltar emellertid, och den är mest utbredd inom elitidrotten. Många idrottsföreningar drivs nästan som kommersiella företag. Inte bara samhället satsar på idrotten. Företag lägger ned stora pengar på idrotten, men gör det knappast i syfte att främja idrottsrörelsen och ungdomens välbefinnande, utan för att höja det egna företagets anseende och genom reklam öka efterfrågan på dess produkter.

Kommersialiseringen medför att de idrottsverksamheter som aktiverar många ungdomar, som betyder mest för folkhälsan och har den största sociala funktionen får minst stöd. Exempel på sådana verksamheter som måste få ökat samhällsstöd är ungdoms-, skol-, handikapp- och kvinnoidrotten samt ungdomsverksamhet i anslutning till idrotten.

Många tusen människor sätter av stora delar av sin fritid på uppdrag som ledare inom idrottsrörelsen. Det gäller alla åldersgrupper, och här spelar unga idrottsledare en allt större roll. De gör det av intresse för sin idrottsgren, men också av omtanke om ungdomar och för att möjliggöra en aktiv fritidsverksamhet i samhället, som bl. a. har stor betydelse för att bekämpa droger av olika slag. De flesta ledarna arbetar helt ideellt, och många får göra ekonomiska uppoffringar.

Som fostrare av ungdom och idrottsutövare i allmänhet synes elitidrotten nu vara på väg att spåra ur. Kommersialismens grepp över elitidrotten kan förvränga idrottens hela syfte och dess roll som en demokratisk massrörelse. Ungdomars rätt till en meningsfull fritid och rekreation gäller även en allsidig idrottsutövning utan styrningar och villkor från andra än ungdoms- och idrottsrörelsen.

Inte minst idrottens stora betydelse för barn och ungdom gör att man måste slå vakt om idrotten som en suverän folkrörelse. Idrottsrörelsen får inte bli en del av näringslivet och i huvudsak beroende av sponsring och reklampengar. Då försvinner mycket av dess betydelse och sociala funktion.

Både för den allra närmaste tiden, men framför allt på längre sikt, måste olika åtgärder vidtas från statsmakternas sida i samråd med bl. a. Riksidrottsförbundet och Statens ungdomsråd för att begränsa och stoppa den tilltagande kommersialiseringen inom idrotten.

Jag vill fråga statsrådet Ingvar Carlsson:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att begränsa en tilltagande kommersialisering inom idrottsrörelsen och i stället stimulera och underlätta ungdomens idrottsutövning på en fri och självständig grund?

1984/85:141 av *Tommy Franzén* (vpk) till statsrådet Ingvar Carlsson om ökade möjligheter för ungdomar att få en egen bostad:

I stora delar av landet är bostadsbristen påtaglig. För ungdomar som vill skaffa eget bo är möjligheterna ytterst begränsade, och allt tyder på att det bara blir värre. Någon vändning synes ej. Orsakerna till den uppkomna situationen är bl. a. följande:

När det råder allmän bostadsbrist slår den hårdast mot ungdomen. En tredjedel av kommunerna har till bostadsstyrelsen anmält att de har bostadsbrist. De bostäder som blir lediga ges som regel till andra som har 'förtur', exempelvis barnfamiljer. Denna prioritering är i och för sig riktig, men bristen gör att ungdomar som inte har barn är näst intill chanslösa.

Även i andra kommuner, där bostadsbristen inte är lika påtaglig, tillhör ungdomen den kategori som sist får egen bostad. Ofta utgör bristen på små och billiga lägenheter ett stort hinder.

Ett ytterligare problem är sambandet arbete–bostad. Den som är arbetslös och söker ett arbete har svårare att erhålla ett jobb om han eller hon inte har bostadsfrågan löst. Å andra sidan får man ingen bostad utan arbete.

Sambandet mellan arbetslöshet eller låga ungdomslöner och höga hyror utgör ett reellt ekonomiskt hinder i de fall då bostad kan ordnas.

Dessa orsaker är exempel på reella hinder för ungdomen att skaffa egen bostad och bygga upp ett eget hem.

Lösningar på dessa problem finns. Ett ökat bostadsbyggande är nödvändigt. Det nuvarande låga antalet nybyggda lägenheter visar på en bostadspolitisk felsyn. De borgerliga regeringsårens medvetna nerdragning av byggandet har fortsatt. Hyresnivåerna är dessutom så höga att detta i sig motverkar vanliga hushålls möjlighet att få en bra, billig och rymlig bostad. Människor med behov av större lägenheter har i alltför många fall inte råd att ta en större bostad om en sådan eventuellt kan erbjudas. Mindre lägenheter, som skulle passa ungdomen såväl storleks- som hyresmässigt bättre, blir därför inte lediga i den utsträckning som borde vara möjligt.

Problemen måste lösas med nybyggnation och lägre hyror.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till framtidsminister Ingvar Carlsson:

Avser statsrådet att föreslå åtgärder som påtagligt skulle förbättra framtiden för ungdomen vad avser rätten till en egen bostad?

1984/85:142 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till statsrådet Ingvar Carlsson om ungdomsarbetslösheten:

Ungdomens framtid på arbetsmarknaden är mycket osäker. I dag – i en högkonjunktur – är ca 80 000 ungdomar arbetslösa, befinner sig i ungdomslag eller har beredskapsarbete. Dessutom är många ungdomar i AMS-utbildning eller befinner sig på s. k. rekryteringsplatser. Det finns ett behov av ca 100 000 fasta jobb till ungdomen.

Efter dagens högkonjunktur väntar man nu en lågkonjunktur. Ungdomen kan med berättigad oro ställa sig frågan: Finns det något fast arbete åt oss och i så fall vad för slags verksamhet?

Hittills har ungdomsarbetslösheten bara bemötts med tillfällighetslösningar, såsom beredskapsarbeten, ungdomslag och rekryteringsplatser. För de ungdomar som i dag inte har ett fast arbete finns ingen plats vare sig inom industrisektorn eller i den offentliga verksamheten.

Regeringspolitiken ger heller inte ungdomen några framtidshopp om fasta jobb med lön som det går att leva på. Utvecklingen av antalet industriarbeten är helt otillräcklig, och industriinvesteringarna är oroande stora utomlands, medan de har en alltför låg nivå i Sverige. Samtidigt stryps utvecklingen inom den offentliga verksamheten. Detta är ett resultat av regeringspolitikens inriktning på en "effektivare kapitalism". Denna eftergiftspolitik ger fritt fram för högerns ideologiska offensiv om den "starkes rätt" och ett "klara-dig-själv"-budskap.

I en socialistisk arbetarpolitik är rätten till arbete en självklarhet – en mänsklig rättighet. Arbetet, med en lön som det går att leva på, är grunden för människors sociala liv. Arbetet skall vara meningsfullt, och det skall ge människor och i synnerhet ungdomar en social integration i samhället. Arbetet skall ge en egen identitet och en utveckling i gemenskap. För dem som ställs utanför arbetslivet är det en katastrof, och arbetslösheten är en

symbol för ofrihet. Alla behöver ett arbete, och alla skall ha rätt till ett arbete.

För ungdomen betyder detta att industrisektorn måste utvecklas i vårt land, att den offentliga verksamheten inte stryps och att samhälleliga behov av vård, omsorg och service tillgodoses. Arbetsmarknaden kräver inom en snar framtid, för att ge alla ett jobb, att arbetstiden generellt förkortas. Omedelbart kan en rad arbetsuppgifter som nu utförs som beredskapsarbete eller i ungdomslag omvandlas till fasta jobb. En ungdomsgaranti för alla under 25 år bör införas och vuxenutbildningen kraftigt ökas för att även ge utrymme för ungdomar att komma in som ersättare och pröva på riktiga jobb.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till statsrådet Ingvar Carlsson:

1. När kan regeringen tillförsäkra alla ungdomar ett fast arbete med en lön som det går att leva på?
2. Inom vilka samhällssektorer kommer de nya ungdomsjobben att skapas och vilka åtgärder vidtar regeringen för att förverkliga detta?

1984/85:143 av *Eva Hjelmström* (vpk) till statsrådet Ingvar Carlsson om ökat stöd till ungdomens kulturaktiviteter:

Bland ungdomarna i Sverige finns en bred kulturaktivitet. Tiotusentals ungdomar är engagerade i musik-, teater- och dansgrupper. Denna kulturrörelse är i allt väsentligt en mycket positiv tillgång för samhället. Den bidrar starkt till ungdomarnas insikter och utveckling.

Men det är en rörelse som på många håll i landet arbetar med stora problem. De ekonomiska omständigheterna är för många ungdomar mycket knappa. Musikinstrument och andra kulturverktyg är ofta mycket dyra. Bristen på lokaler, framför allt för övning och repetitioner, är på många håll påfallande. Att hyra tid i inspelningsstudior och liknande är mycket kostsamt. Ett problem som torde hänga samman med brist på övningslokaler och dyra instrument är att många ungdomar efter genomgången kommunal musikskola helt upphör att spela.

Även om mycket görs i kommuner och genom studieförbunden, finns närmast omättliga behov av stöd av samhällsinstitutioner till ungdomens kulturaktiviteter. Även om det mesta måste skötas kommunalt, kan på det statiga planet insatser göras, som stöder och stimulerar kommunerna till ökade insatser för ungdomskulturen.

Många idéer finns och bör prövas. Statliga lån eller bidrag kan ges till kommunerna för att de skall ställa i ordning lokaler till "ungdomsteater och musikhus" eller till kommunala musikstugor, som kan låna ut instrument eller låta ungdoms- och amatörgrupper billigt få pröva studiomiljö, osv. Man kan också överväga om det inte borde inrättas särskilda stipendier till unga kulturutövare och om det inte kunde inrättas särskilda fonder ur vilka ungdoms- och amatörgrupper kan få lågräntelån till musikinstrument och andra kulturredskap.

Vad som dessutom är nödvändigt är en ordentlig information i skolorna om olika samhällsstöd osv. som redan finns. Ungdomarna måste få ordentlig kännedom om rättigheter och möjligheter som faktiskt finns. Ett är klart. Ungdomens egen kulturverksamhet måste uppmuntras och få ett ökat samhällsstöd. Därigenom skapas möjligheter till en än bredare och än mer skapande kulturaktivitet bland de unga.

Med hänvisning till ovanstående vill jag till statsrådet Ingvar Carlsson ställa följande frågor:

1. Avser regeringen att ta initiativ för att förbättra och utvidga samhällsstödet till ungdomens kulturaktiviteter?
2. Är regeringen beredd att med samhällsinsatser stimulera flera unga människor till ett fortsatt musikutövande efter genomgången kommunal musikskola?

1984/85:144 av *Björn Samuelson* (vpk) till statsrådet Ingvar Carlsson om skolutbildningen:

Samtliga riksdagspartier har förbundit sig att verka för ett enhetligt och likvärdigt skolsystem. Det betyder att alla barn i Sverige har rätt till en enhetlig utbildning oavsett var de bor i landet, om de är pojkar eller flickor och oberoende av föräldrarnas inkomst. Det här kravet på en enhetlig skola kan tyckas självklart, och enigheten i riksdagen kan anses bekräfta detta – ändå hotas denna grundläggande princip nu liksom tidigare, och orsakerna är främst ekonomiska och politiska.

Under en följd av år har man i kommunerna sparat, och dessa besparingar har också drabbat skolan. Innebörden härav är bl. a. att enhetligheten i grundskolan hotas. Neddragningar av anslagen för skolmåltider, läromedel m. m. drabbar främst arbetarklassens barn. De kommunala inbesparingarna på skolans område hotar inte bara enhetligheten. De kommunala besparingarna på skolområdet missgynnar särskilt de ekonomiskt svagaste grupperna.

I dag gäller i Sverige principen att ju högre den genomsnittliga inkomsten är i en kommun, desto lägre är kommunalskatten. Men i den "rika" kommunen med den "låga" kommunalskatten kan man samtidigt satsa större summor per elev på t. ex. läromedel och skolmåltider än i den "fattiga" kommunen med den "höga" kommunalskatten.

Principen om en likvärdig skola innebär att samhället erkänner alla elevers rätt till bildning. Eleverna kommer till skolan med olika förutsättningar. Det är kommunens skyldighet att tillse att de barn som behöver hjälp och stöd för att klara sig i skolan skall få sådan hjälp. Likvärdighetsprincipen innebär alltså att barnen har rätt att få den hjälp och det stöd de behöver av skolan för att kunna möta de krav skolan ställer.

I praktiken blir detta inte minst en fråga om hur man kommunalt fördelar de medel som via stat och länsskolnämnd tilldelas skolan, då enligt ett enhälligt riksdagsbeslut en del av resurserna inom kommunen fördelas efter behov. De elever som har störst problem och svårigheter i skolan har rätt till större resurser. Men olika undersökningar visar att kommunerna endast i

begränsad mening följer de av riksdagen beslutade fördelningsprinciperna. Detta innebär att förutsättningarna minskas när det gäller att uppfylla likvärdighetsmålet.

Då kunskap i grunden är en fråga om demokrati måste principerna om enhetlighet och likvärdighet försvaras mot de angrepp som de ständigt utsätts för. Ytterligare försvagning av dessa principer innebär en förstärkning av klasstillhörighetens betydelse för tillgång till kunskap.

Situationen för många ungdomar är i dag minst av allt avundsvärd. Den allmänna skolplikten upphör vid 16 års ålder, och vid 18 år är den svenske medborgaren myndig. Men för det stora flertalet är möjligheterna att skapa sig en självständig ekonomi obefintlig. Någon arbetsmarknad finns inte för dessa åldersgrupper. Alternativet är antingen ungdomslag eller fortsatt skolgång, och i inget fall ger det möjlighet till ekonomiskt oberoende. Det är omöjligt för dessa ungdomar att skaffa sig egen bostad, och i övrigt tvingas de att vara ekonomiskt beroende av sina föräldrar.

Det finns också siffror från Stockholms län som visar att barn till låginkomsttagare väljer 2-åriga linjer, medan barn till föräldrar med god ekonomi väljer 4-åriga teoretiska linjer. När det gäller gymnasieskolan borde alla linjer vara såväl studieförberedande som yrkesförberedande. I dag går många ungdomar ut gymnasieskolan utan något annat alternativ än ungdomslagen – en situation som har resulterat i en känsla av hopplöshet och utanförstående hos många ungdomar. Dessutom saknar de flesta av dessa ungdomar meningsfull fritidsverksamhet. Det här innebär i många fall att deras möjlighet att värja sig mot destruktiva inslag i den kommersiella kulturen som omger dem blir svårare.

Skolan skulle kunna ha en roll som fostrande och bildande i den meningen att den stimulerar ungdomarnas intresse för hur det samhälle som de själva lever i fungerar, varför deras egen situation ser ut som den gör och vilka förändringar som krävs för att förbättra de egna villkoren.

Det handlar om att skolan måste ta ansvar för att ge de unga impulser och kunskaper, som stimulerar ungdomarna till att bli aktiva samhällsmedborgare som deltar i och påverkar samhällets utveckling.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga statsrådet Ingvar Carlsson:

1. Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att motverka klasskillnaderna i skolsystemet?
2. Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att ge eleverna i svenska skolor likvärdig utbildning och skolsocial omvårdnad oavsett bosättningsort?
3. Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att upprätta ett fruktbart samband mellan skola, arbetsliv, fritid och deltagande i samhällslivet för *alla* elever?

15 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 25 april

1984/85:547 av *Jan-Erik Wikström* (fp) till statsministern om svensk kärnvapenforskning:

Enligt tidningsuppgifter har mellan 1957 och 1972 kärnvapenforskning bedrivits i Ursvik. Tio provsprängningar med små mängder plutonium skall ha ägt rum år 1972.

Då det är nödvändigt att full klarhet bringas i denna sak, vill jag till statsminister Olof Palme ställa följande fråga:

Har svensk kärnvapenforskning bedrivits i Sverige efter riksdagsbeslutet år 1957, och har provsprängningar med plutonium ägt rum i Ursvik?

1984/85:548 av *Margareta Winberg* (s) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om "onödiga" operationer:

En medicinsk fråga som tyvärr alltför litet debatteras offentligt är frågan om de onödiga operationer som utförs i Sverige. Jag tänker främst på att 5 000 kvinnor under ett år får sin livmoder bortopererad. Frekvensen stiger. Självfallet finns det tillstånd då ett borttagande är av nöden, men allt fler kvinnor får äggstock och livmoder borttagna "för säkerhets skull".

Mot bakgrund av detta vill jag fråga statsrådet Sigurdsen:

1. Finns det någon officiell statistik på hur många "onödiga" operationer på äggstockar och livmoder som utförs i landet?
2. Vad är statsrådets uppfattning om denna typ av operationer?
3. Är det möjligt att via socialstyrelsen ge läkare riktlinjer, så att antalet "onödiga" operationer reduceras?

1984/85:549 av *Gunnel Jonäng* (c) till statsministern om svensk kärnvapenforskning:

I pressen har redovisats hur Sverige i stor hemlighet utvecklade ett eget kärnvapenprogram under åren 1945 till 1972 – således även efter riksdagsbeslutet 1957 om att avbryta all satsning på atomvapen.

Eftersom det är nödvändigt att bringa klarhet i denna fråga ställer jag följande frågor till statsministern:

Är statsministern beredd redogöra för den svenska forskningen och utvecklingsarbetet kring kärnvapen efter riksdagsbeslutet som uteslöt atomvapen som en möjlig väg för Sverige?

Är statsministern beredd att tillsätta en opartisk juristkommission för att bringa klarhet i frågan?

16 § Kammaren åtskildes kl. 17.56.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert